

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

TÁVOKTATÁS A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN A JÁRVÁNYHELYZET IDŐSZAKÁBAN

KUTATÁSI JELENTÉS

Budapest, 2021

A Nemzetstratégiai Kutatóintézet

TÁVOKTATÁS A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN A JÁRVÁNYHELYZET IDŐSZAKÁBAN

című kutatásának eredményeit összefoglaló jelentés

Kiadja a Nemzetstratégiai Kutatóintézet

Felelős kiadó

Szász Jenő, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke

Minden jog fenntartva ©

A kutatásban közreműködő személyek ©

Szerkesztette

Dr. Tózsér Anett

Készítette

Babják Edit, Burus-Siklódi Botond, Csapó Nándor,
Fekete Irén, Dankai Péter, De Negri Ibolya,
Hegyí Sándor, Kudlotyák Krisztina, Mentsik Szilvia,
Dr. Molnár Gergely, Nagy Szabolcs, Orbán Balázs,
Péterfi Petra, Dr. Puskás Attila, Sági Zsuzsanna,
Tóth Erzsébet, Dr. Tózsér Anett.

Közreműködő munkatársak

Bálint Alíz Kamilla, Faragó Judit,
Kormányos Katona Gyöngyi, Kővágó Zsófia,
Kucsera Bence, Megyesi Zoltán.

Kézirat

Tartalom

Bevezetés.....	4
1. A kutatás célja, módszerei és háttere.....	4
1.1. A kutatás célja	4
1.2. A kutatás módszere és célcsoportjai.....	6
1.3. A kutatás háttere.....	10
2. Távoktatás a Kárpát-medencében a járványhelyzet időszakában.....	16
2.1. A távoktatásra való áttérés folyamata/lépései és az alkalmazott oktatási eszközök.....	16
2.2. A pedagógusok digitális felkészültsége.....	23
2.3. Többladmunka a távoktatás során	25
2.4. Kihívások a távoktatás során	26
2.5. A külföldi magyar nemzetrészekben folyó magyar tannyelvű oktatás digitalizációjának összehasonlítása az anyaországi és a többségi nemzet oktatásának digitalizációjával.....	29
3. Magyar anyanyelvű érettségizők lehetőségei Kárpát-medence magyar lakta területein..	31
3.1. Érettségire való felkészülés a távoktatásban	32
4. Digitális távoktatással a tanulói lemorzsolódás ellen?	35
4.1. A diákok digitális eszközellátottsága, a lemorzsolódási veszélyeztetettség és a felzárkóztatás lehetőségei.....	35
4.2. A külföldi magyar intézmények digitális felszereltsége, mint versenyelőny	40
5. Összefoglalás	42
6. Irodalomjegyzék	45
7. Mellékletek	51
7.1. Tanári kérdőív	51
7.2. Határ menti kérdőív.....	68

Bevezetés

A COVID-19 járványhelyzet jelentősen megváltoztatta a 2020. év alap-, közép- és felsőoktatásban tanuló diákjainak és tanáraiknak az életét. Nemcsak a vírus okozta bizonytalansággal kellett megbirkózniuk, hanem minden új helyzettel: az osztályközösség hiányával, a távoktatással, az önálló, tudatos tanulás megszervezésével.

Ebben a megváltozott élethelyzetben – a járványhelyzet első időszakában – a Nemzetstratégiai Kutatóintézet egy minden külföldi nemzetrészre kiterjedő kutatást végzett el a közoktatásban és a felsőoktatásban egyaránt.

Jelen kutatásunkban azokat a kihívásokat vizsgáltuk ezen időszak alatt, amelyek a digitális és távoktatás során felmerülhettek a Kárpát-medencei közoktatásban. A teljes kutatási projekt során – a külföldi magyar pedagógusszövetségekkel együttműködve – nagymintás felméréseken és interjúkon alapuló átfogó elemzést végeztünk el.

A kutatás céljaként – intézetünk küldetésének szellemében – a távoktatás hatásait és hatékonyságát vizsgáltuk meg a külföldi magyar közoktatásban dolgozó általános és középiskolai tanárok körében. A vizsgálatot több szintre és témára – az otthoni tanrend kihívásai, az eszközhasználat, az ismeretátadás, a kapcsolattartás nehézségei, az érettségire való felkészülés, a külföldi magyar közoktatási intézmények fejlesztési lehetőségei – is kiterjesztettük.

A pedagógusok által kitöltött kérdőíveket összesítve elmondhatjuk, hogy a tanárok számára nehézséget jelentett a távoktatás bevezetése, főként azért, mert az ismeretátadást kevésbé látták hatékonynak ebben a formában. A Kárpát-medence magyar nemzetrészeinek többségében nyert eddigi tapasztalataink azt jelzik, hogy távoktatásban valószínűleg nem lehet olyan mennyiségben és olyan minőségben átadni a tananyagot, mint a hagyományos oktatás keretei között.

Ugyanakkor az is elmondható, hogy Kárpát-medencei szinten a távoktatás az adott körülmények között is működőképes. Látható, hogy a járványhelyzet miatt bevezetett korlátozásokat a Kárpát-medencei magyar közoktatás egésze jól kezelte. Ugyanakkor a klasszikus, jelenléten alapuló oktatási formát nem tudták teljes egészében kiváltani a távoktatással.

1. A kutatás célja, módszerei és háttere

1.1. A kutatás célja

A 2020. első félévében világszerte lezajlott COVID-19 járvány hatására számos országban, így a Kárpát-medence országaiiban is egyik napról a másikra bezárták az iskolákat, és az oktatási intézmények átálltak a digitális oktatásra. Ez teljesen átformálta az alap-, közép- és felsőfokú oktatást, és minden szereplője számára új kihívásokat jelentett. Az iskolai tantermek által nyújtott előnyök megszűntek és a tanulók képzése teljesen átkerült a virtuális térbe, ahol az információs és kommunikációs technológiai (IKT) eszközök megléte és megfelelő alkalmazása nélkülözhetetlenné vált. A járvány megjelenése előtt az oktatásügyben a digitális eszközök fejlesztése ugyan már megkezdődött (elsősorban az online kommunikációt és ügyintézését segítő programok, mint az anyaországi KRÉTA), azonban a kialakult helyzet következtében ez az átállás nem előre meghatározott ütemterv szerint zajlott le, hanem

kényszerítő sürgősséggel. A tanintézmények felszereltsége, a pedagógusok digitális készségei és a tanulók családi háttere azonban eltérő, emiatt számtalan kérdés merült fel a közoktatás akadálymentes folytatását illetően az anyaországban és a külföldi régiókban egyaránt.

Magyarországon a hazai digitális oktatás helyzetét a járvány első periódusa alatt több kutatás is vizsgálta (pl. Hermann 2020, Totyik 2020, Alternatív Diákközpontú Oktatásért Mozgalom 2020), ezért az intézet profiljához igazodva mi a külföldi állapotokat igyekeztünk feltárni és a magyarországi kutatások mellé tenni.

Az ebben a témában eddig megjelent magyarországi kutatások főként a járványnak a legsérülékenyebb csoportokra gyakorolt hatásait vizsgálták. Ezzel kapcsolatban Hermann Zoltán és Totyik Tamás azt hangsúlyozta, hogy a járvány oktatást érintő hatásai a legsérülékenyebb társadalmi csoportokat sújtják a legnagyobb mértékben, ezzel pedig a kitörés lehetősége még távolabb kerül tőlük, még inkább növelve az esélyegyenlőtlenséget, ami már eddig is az oktatási rendszer legfájóbb pontja volt. Azok a gyerekek, akik most hozzá tudnak jutni a megfelelő információkhoz, akik ingergazdag családi környezetben élnek és igényük van a továbbfejlődésre, lépést tudnak tartani az online oktatással. Akik viszont nem, azok végleg lemaradnak, így alig lesz esélyük arra, hogy kortársaikhoz fel tudjanak zárkózni. A tanulmány kiemelte, hogy ebben a kritikus időszakban a társadalom közel 1/5-e digitális szakadékba esett. Ezért a járványhelyzet után arra is választ kell adni, hogyan lehet legalább a szakadék szélére kihozni az érintettek jelentős részét. Ennek elérése érdekében többek között komoly erőforrást kellene biztosítani az ingyenes internet hozzáférés megteremtéséhez az egész országban, valamint számítógépet kellene biztosítani a számítógéppel nem rendelkezők részére. Ezen kívül fontos lenne az olyan digitális tananyagok kifejlesztése, melyek okostelefonról is elérhetők (Hermann 2020, Totyik 2020). Az is elmondható, hogy az oktatási rendszer szereplői módszertanilag nem voltak felkészülve arra, hogy valódi távoktatást tudjanak folytatni. A tantervek újratervezésével párhuzamosan szükség lenne arra, hogy a pedagógusokat folyamatosan átképezzék az új módszerek alkalmazására. Ezen kívül meg kell teremteni a web 3.0 elvein működő tanítási-tanulási folyamatoknak az egyénre szabható és az Alfa generáció tanulási pszichológiájához igazodó tantervének feltételeit (Totyik 2020).

Az Alternatív Diákközpontú Oktatásért Mozgalom (ADOM) *Felmérés a 2020-as távoktatásról címmel* készített kutatást 2020 tavaszán, amelynek során 21 ezer diákot, 3 ezer szülőt és 2 ezer pedagógust értek el. A felmérés legfontosabb tanulságai szerint a diákoknak az volt a véleménye, hogy túl nagy volt az anyagmennyiség és kevés a magyarázat, ugyanakkor a tanároknak és az általános iskolás diákok szüleinek sokkal több plusz feladatot adott a távoktatás. Sok diáknak és tanárnak okozott gondot a technikai eszközök hiánya vagy elavultsága. Az is problémát jelentett, hogy elmosódott a határvonal a tanulás és a szabadidő között. A felmérés online formájának a hátrányaként jelenik meg az, hogy a távoktatás egyik fontos problémáját – az online oktatásból internetkapcsolat vagy digitális eszközök hiánya miatt kimaradó diákok arányát – nem igazán tudja mérni. Emiatt a kutatók egy másik, pedagógusoknak szóló kérdőív eredményeit vették alapul, amely szerint a diákok 18,7%-át nem tudták elérni a pedagógusok az online oktatás során.

E fenti kutatásokat kiegészítendő, jelen kutatásunkban – intézetünk küldetésének szellemében – *a távoktatás hatásait és hatékonyságát vizsgáltuk e rendhagyó időszakban a külföldi magyar közoktatásban, több szintre kiterjesztve: vizsgáltuk a közoktatásban alkalmazott távoktatási*

módszerek tapasztalatait a tanárok körében számos téma, témakör mentén (otthoni tanrend kihívásai, eszközhasználat, ismeretátadás, kapcsolattartás nehézségei). Ezen kívül felmértük a külhoni magyar közoktatási intézményeknek a többségi oktatással szembeni versenyképességét a megfelelő digitális eszközökkel rendelkező tanárok, illetve a hátrányosabb helyzetű, eszközhiányos tanárok véleményeit összevetve. Azt is vizsgáltuk, hogy a távoktatás milyen változásokat hozott a tanulók érettségire való felkészítésében és ennek lehetséges hatásait is igyekeztünk megismerni. A korai iskolaelhagyás által veszélyeztetett hátrányos helyzetű gyermekek lehetőségei témakörben arra kerestük a választ, hogy a tanárok milyen módon és eszközökkel (pedagógia, kapcsolattartási stb.) segítették a hátrányos helyzetű családokból származó gyermekeket tanulmányaik folytatásában. A határmenti közoktatási mobilitás változásai (az ingázás irányait és motivációit stb.) kérdéskörben a határon átnyúló iskolai ingázás járvány előtti jellemzőit, illetve ennek a járványhelyzet miatt bekövetkezett változásait szeretnénk volna feltárni az egyes határszakaszok mentén.

1.2. A kutatás módszere és célcsoportjai

A járványhelyzet okán primer kutatásunkat kizárólag online elérések segítségével végeztük. *A Kárpát-medence hét magyarlakta külhoni régiójában, általános- és középiskolában oktató tanárok és határ menti intézmények vezetőinek körében online kérdőíves vizsgálatot végeztünk és online interjúkat készítettünk.* Feltétlenül szeretnénk volna e markáns, a külhoni magyarság szempontjából (is) minden bizonnyal történelmi léptékű időszakról recens és értékelhető elemszámú minta alapján információkat kapni, erre pedig a Kárpát-medencei utóállamokban hozott szigorú járványügyi intézkedések miatt más módszer, mint az online intézményi terepmunka és a szakértői interjúk készítése, nem adódott.

Kutatásunkat tehát két kérdőívre alapoztuk, egy tanároknak szóló kérdőívre és egy, a határ menti oktatási intézmények igazgatóinak készült kérdőívre. A kvantitatív adatok árnyalására valamennyi külhoni nemzetrészben szakértői (online) interjút készítették munkatársaink a pedagógusszövetségek elnökeivel, illetve Kárpátalja esetében a Beregszász Oktatásügyi Hivatalának vezetőjével. Az adatgyűjtés folyamata 2020. május 25. és 2020. június 17. között zajlott.

A minta kialakításában és a megfelelő számú kitöltés elérésében valamennyi határon túli nemzetrészben alapvető és nélkülözhetetlen segítséget jelentett számunkra a külhoni pedagógusszövetségek terepismerete és kapcsolathálója. A közös munkát a velük érvényes stratégiai együttműködési megállapodásunk keretében végeztük el. Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani valamennyiüknek segítségükért.

A kérdőíves kutatásban vizsgált tanári minta

A mintavételre eredetileg az alábbiak szerint került volna sor. Egyrészt a városokban és falvakban oktató általános iskolai tanárok (25 fő), valamint a városok és falvak középiskoláiban oktató, érettségire felkészítő tanárok (25 fő) véleményének vizsgálatát végeztük volna el nemzetrészenként, a digitális oktatásra felkészült, digitális eszközökkel felszerelt intézményekben. Másrészt a városokban és falvakban oktató általános iskolai tanárok (25 fő) és a városok és falvak középiskoláiban oktató, érettségire felkészítő tanárok

(25 fő) véleményének vizsgálatára került volna sor nemzetrészenként, a digitális oktatásra nem felkészült, digitális eszközökkel nem felszerelt intézményekben.

Elképzeléseink szerint az erdélyi, a felvidéki, a vajdasági és a kárpátaljai nemzetrészekben 100-100 fő tanár véleményét kérdeztünk volna meg. A kisebb nemzetrészekben a nagyobb nemzetrészekkel arányos szűkebb mintát tűztük ki a kutatás céljául. Ezért a horvátországi, a szlovéniai és az ausztriai magyarság esetében 6-6 tanár véleményének vizsgálatára került volna sor (1. táblázat).

Eredetileg megkérdezni tervezett minta (fő)	Digitálisan felszerelt				Digitálisan fel nem szerelt				Határ menti kérdőív
	Általános iskolai		Középiskolai		Általános iskolai		Középiskolai		
	Vidéki	Városi	Vidéki	Városi	Vidéki	Városi	Vidéki	Városi	
Románia	12	13	12	13	12	13	12	13	5
Szlovákia	12	13	12	13	12	13	12	13	5
Szerbia	12	13	12	13	12	13	12	13	3
Ukrajna	12	13	12	13	12	13	12	13	3
Ausztria	0	1	1	1	0	1	1	1	2
Szlovénia	1	1	1	0	1	1	1	0	2
Horvátország	0	1	1	1	1	1	0	1	1

1. táblázat: A kutatás eredetileg tervezett mintavétele (n=418) tanári és (n=21) határ menti

Forrás: NSKI online kutatás

A tanári minták azonban a fentiekben tervezett mintavételektől előréen alakultak az alábbi befolyásoló tényezők, nemzetrészi sajátosságok következtében.

Erdélyben (Románia) egyrészt kevés a falusi székhellyel működő, érettségire felkészítő középiskolák száma – ezek zöme városi környezetben található –, ugyanakkor általában a középiskolák digitális eszközökkel jól felszereltnek tekinthetők. Az általános iskolák város–faluközötti eloszlási aránya már kiegyensúlyozottabb, digitális eszközökkel való felszereltségük nincs a középiskolák szintjén, elsősorban a kisebb, elszigeteltebb környezetben működő falusi iskolák esetében tapasztalható ennek hiánya.

A Felvidéken (Szlovákia) a mintavételt befolyásolta, hogy a középiskolák főként városokban találhatóak és nincsen olyan középiskola, amely digitális eszközökkel ne lenne felszerelt, ezért itt csak digitális eszközökkel felszerelt városi középiskolákat tudtunk megkérdezni. (Ugyanez érvényes volt a „kis nemzetrészekre”, Ausztria, Horvátország, Szlovénia határ menti magyar lakta kistérségekre is).

Kárpátalján (Ukrajna) az általános és a középiskolák tekintetében sikerült digitálisan felszerelt iskolákat is bevonni mind a falvak, mind a városok szintjén. (A digitálisan felszerelt középiskolák nem állami fenntartásúak, hanem alapítványi vagy egyházi iskolák.)

A Vajdaságban (Szerbia) a város–faluközötti reláció helyett a tömb és a szórványterületek viszonylatában folytak a vizsgálatok és ezekben a térségekben választottuk ki a digitális eszközökkel felszerelt és nem felszerelt általános és középiskolákat.

Az ausztriai magyarság körében a közoktatásban résztvevő intézményekben bármifajta tudományos kutatás csak szigorú miniszteriális engedélyek birtokában lehetséges. Ezek

megszerzésére a szűkös időkeret miatt nem volt módunk, ezért csupán a bécsi hétvégi magyar iskolákra szorítkozott jelen kutatásunk kérdőíves része.

A tanári mintaszámok az előbb említett nemzetrészi sajátosságok következtében egyes nemzetrészekben növekedtek, míg más nemzetrészekben csökkentek. A legtöbb nemzetrészen az általános iskolákból érkező tanári válaszok és a középiskolákból érkező válaszok aránya kétharmad és egyharmad volt, tükrözve a nemzetrészekben jellemző iskolatípusok megoszlását.

A falu–város megoszlás a Felvidék és Erdély esetében nagyjából kiegyenlített volt, azonban Kárpátalján főleg városban (Beregszász) azonosítottunk magyar nyelven oktató intézményeket, illetve magyar nyelvű tanulókat is tanító intézményeket. A Vajdaságban a város–falú reláció helyett a tömb és a szórványterületekről szintén kiegyenlített arányban érkeztek vissza kérdőívek. Szlovéniában és Ausztriában magyarul a városokban, míg Horvátországban magyarul a falvakban található intézményekben oktató tanárok töltötték ki a kérdőíveket.

Az egyes nemzetrészekben a megkérdezett digitálisan felszerelt és nem felszerelt intézmények nem azonos arányban oszlottak meg, amelynek az az oka, hogy minden nemzetrészen más az intézmények felszereltségének szintje és eltérő az általános iskolák és a középiskolák felszereltsége. Erdélyben és a Vajdaságban körülbelül azonos arányban tudtunk megkérdezni digitálisan felszerelt és nem felszerelt intézményeket, míg Kárpátalján kétszer nagyobb arányban kerültek be a mintába digitálisan nem felszerelt oktatási intézmények. Ennek az az oka, hogy Kárpátalján többségében digitálisan nem felszerelt intézményeket találunk. A Felvidéken azonban csak digitálisan felszerelt általános és középiskolák vannak, mint ahogyan Ausztria, Horvátország és Szlovénia magyar nyelvű oktatási intézményeiben is csak digitálisan felszerelt intézményeket tudtunk megkérdezni (2. táblázat).

Válaszadó tanárok száma (fő)	Digitálisan felszerelt				Digitálisan fel nem szerelt				Határ menti kérdőív
	Általános iskolai		Középiskolai		Általános iskolai		Középiskolai		
	Vidéki	Városi	Vidéki	Városi	Vidéki	Városi	Vidéki	Városi	
Románia	20	14	5	32	10	9	6	7	2
Szlovákia	37	51	0	42	0	0	0	0	5
Szerbia	16	9	13	14	24	0	15	4	2
Ukrajna	11	8	4	5	18	13	9	6	0
Ausztria	0	3	0	0	0	0	0	0	0
Szlovénia	0	3	0	2	0	0	0	0	2
Horvátország	11	0	0	0	0	0	0	0	1
Összesen	95	88	22	95	52	22	30	17	12
	183		117		74		47		12

2. táblázat: A kutatás végleges mintavétele ($n=430$)¹ tanári és ($n=12$) határ menti

Forrás: NSKI online kutatás

A kutatás során tehát összességében 261 általános iskolai és 169 középiskolai tanárt, összesen 430 pedagógust kérdeztünk meg. A 430 főtől kapott teljes adatsorból végső soron 421 teljesen és 9 részlegesen kitöltött kérdőív állt rendelkezésünkre.

¹ A 421 teljes adatsor mellett, 9 részlegesen kitöltött tanári kérdőívet is felhasználtunk, melyet az összesítő táblázatba nem tudtunk beírni. Ez Románia esetében 1, Szerbia esetében 5, és Szlovákia esetében 3 kérdőívet jelentett.

Erdélyben összesen 104 tanári (54 általános iskolai és 50 középiskolai tanári) véleményt tudtunk feldolgozni, illetve 1 általános iskola nem válaszolt arra, hogy digitális eszközökkel felszerelt vagy nem felszerelt intézmény. A *Felvidéken* összesen 133 tanári (90 általános iskolai és 43 középiskolai tanár) vélemény vizsgálatára kerülhetett sor. Itt 3 intézmény (2 általános és 1 középiskola) nem adott választ arra, hogy falusi vagy városi intézmény. A *Vajdaságban* összesen 100 tanári (50 általános iskolai és 50 középiskolai tanár) véleményt tudtunk feldolgozni. 5 iskola (1 általános és 4 középiskola) nem válaszolt arra, hogy falusi vagy városi intézmény. *Kárpátalján* összesen 74 tanári (50 általános iskolai és 24 középiskolai tanár) véleményt vizsgáltunk. *Ausztriából* 3 magyar anyanyelvű általános iskolai tanár, *Horvátországból* 11 magyar anyanyelvű általános iskolai tanár, *Szlovéniából* 5 magyar anyanyelvű tanár (3 általános iskolai és 2 középiskolai tanár) véleményét vizsgálhattuk meg.

A kérdőíves kutatásban vizsgált intézményvezetői minta

A határ menti intézmények vezetőinek körében történő, eredetileg tervezett mintavétel szerint Magyarországról 40 fő, a Partiumból 5 fő, a Felvidékről 5 fő, a Vajdaságból 3 fő, Órvidékről 2 fő, a Muravidékről 2 fő, Horvátországból 2 fő, összesen 19 fő véleményét gyűjtöttük volna be kérdőíves vizsgálattal. Ezeket az intézményi arányokat azzal indokolhatjuk, hogy magyarországi középiskolákban inkább jellemző a külföldi magyar tanulók jelenléte és ezeknek a tanulóknak az ingázása is gyakoribb jelenség, mint a Magyarországról külföldre történő ingázás. Ugyanakkor a külföldi magyar területek néhány közoktatási intézményében is előfordul – jóval kisebb arányban ugyan – magyarországi tanuló. Adatsorok sajnos nincsenek arra vonatkozóan, hogy teljes képzésben mennyi magyarországi általános és középiskolás diák tanul a külföldi magyar területek közoktatásában, mint ahogy a fordított irányú hallgatói vándorlás nagyságrendjéről, vagyis a külföldről magyarországi intézményekbe érkező diákok számáról sincsen. Az NSKI kutatása (2019) szerint azonban megállapítható, hogy leginkább az osztrák–magyar, a szlovén–magyar és a szlovák–magyar határszakaszon van példa arra, hogy magyarországi diákok a szomszédos ország valamely iskolájába járnak át tanulni. Ezért jelen vizsgálatunk is a nagyobb arányú magyarországi intézményi minta mellett elsősorban a fent említett határszakaszok közelében elhelyezkedő intézményi véleményeknek az elemzésére irányult volna.

A határ menti közoktatási intézményekben tervezett kérdőíves vizsgálatot azonban végül nem tudtuk elvégezni, mert főként a magyarországi pedagógusok év végi feladatai és adminisztrációs leterheltségei miatt nagyon esetlegessé vált, hogy hol töltötték ki a kérdőívünket, így nem tudtunk megfelelő területi lefedettségű és elemszámú mintát összegyűjteni. E módszertani problémák miatt a járványhelyzet időszakában tapasztalható közoktatási mobilitás elemzésére nem volt lehetőségünk.

Interjúk

A kutatás során kvalitatív módszert is igénybe vettünk a Kárpát-medencei távoktatás járványhelyzetben tapasztalható hatásainak vizsgálatára. Az online szakmai interjúk lehetőséget biztosítottak a téma mélyégi vizsgálatára, a látens jelenségek feltárására. Ezzel a módszerrel lehetőségünk nyílt az egyes nemzetrészek pedagógusszövetségei (Kárpátalja esetében a Beregszász Oktatásügyi Hivatala) véleményének mélyebb megismerésére. A kvalitatív vizsgálatok során összesen 7 interjút készítettünk el.

1.3. A kutatás háttere

Magyarországon a Digitális Jólét Program keretében 2016-ban fogadta el a kormány Magyarország Digitális Oktatási Stratégiáját. A következő évben, 2017-ben, alapos előkészítés után jött létre a Digitális Jólét Program 2.0., aminek egyik, szempontunkból legfontosabb eleme, hogy megteremti annak lehetőségét, hogy a határon túli nemzeti közösségek, azok szervezetei is bekapcsolódhassanak a fejlesztésekbe. A határon túli érintett szereplőkkel – civil szervezetekkel, az üzleti élet képviselőivel, szakmai és társadalmi szervezetekkel, a határon túli magyar települések vezetőivel – egyeztetve négy konkrét fejlesztési irányt határoztak meg. A négy elem egyike, hogy *a határon túl működő oktatási rendszer digitális átalakítása érdekében ingyenes képzéseket biztosítanak a pedagógusok számára*, melyek révén elsajátíthatják a digitális pedagógiai módszereket, hogy érdekesebbé, színvonalasabbá tudják tenni a munkájukat.²

A külhoni magyar nemzetrészek ugyanakkor nem rendelkeznek külön digitális oktatási stratégiával, azonban egyes oktatási stratégiák tartalmaznak távoktatásra vonatkozó elemeket. A nemzetrészekben születtek olyan állami rendelkezések, elindultak olyan állami projektek, illetve nemzetrészi pályázatok, amelyek elősegítették az oktatási intézmények jobb színvonalú digitális felszereltségét.

Romániában az iskolák digitalizálása több kormányprogram részét képezte és számos korábbi minisztériumi javaslat és együttműködés született online oktatásra szakosodott informatikai cégekkel, de ezek gyakorlatilag csak részben valósultak meg országos szintű egységben. A román oktatási rendszer digitalizációja érdekében hozott *egyik legfontosabb minisztériumi kezdeményezés a 2001-ben elindított SEI számítógépes oktatási projekt* (Sistemul Educațional Informatizat) volt. A program azzal a hosszú távú céllal született, hogy Románia uniós csatlakozása érdekében a legkorszerűbb technológiákkal és az oktatás teljes digitalizációjával hozzáigazítsa a romániai oktatást az európai szabványokhoz, prioritássá téve a számítógépes hozzáférés kiterjesztését minden tanuló és tanár számára.³ A SEI program megvalósításához a szaktárca egy konzorciumot hozott létre, amelynek tagjai az oktatási szoftverek és multimédiás tartalmak fejlesztéséért, konfigurálásáért, telepítéséért, az e-learning képzés és a műszaki támogatás fejlesztéséért felelős SIVECO Romania, az alkalmazásokért felelős Microsoft, illetve a hardware-eszközöket biztosító IBM és HP. A 2001–2009 között több szakaszban zajlott projektben több mint 7 millió felhasználó vett részt, több mint 15.000 számítógépes laboratóriumot szereltek fel modern technológiával, 192 ezer asztali számítógép és laptop került romániai oktatási intézményekbe, és lehetővé vált több mint 2000 iskola internetes csatlakozása is. A www.portal.edu.ro informatikai portál különböző oktatási kérdésekben segítette az oktatás résztvevőit (pl. 8. osztályt követő nemzeti felmérés, érettségi, tanári vizsgák stb.).⁴ A portál tartalma jelenleg a www.edu.ro oldalon keresztül elérhető és működik.

² A többi elem magába foglalja a Kárpát-medencei Digitális Jólét Program Pontok hálózatának kialakítását, az Okos Város képzések kiterjesztését a határon túli településvezetőkre, illetve a digitális vállalalkozási ökoszisztéma fejlesztését.

³ Ld. a Románia 2007-es uniós csatlakozása utáni jelentést 2008-ban: https://www.elearning.ro/resurse/EvalSEI_raport_2008.pdf

⁴ <http://www.siveco.ro/ro/despre-siveco-romania/studii-de-caz/sei>

A román oktatási minisztérium a 2014–2020 közötti Európai Unió támogatási program keretében digitális tankönyveket dolgozott ki. A 2014/2015-ös tanévtől elkezdődött Romániában a digitális tankönyvek fejlesztése tanulótervezési, pszichopedagógiai és informatikai szakemberek bevonásával. A tankönyvek elkészítése a tanterv megújításával párhuzamosan és folyamatosan történik a román és a nemzetiségi oktatásban résztvevőknek. A digitális tankönyveket a klasszikus, nyomtatott tankönyvekhez társították és a minisztérium által létrehozott online felületen mindenki számára elérhetővé tették.⁵ Azt új tankönyvek technikai szempontból függetlenek az e-oktatási platformoktól, és olyan szoftvertermékek (alkalmazások), amelyeket úgy online, mint offline módon használni lehet bármilyen ITK eszközön, operációs rendszeren és böngészőn. A román oktatási tárca emellett több európai uniós pályázat kedvezményezettjeként szerepelt⁶ és akkreditálta az online oktatásra szakosodott, jogi személyek által szervezett képzéseket, úgy a normál, mint a speciális oktatásban résztvevők számára.⁷ Tény azonban, hogy az ország uniós csatlakozása után nem valósult meg korszerű eszközfejlesztés országos szinten, jóllehet ezt az informatikai szakágazat rohamos fejlődése indokoltá tenné, lehetővé téve a diákok hatékony online-tanulását.

Szlovákia az EU országok átlagát tekintve középmezőnybe tartozik az egy tanulóra jutó asztali számítógépek és laptopok arányát tekintve. A tanárok mind az általános, mind pedig a középiskolákban, minden tárgy esetében alkalmaznak IKT eszközöket. Bizonyítást nyert továbbá, hogy az IKT eszközöknek az oktatásban és tanulásban történő használata nagyobb támogatást kap, mint az EU országok átlagában (European Schoolnet 2012, EC 2019). 2019-ben fogadták el Szlovákia Digitális Transzformációjának Stratégiáját⁸. A 79 oldalas dokumentum átfogó kormányzati stratégiai tervet, mely 2030-ig vetíti előre a gazdaság és társadalom fejlesztését a digitalizáció innovatív technológiáinak és a globalizáció megatrendjeinek felhasználásával. A stratégia az EU 2021–2027 közötti időszakra vonatkozó többéves pénzügyi kereteihez kapcsolódik. Fejlesztendő területekként a gazdaság, a társadalom és művelődés, a közsféra, a területfejlesztés, a tudomány-kutatás-innováció jelenik meg az anyagban. A rövid távú vízió a 2019–2022 közötti időszakot öleli fel, a hosszú távú 2022–2030-ra szól. A rövidebb időszakra szóló intézkedések képezik az alapját annak az akciótervnek, mely 2019–2022 között Szlovákia digitális transzformációját taglalja. A három ajánlott fejlesztendő terület közül az első és egyik legfontosabb az oktatás digitális transzformációja, a megfelelő szintű digitális kompetenciák elsajátítása. Ezen belül kiemelten kezelendő az élethosszig tartó tanulás, a roma közösségek és a szociálisan hátrányos helyzetű tanulók integrációja és inklúziója, a nevelési-oktatási rendszer és a gazdaság, a munkaerőpiac kapcsolatának fejlesztése. Az is kiemelő, hogy az előző oktatásügyi tárca alatt létrehoztak egy online felületet egységesen, minden iskola részére. Ez az alkalmazás (edupage.org) viszonylag megfelelő eszköz a távoktatás lebonyolítására is, valamint a szülőkkel és tanulókkal való folyamatos kapcsolattartásra, illetve itt tárolhatók a különféle oktatási segédanyagok,

⁵ <https://www.manuale.edu.ro/>

⁶ Id. pl. <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-15261110-ministerul-educatiei-anuntat-proiecte-100-milioane-euro-termen-limita-depunere-ofertelor-doua-zile-mai-tarziu-vezi-text-lista-proiectelor.htm>

⁷ A speciális oktatáshoz ld. <http://www.elearning.ro/timlogo-este-acum-omologata-de-ministerul-educatiei-nationale>

⁸ Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030. Stratégia pre transformáciu Slovenska na úspešnú digitálnu krajinu – Digitálne Slovensko

amelyek viszont elsősorban államnyelvűek.⁹ Az Európai Bizottság országjelentése „Digital Economy and Society Index (DESI)” (2020) címmel ugyancsak kiemelte, hogy a járványidőszakban *a Szlovák Oktatási Minisztérium által létrehozott portál segítette az intézményeket és a pedagógusokat a távoktatásban való helytállásban, a tanulás megszervezésében.*

*Szerbiában az állami büdzsét illetően az oktatásra fordított teljes évi összegnek alig 5 százalékát költi az állam az oktatás minőségének fejlesztésére, beruházásokra, felszerelésekre, technikai újításokra stb., a többi pedig a tanügyben dolgozók béreit jelenti – ami természetesen nem azt jelenti, hogy a szerbiai tanügyi dolgozók sokat keresnek, hanem hogy oktatásfejlesztésre nagyon kevés pénz jut az állami kasszából. Ettől függetlenül több helyütt tapasztalható, hogy az oktatási tárca adományozó cégek támogatásából jelentős fejlesztéseket biztosít (például több száz osztálytermet szerel fel számítógépekkel). Ugyanakkor, ha az iskolák is sikeresen pályáznak, be tudják szerezni a modern technológiai eszközöket. Ilyen módon történhetett meg, hogy a legdélebbi magyar településként számon tartott Székelykeve egyetlen magyar iskolájában az alig száz magyar diák számára 9 interaktív tábla is rendelkezésre áll, ugyanakkor országszerte vannak olyan iskolák, amelyekbe több száz tanuló jár, és egyetlen ilyen táblájuk van, vagy esetleg egy sincs. Az Újvidéki Egyetem Szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképzőjében igen jelentős hangsúlyt kap a modern technológiák alkalmazása az oktatásmódszertani képzésben, így az onnan kikerülő tanítók és óvodapedagógusok már a mindennapi munkájukban tudják majd alkalmazni ezeket. Nem elhanyagolható az a támogatás sem, amit a magyar politikum tartományi és köztársasági szinten évente kiharcol azért, hogy a tartományi, illetve köztársasági költségvetésből oktatási intézmények karbantartására, felújítására fordított eszközökből megfelelő arányban jusson a magyar tannyelvű intézményekbe is.¹⁰ *A technikai felszereltséget illetően tehát a vajdasági magyar iskolák szerencsés helyzetben vannak, mégis az adott lehetőséggel sajnos csak kevesen élnek, miközben a diákok nagy része napi szinten használja az internetet és a számítógépet (Kőrösi 2015). A Vajdaságban nem készült digitális oktatási stratégia, azonban két dokumentum (A vajdasági Magyar Nemzeti Tanács oktatási stratégiája 2016–2020 és a Magyar Nemzeti Tanács Felnőttképzési Stratégiája 2012–2017) is kiemeli, hogy a magyar oktatás színvonalának emeléséhez fontos az új infokommunikációs eszközök beszerzése és hatékony alkalmazása annak érdekében, hogy felhasználásuk, hasznosításuk magyar nyelvű képzésen keresztül legyen elsajátítható, magyar nyelvű szoftverek biztosításával. *A magyar közoktatás és középiskolai hálózat minőségének fejlesztése érdekében a Magyar Nemzeti Tanács pályázatai támogatják a magyar szellemiségű oktatási projekteket, az intézményi fejlesztéseket és ezen belül többek között az új infokommunikációs eszközök beszerzését.***

*Ukrajna tekintetében leszögezhető, hogy a pandémia okozta oktatási, kulturális és gazdasági válság előtt nem dolgoztak ki egységes digitális jóléti alapelveket és irányokat. *Az ország digitális oktatásának fogalmával az Ukrajna információs társadalmának fejlődéséről szóló, 2013-ban elfogadott stratégia¹¹ foglalkozik. Az adott dokumentum e-oktatásról szóló fejezete**

⁹ Interjú az SZMPSZ elnökével

¹⁰ <https://www.vmsz.org.rs/hirek/interjuk/tanuljunk-ugy-mint-ahogyan-netezunk-interju-vicsek-annamariaval-szerbiai-oktatasi>

¹¹ Ukrajna információs társadalmának fejlődéséről szóló stratégia. стратегія розвитку інформаційного

a 2002-ben elfogadott Ukrajna oktatásfejlesztésének nemzeti doktrínájára¹² hivatkozik. A stratégia többek között előírja az ország oktatási rendszerének folyamatos informatizálását, az információs oktatási közeg megteremtését az oktatási intézmények különböző szintjein; a távoktatási rendszer létrehozását többek között a fogyatékkal élők számára, a digitális oktatás módszertanának kidolgozását, a szélessávú internet-hozzáférés biztosítását valamennyi oktatási intézmény számára. A stratégia által előírt fejlesztési irányok az elmúlt évek során csak részlegesen valósultak meg. *Az egyik leglátványosabb informatizálási folyamat a 2018-ban bekövetkezett oktatási reform, azaz az ún. NUS bevezetése során valósult meg.*¹³ A reform kezdeti szakaszában 9,5 ezer interaktív projektor, 19,2 ezer notebook, 8 ezer tablet/netbook, 16,5 ezer multifunkcionális eszköz került beszerzésre. Ezeket az eszközöket a 448,6 ezer első osztályos diák oktatásának megszervezéséhez és lebonyolításához rendelték.¹⁴ *A 2018-ban induló első osztályokat tehát digitálisan felszerelték, a terepi tapasztalat azonban azt mutatja, hogy ez a felszereltség már nem jellemző a 2019-ben induló első osztályokra.* A kárpátaljai magyar középiskolák többsége 2020-ra rendelkezik internettel, számos általános-, középszintű és felsőoktatási intézmény internethálózatának és digitális eszköztárának kiépítése a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség és a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség közvetítésével magyarországi állami és alapítványi támogatásnak köszönhető. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola kezdeményezésére az oktatási színvonal és a magyar iskolában tanuló diákok esélyegyenlőségének jegyében 2018-ban a TV21 magántulajdonban lévő, Magyarország Kormánya által támogatott csatornáján érettségi felkészítő indult. *A magyar tankönyvek hiányát a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség az elmúlt években a tankönyvek digitalizált (szkennelt) változatával pótolta a honlapján.* A digitális oktatás kérdése Ukrajnában leginkább a karantén kialakulása miatt vált aktuálissá. Az elmúlt években végbemenő reformok előírják az oktatás korszerűsítését, de az ország nem rendelkezik előkészített, jól átgondolt és határozott irányvonalakat megadó digitális stratégiával. Kárpátalja leginkább a civil kezdeményezéseknek, kreativitásának, Magyarország támogatásának és a külhoni magyarok oktatásának fejlesztéséért kifejtett erőfeszítésének köszönheti az ukrán állami átlagiskoláknál kimagaslóbb felszereltségét, korszerűségét.

A három „kis nemzetrés” mindegyikéről elmondható, hogy Kárpát-medencei szinten és az utódállamok többségi iskoláihoz mérten is a magyar iskolák előkelő helyen állnak a digitális felszereltség és a tanári IKT-ismeretek tekintetében. Mindhárom érintett állam kormánya számára fontos presztízskérdés, hogy a néhány száz fős magyar ajkú diákállományt ne érje hátrányos megkülönböztetés a közoktatás keretei között.

Ausztriában jelentős hagyományai vannak az iskolák digitalizációjának, a diákok és a szülők körében egyaránt elfogadott a digitális műveltség szükségessége. Több minisztériumi szintű fejlesztési program is lezajlott már rendszerszemlélettel, precizitással és top-modern technológia bevetésével. Jelenleg is zajlik a folyamatos modernizáció, egy 8 pontos fejlesztési terv keretében

суспільства в Україні <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#n8>

¹² *Ukrajna oktatásfejlesztésének nemzeti doktrínája.* Національна доктрина розвитку освіти

¹³ NUS – Нова українська школа – Új Ukrán Iskola – a törekvés célja, hogy fokozatosan modernizálják az ukrán nemzeti oktatást. A program kísérleti jelleggel indult 100 iskolában 2017-ben, 2018-ban összukrajnai szinten vezették be az első osztálytól. <https://nus.org.ua/about/>

¹⁴ A tudomány és oktatás reformja Реформа освіти та науки <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>

végeznek további fejlesztéseket éppen a COVID-19 helyzet tanulságai alapján, amely magában foglalja egyebek közt az oktatási folyamat valamennyi résztvevőjét megcélzó, felhasználóbarát oktatási portál fejlesztését (Portal Digitale Schule, 2020 ősztől élesedik), tanártovábbképzéseket, az iskolai sávzélességek kiszélesítését,¹⁵ és ötödik osztályos kortól felmenő rendszerben a diákok teljes digitális felszerelését csekély önerő bevonásával.¹⁶ Az osztrák oktatáspolitikai kiemelten ügyel rá, hogy még véletlenül se alakulhasson ki esélyhátrány a kisebbségi iskolákban, ezért a néhány burgenlandi magyar, illetve kétnyelvű állami fenntartású tanintézmény felszereltsége is kimagasló. A legalább ugyanannyi diákot megmozgató bécsi magyar iskolák felszereltsége is megfelelő és a távoktatásban is volt már a járvány előtti időkből is tapasztalatuk. Az iskolák viszonylag jelentős, mozgósítható digitális eszközállománya és a tanárok magas fokú felkészültsége ellenére sem volt azonban lehetőség sem Bécsben, sem Öorvidéken minden egyes magyar diák számára a szükséges eszközt biztosítani.¹⁷

Szlovénia Európán belül az egyik legsikeresebb állam a digitalizáció szempontjából, többek között az oktatás területén is. Szlovén Digitális Koalíció néven átfogó szervezetet is alapítottak az országban, amely a kereskedelem és az ipar, a tudomány, az oktatás, a közigazgatás, az állami szektor, az önkormányzatok és a civil társadalom érdekeltjeit foglalja magában annak érdekében, hogy együttesen támogassák Szlovénia fejlődését és a Digitális Szlovénia 2020 stratégia végrehajtását. Fontos célkitűzésük az IKT jobb integrálása az oktatásba az egész életen át tartó tanulás előmozdítása és a digitális társadalomba való beilleszkedés érdekében. Az e-oktatási projekt égisze alatt a tanárok és az oktatási intézmények adminisztrátorai fejlesztették kompetenciájukat és felgyorsították az oktatási tevékenységek számítógépesítését.¹⁸ Országos szinten komoly elvárás és törekvés Szlovéniában, hogy a kisebbségek számára azonos oktatási hozzáférést és feltételeket biztosítson a többségi állam. Emiatt nincsenek tehát különbségek a kisebbségi és a többségi iskolák digitális felszereltsége között. *A tanárok elvégezték a szükséges továbbképzéseket, rutinosan használják a digitális eszközöket, megvannak a kellő kompetenciáik.* A járványhelyzet idején ezért voltaképpen csak át kellett helyezni az élő, tantermi gyakorlatot a virtuális térbe.¹⁹

Horvátországban az utóbbi években ugyancsak számos kezdeményezés történt az iskolák digitális felszereltségének javítása érdekében. Az oktatási minisztérium az új technológiák infrastruktúráját fejleszti és fenntartja az oktatási és kutatási rendszerben, a Horvát Akadémiai és Kutatási Hálózat (CARNet) és az Egyetemi Számítástechnikai Központ (SRCE) támogatásával. *Kísérleti projekt foglalkozik a digitálisan érett iskolák fejlesztésének rendszerével, ennek alapidokumentuma a Horvát Köztársaság iskoláira és iskolai rendszerére vonatkozó digitális érettség stratégia javaslatcsomagja.* Horvátországban már az iskolák digitális érettségét mérő rendszer is működik. Elsősorban a tengeri szigetek és a hegyvidéki

¹⁵ Jellemző tény, hogy paradox módon a tömeges internet-hálózataikat később kiépítő, fejletlenebb államok a korszerűbb technológiák alkalmazása miatt előnyösebb helyzetben vannak, nagyobb sávzélességeket használhatnak, mint a jóléti államok, amelyek mostanában szorulnak rá arra, hogy évtizedekkel korábban kiépített, mára viszonylag elavult rendszereiket jelentős költségen átépítsék.

¹⁶ <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/zrp/dibi.html>;

https://www.oesterreich.gv.at/nachrichten/bildung_und_neue_medien/Die-digitale-Schule.html

¹⁷ Interjú az Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesülete elnökével

¹⁸ <https://www.intelligentcitieschallenge.eu/good-practices/digital-slovenia>; <http://digitalna.si/en/>

¹⁹ Interjú a Muravidéki Pedagógusok Egyesülete elnökével

szórványtelepülések megléte miatt jelentősebb hagyományai vannak már a távoktatásnak.²⁰ Bár a három kis nemzetrésztől itt a legalacsonyabb a diákok és tanárok eszközellátottsága, az állam területén „magyar szemmel” az a szerencsés helyzet áll fenn, hogy *a kisebbségi iskolák felszereltebbek, mint a horvátok*. Egyrészt maga a horvát állam is odafigyel erre, illetve ezek az intézmények a többségikénél több forrásból táplálkozhatnak: az oktatási minisztérium mellett az alapító megye, város, sőt az anyaország is lehet támogató. Különösen jól felszerelt az egyetlen horvátországi magyar gimnázium, az eszéki Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ. Sok függ attól is, hogy egy-egy iskola vezetősége mennyire ismeri fel a digitális felszereltség fontosságát, illetve mekkora versenyelőnyt képesek kovácsolni a jobb infrastruktúrából, amihez többek között a horvát intézményeket sokszor színvonalasabbnak tartó szülők folyamatos érzékenyítése szükséges.²¹

²⁰ <https://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/croatia-digitalisation-schools-0>;
<https://www.carnet.hr/projekt/e-skole-razvoj-sustava-digitalno-zrelih-skola-ii-faza/>;
<https://uprava.gov.hr/UserDocsImages/Istaknute%20teme/e-Hrvatska/e-Croatia%202020%20Strategy%20-final.pdf>

²¹ Interjú a Horvátországi Magyar Pedagógusok Fóruma elnökével

2. Távoktatás a Kárpát-medencében a járványhelyzet időszakában

2.1. A távoktatásra való áttérés folyamata/lépései és az alkalmazott oktatási eszközök

A COVID-19 járvány kihívás elé állította a pedagógusokat, hiszen a fertőzésveszély miatt életbe léptetett karantén-intézkedések a digitális térbe terelték az oktatást, jelentősen átalakítva ezzel az ismeretátadás, valamint a tanárok és a tanulók kapcsolódásának formáját. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a pedagógusok nem kevés energiával és nagy tenni akarással kezdték el a távoktatást.

Az egyes külföldi magyar nemzetrészek távoktatásra való áttérésének folyamatáról és lépéseiről, illetve a digitális eszközhasználatról szerzett, alább összefoglalt ismeretek az NSKI korábbi kutatásának (*A külföldi nemzetrészek járványhelyzeti közoktatási és felsőoktatási megoldásairól 2020*) eredményein, a külföldi magyar pedagógusszövetségekkel elkészített interjúkból származó információkon, valamint a külföldi kollégák napi szintű tájékozódásából és személyes tapasztalataiból származó ismereteken nyugszanak.

A járványhelyzetben a román tanügyminiszter kezdetben szorgalmazta az otthoni online oktatási formát, amit viszont kizárólag az iskolában korábban tanultak elmélyítésére és ismétlésére vonatkoztatott, tiltva az új ismeretek közlését és minősítését. *Az online oktatási forma megszervezése a tanfelügyelőség feladata volt*, amelyek különböző javaslatokat fogalmaztak meg az iskolák vezetőségének: online felületek használatát különböző oktatási szinteken (elemi iskola, gimnázium) és formákban (élő kapcsolat fenntartására alkalmas felületek, feladatlapok kiosztására alkalmas online felületek). A központi intézkedések az intézményvezetőknek az új oktatási forma megszervezéséhez tartalmaztak irányelveket adott iskolán belül.

Az online oktatást április végén lett kötelező jelleggel bevezetve Romániában, jóllehet ehhez hiányzott az egységes digitális infrastruktúra és gyakorlat. Emiatt az erdélyi magyar oktatási intézmények és pedagógusai – román kollégáikhoz hasonlóan – bizonytalanok voltak az online oktatás tekintetében és félszegen közelítették meg a kérdést.

Az online oktatás keretében egyrészt a román kormány a közszolgálati televízióval (TVR) kötött szerződés értelmében elindította a *Telescoala (Tévéiskola)* című román nyelvű projektet a cikluszáró évfolyamokon tanulók számára (8. és 12. osztály). *Ez a projekt a magyar nyelvű Telesuli programmal bővült* a TVR marosvásárhelyi és kolozsvári stúdiójából, amit aztán elérhetővé tettek minden magyar diák számára. A program kizárólag a cikluszáró diákokra fókuszált, a többi évfolyamon tanulók számára semmilyen hasonló országos szintű oktatási forma nem született. A program hasznosságáról a diákok visszajelzése alapján a vélemény megoszlik, de többségében pozitívan fogadták azokat.

Az online oktatás megszervezésére másrészt a tanfelügyelőségek is javaslatot tettek. Az osztályfőnököknek egy Excel-táblázatban kellett összesíteni az osztályban tanító pedagógusokat, majd felsőbb szinten egy online órarend készült, ami szerint a tanítók/tanárok az adott osztályban tanítottak. Ennek az eljárásnak azonban – a tanintézmények között szűrőpróbaszerűen informálódva – nem volt egységes gyakorlata Erdély magyar iskoláiban.

Ami az oktatási felületeket illeti, a pedagógusok a reális időben való kommunikációs csatornák (pl. *Zoom*) és a gyakorlatok továbbítása céljából online applikációk (pl. *Google Classroom*) közül választhattak. A tapasztalat azt mutatja, hogy *ez a két program volt a legkedveltebb az oktatók körében.*

Szlovákiában Magyarországgal ellentétben az egyetemeken kívül hivatalosan nem rendeltek el távoktatást, csak az oktatás megszakítását, ezért az iskolák, a pedagógusok maguk kezdték el a tananyagot különböző online felületeken eljuttatni a tanulókhöz.

Még az előző oktatásügyi tárca alatt egységesen létrehoztak egy online felületet minden iskola részére, melyen az intézmények – többek között – elektronikus ellenőrzőt és osztálykönyvet vezethetnek. Ez az alkalmazás (edupage.org) viszonylag megfelelő eszköz a távoktatás lebonyolítására is, illetve itt tárolhatók a különféle oktatási segédanyagok is, amelyek viszont elsősorban államnyelvűek. A járványidőszak kezdetétől él *az oktatási minisztérium és a civil szervezetek által létrehozott weboldal (www.ucimenadialku.sk), mely az oktatás megszakítása idején biztosította a hivatalos kommunikációt.* Számos lehetőséget sorol fel a távoktatás formáira szlovák és cseh nyelven, hasznos információkat is közöl az oktatók és a szülők részére.

Viszonylag rövid idő elteltével az iskolák tantestületei, pedagógusai kialakították azt a módszert, amelyen számukra megfelelő kapcsolatot tudnak tartani tanulóikkal, így a kezdeti, a tanárok és a diákok közti kapcsolattartást, a legnagyobb közösségi hálót, a Facebook-ot, a chat vagy oldalsoportokat felváltották a professzionálisan kialakított saját felületek. A *pedagógusok*, egész tantestületek önképzéssel, webináriumokon való részvétellel fokozatosan ismerkedtek meg azokkal a lehetőségekkel, melyeket munkájuk során felhasználhattak: *Messenger, Google Classroom, Skype, Cisco Webex, Škola na webe (internetes ellenőrző kibővített funkciókkal)* stb., így írásban, illetve – ha az internet minősége engedi – konferenciabeszélgetés, video-chat *segítségével is tudtak kommunikálni a tanulókkal.* Ezen felületek alkalmasak voltak a feladatok kiosztására és a válaszok begyűjtésére, a helyzetre való tekintettel valamennyi ingyenesen elérhető volt.

A tananyagokat illetően fokozatosan bővülő kínálat állt a pedagógusok rendelkezésére, például a magyarországi tankönyvpiacról több tankönyv, oktatási segédanyag, irodalmi alkotások filmes adaptációi a Filmarchívumból, tansegédletek a Mozaik Kiadótól, a szlovákiai Datakabinet vagy a Zborovňa oldaláról a természettudományi tantárgyakhoz segédanyagok voltak elérhetők.

A www.szmpsz.sk oldalon érhető el a *Hasznos tanácsok a távoktatáshoz* a koronavírus idején című felület, melynek tartalmát folyamatosan bővítették friss információkkal, az aktuális rendeletekkel, a felhasználható digitális eszközök elérhetőségével, magyarországi távoktatási tartalmakkal, *helyi szakemberek által tartott online webináriumokkal.* Számos hasznos segédanyagot, módszertani útmutatót bocsátottak a pedagógusok rendelkezésére. Ingyenes webináriumokat szerveztek, amelyek keretében élő online tanóra használatára alkalmas eszközöket mutattak be (*Google Classroom, Google Meet, Zoom*). Az élő webináriumok felvételei elérhetőek a Szövetség honlapján, közel ezer pedagógus kísérte figyelemmel az online oktatást.

Az alapiskolák olvasás, illetve irodalom tankönyveinek szemelvényeiből és az óvodai anyanyelvi ismeretek mondókáiból, verseiből *hang- és videó anyagot készítettek*, mellyel

szintén a távoktatást segítették. Folyamatosan közzétették Tóth Péter Lóránt versvándor Radnóti nyomában című, 13 részes dokumentumfilm-sorozatának részeit, melyek kiválóan használhatóak az irodalomoktatásban.

Felvidéken az STV2 (szlovák televízió) magyar adása „Házisuli” címmel indított adást azzal a céllal, hogy segítsék a tanulásban azokat a tanulókat, akiknek nincsenek megfelelő eszközeik a távtanuláshoz, vagy az online tanuláshoz, viszont van televíziójuk. A célcsoportot tehát a hátrányos helyzetű,ingerszegény környezetből származó tanulók képezték, ezért az oktatási célokat is ennek megfelelően igazították, hangsúlyt fektetve az ismétlésre és az addig elsajátított tananyag szinten tartására.

Szerbiában a koronavírus járvány okozta helyzetben a Magyar Nemzeti Tanács azonnal intézkedett annak érdekében, hogy a magyar anyanyelvű diákoknak ugyanolyan feltételek mellett legyen részük a távoktatásban is, mint a többség nyelvén tanulóknak. A szerb minisztérium a közmédián keresztül tanmenet szerinti tanórákat sugárzott az általános és középiskolás diákok számára. *A magyar diákok számára a Pannon RTV sugárzott tanórákat (ezek visszanezhetők), melyeket a vajdasági magyar pedagógusok készítettek el, és amelyet az Újvidék Televízió is sugárzott.* A szerb állami televízió csatornáján keresztül azonnal elkezdtek közvetíteni a tananyagot a szerb tagozaton tanuló diákok részére, két nappal később pedig az általános iskola felsős tanulói részére már magyar nyelven is elindult a tananyagok sugárzása magyar nyelv- és irodalomból, valamint matematikából. Ezt követően már a többi kisérettségi tárgyból (történelem, földrajz, biológia, kémia, fizika) is megkezdtek a forgatást és a tananyag közvetítését. Egy héttel később pedig az általános iskola alsó tagozatosai és a középiskolások részére is megkezdődtek a televíziós órák a képernyőn keresztül. Erre ugyan nem volt felkészülve senki, sem a stúdióban, sem az iskolákban az IKT eszközök tekintetében, de a pedagógusok – a lehetőségekhez mérten – megoldották a televíziós órákat is. A televízióban oktató tanárok ezen kívül rendszeresen küldték anyagaikat a Magyar Nemzeti Tanács Oktatási Portáljára, amelyen számos magyarországi internetes oktatási portál linkje is megtalálható, és amelyet számukra is elérhetővé tettek.

A tapasztalatok szerint az élő tanári kommunikáció, magyarázat, utasítás hiányzott azoknál a tantárgyaknál, ahol csak a Google-tanteremben kapták meg az anyagot, és nem egészítették ki tanári beszélgetéssel, előadással (pl. Skype, Zoom vagy Discord felületen keresztül). *Az általános iskolásoknál általában a Google Classroomot a Skypepal, középiskolában pedig a Discord vagy a Zoom volt a használatosabb.*

Ukrajna a COVID-19 járvány következtében országos szinten állt át a távoktatásra. A távoktatás folyamatának ismertetése céljából egy tájékoztató honlapot hoztak létre, amely amellett, hogy az oktatási folyamat megszervezését az intézmények autonómiájának hatáskörébe utalta, megfogalmazta az óvodai távnevelés, iskolai, szakiskolai, felsőoktatási távmunka szabályait, és javaslatokat szövegezett meg az intézményvezetők és a pedagógusok számára. A honlapon az oktatási minisztérium nem javasolt meghatározott platformot a digitális oktatás megvalósításához, a Zoom, Skype, Viber, Watsapp, Instagram használatára buzdította az oktatásszervezőket, s felhívta a figyelmet a virtuális tantermek használatának lehetőségeire (nevesítve: a Google Classroomot, a Moodle, Microsoft Teams, Edmodo rendszereket), tájékoztatót a Youtube hasznosságáról és az Iskola TV (Vszeukrajninszka Skola online) indulásáról.

Az „Összukrajnai online-iskola” elnevezésű programot az 5–11. osztályos tanulók részére dolgozták ki. A program lehetőséget biztosított a tanulók és a tanárok számára arra, hogy az Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium Facebook-oldalán és Youtube-csatornáján virtuálisan is részt tudjanak venni a tanórákon. Emellett minden évfolyam számára kijelöltek egy-egy országos ukrán tv-csatornát, amely hétköznapi tanórákat sugárzott azoknak a gyerekeknek, akik különféle okok miatt nem tudták online követni az előadásokat. Itt a videók alatti szöveges részben a tanárok házi feladatot is adtak a tananyag jobb elsajátítása és begyakorlása érdekében. A foglalkozások menetrendje minden osztály számára speciális tanterv szerint zajlott. Az országos Összukrajnai online-iskola program azonban csak az ukrán nyelven oktatható tantárgyakra terjedt ki, így magyar nyelv és irodalom egyáltalán nem szerepelt benne.

Az iskolák és a tanárok így különböző megoldásokat választottak a tanórák lebonyolításához, illetve a házi feladatok megadásához és a tanulók tudásának a felméréséhez. Több iskolaigazgató is összeállított minden osztályra egy egyéni órarendet s az alapján dolgoztak. *Sok tanár a Zoom applikáción keresztül lépett kapcsolatba a gyerekekkel.* Ugyanakkor van olyan iskola is, ahol már több éve használják a *Google Classroom* elnevezésű platform lehetőségeit, és így a felső tagozatos diákok, illetve tanáraik már egy viszonylag megszokott helyzettel szembesültek a karantén idejére. Leginkább ez az a platform, ami megkönnyítette a határidők betartását a tanulók részére, és a javítást, értékelést a tanárok számára. A platform használatával kapcsolatban nehézségek elsősorban az alsó tagozatos diákokkal való foglalkozás során mutatkoztak, ugyanis ezek a gyerekek még nem rendelkeznek kellő ismerettel ahhoz, hogy egy ilyen rendszeren belül el tudjanak igazodni. Ezt a problémát a tanárok és szülők közötti, Viber alkalmazás használatával történő, közvetlen kommunikációval oldották meg. Ezen kívül *sok iskolában Messenger csoportokat hoztak létre* minden osztály számára, amelyeknek a tanárok, a diákok és – sok esetben – a szülők is tagjai lettek. A pedagógusok napi rendszerességgel, az órarendnek megfelelően küldték ki a tananyagot, óravázlatot és a házi feladatot. A számonkérés is ezen a csatornán történt. A tanárok némelyike élő videóüzenetet is alkalmazott a tananyag feldolgozásához, melynek következtében élő kapcsolat alakult ki diák és tanár között. Az iskolák nagy része saját weboldalt készített, ahová mindent egybegyűjtve tudták feltölteni a tanmenet szerinti anyagokat, feladatokat az 5–9. osztályos tanulók számára. *Az elemi osztályokban viszont itt is maradt a Viber, illetve a különböző Facebook-csoportok használata.*

Több olyan program is rendelkezésre állt az iskolák számára, mint például a Redmenta, Kahoot!, Learningapps, amelyeken keresztül a feladatok elkészítésére, online feleltetésre, illetve tesztelésre is volt lehetőség. Viszont sok tanár először találkozott ezekkel a platformokkal, így első körben előbb a tanároknak, majd a gyerekeknek kellett megismerniük azok használatát. Az iskolák között volt olyan is, amely a dolgozatírást a *Classtime online rendszeren* keresztül bonyolította, de több iskola csatlakozott az ukrán *„Moja skola” elektronikus rendszerhez* is, amelyen keresztül a tanárok osztályozni tudták a tanulók teljesítményét, így nem maradt érdemjegy nélkül a munkájuk.

Az *ausztriai* magyar anyanyelvű pedagógusokat felkészülten érte az új helyzet. A tanárok által használt program minden mobil eszközön futtatható, ezért a gyerekek legnagyobb része elérhető volt digitálisan. A digitális tábla, az internet és a tanulók személyesen használt digitális

eszközeinek bevonása is jól bevált az oktatási gyakorlatban és már a COVID-19 előtt is *eredményesen használták a digitális eszközöket.*

A *horvátországi* oktatásban technikai szempontból nincs lemaradás Magyarországhoz képest. Ugyanakkor nyilván a helyi magyar oktatás kicsinysége miatt a digitális tanmenetek gyártása és közös megosztása nehezebben indult. Az első napokban minden iskola csak a saját tehetségére és kreativitására támaszkodhatott. A digitális tananyagokat illetően *kaptak magyarországi segítséget, hozzáférhetővé tették a tananyagokat.* A zágrábi Oktatási Minisztérium is utasításokat adott a tanároknak, hogyan lehet és kell saját digitális tananyagokat készíteni; *közösségi csatornát is létrehozott a minisztérium, minden kisebbség számára videós tartalmakat osztottak meg* stb.

Szlovéniában a tanárok szintén használtak már digitális eszközöket, *megvoltak a kellő kompetenciáik, ezért csak át kellett helyezni az élő, tantermi gyakorlatot a virtuális térbe.* Itt a tanárok nem kaptak iránymutatást a központi minisztériumtól arról, hogyan kell az átállást végbevinni, ezért az intézményvezetők vették át a folyamatok menedzselését. Számos *saját anyagot is készítettek a tanárok, és külsős anyagokhoz is hozzáfértek,* többek között az anyaország jóvoltából is. Alsó tagozaton a párhuzamos osztályok tanárai összedolgoztak, együtt készítették el a heti különleges tananyagokat. Közös ppt-eket, videókat készítettek, amelyeket minden reggel feltöltöttek az internetre. A tanároknak *felajánlotta segítségét a Muravidéki Pedagógusok Egyesülete* is, minden platformot, segédanyagokat hozzáférhetővé tettek, továbbították a tanintézmények felé.

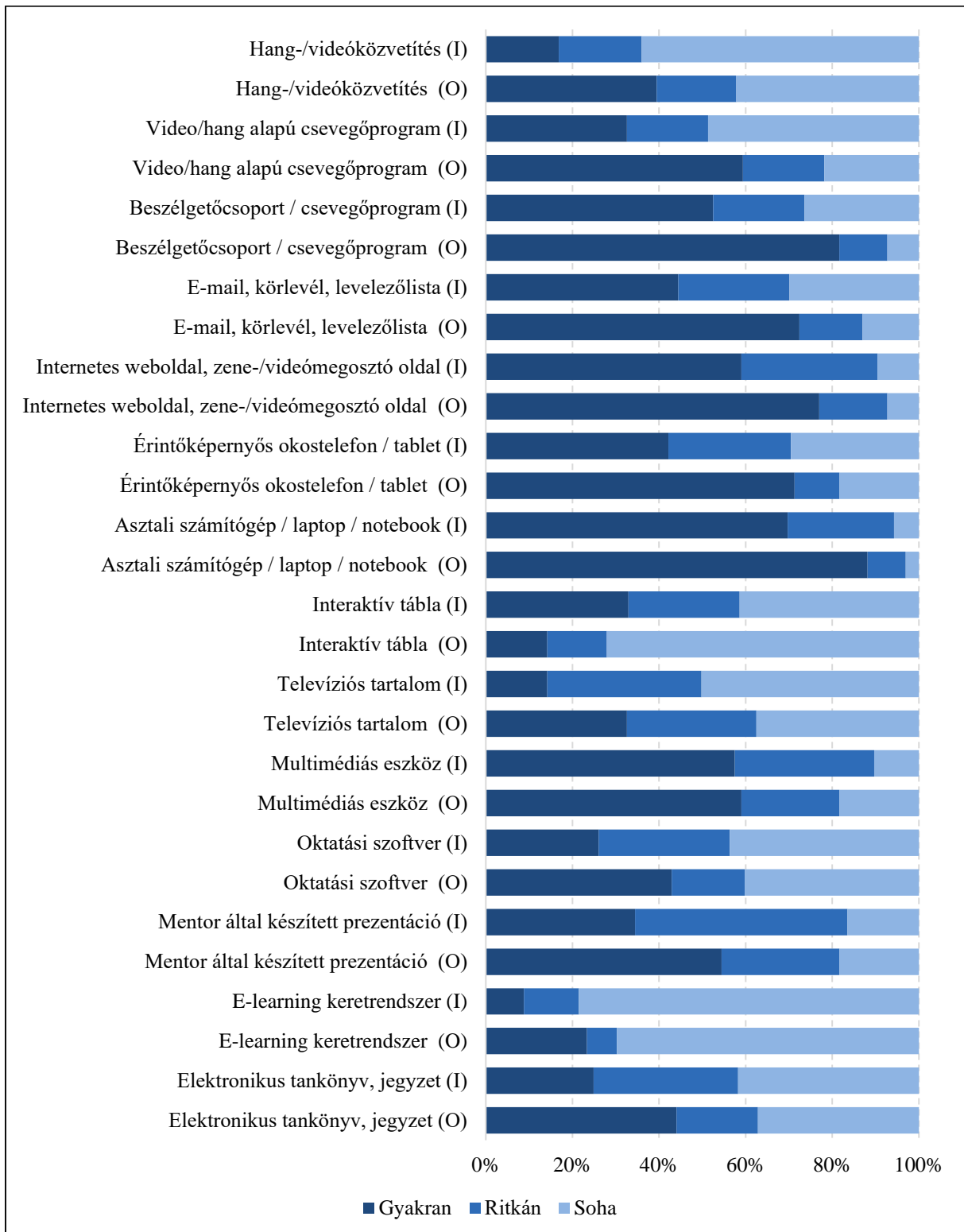
A *kérdőíves vizsgálat során* rákérdeztünk arra, hogy a pedagógusok milyen gyakorisággal használták a digitális eszközöket a tantermi oktatásban, illetve a távoktatásban²² (1-2. ábra). A kutatási eredmények alapján elmondható, hogy *nemzetrészekről függetlenül minden iskolatípusban a tantermi oktatásban leggyakrabban alkalmazott asztali számítógépek, notebookok, laptopok voltak a távoktatásban is a legjelentősebb digitális eszközök.* A tantermi oktatásban ritkábban használt digitális eszközökként minden nemzetrész esetében az interaktív táblát, az oktatási szoftvert, az elektronikus tankönyvet/jegyzetet, a hang- és videóközvetítést jelölték meg. A távoktatásban azonban az internetes weboldal, az email/körlevél/levelezőlista, a beszélgetőcsoport/csevegőprogram és az érintőképernyős okostelefon/tablet sokkal jelentősebb szerepet kapott, mint a tantermi oktatásban.

Az is megállapítható, hogy *a középiskolákban nagyobb arányban használták rendszeresen a digitális eszközöket* (például email/körlevél/levelezőlista, beszélgetőcsoport/csevegőprogram, érintőképernyős okostelefon/tablet, internetes weboldal), *mint az általános iskolákban.* Ezt Felvidék példája is megerősíti: bár Szlovákiában minden iskola digitálisan felszerelt, a középiskolákban jobban kihasználják a digitális eszközök által nyújtott lehetőségeket, mint az általános iskolákban.

A tanórai eszközhasználatban egy nyugat-keleti lejtő is megfigyelhető a tanórai eszközhasználatban: *Ukrajna, Románia és Szerbia magyar anyanyelvű tanárai ritkábban éltek a digitális technológia adta lehetőségekkel, mint Ausztria, Horvátország, és Szlovénia magyar anyanyelvű tanárai.* Összességében elmondható, hogy a távoktatás rákényszerítette a

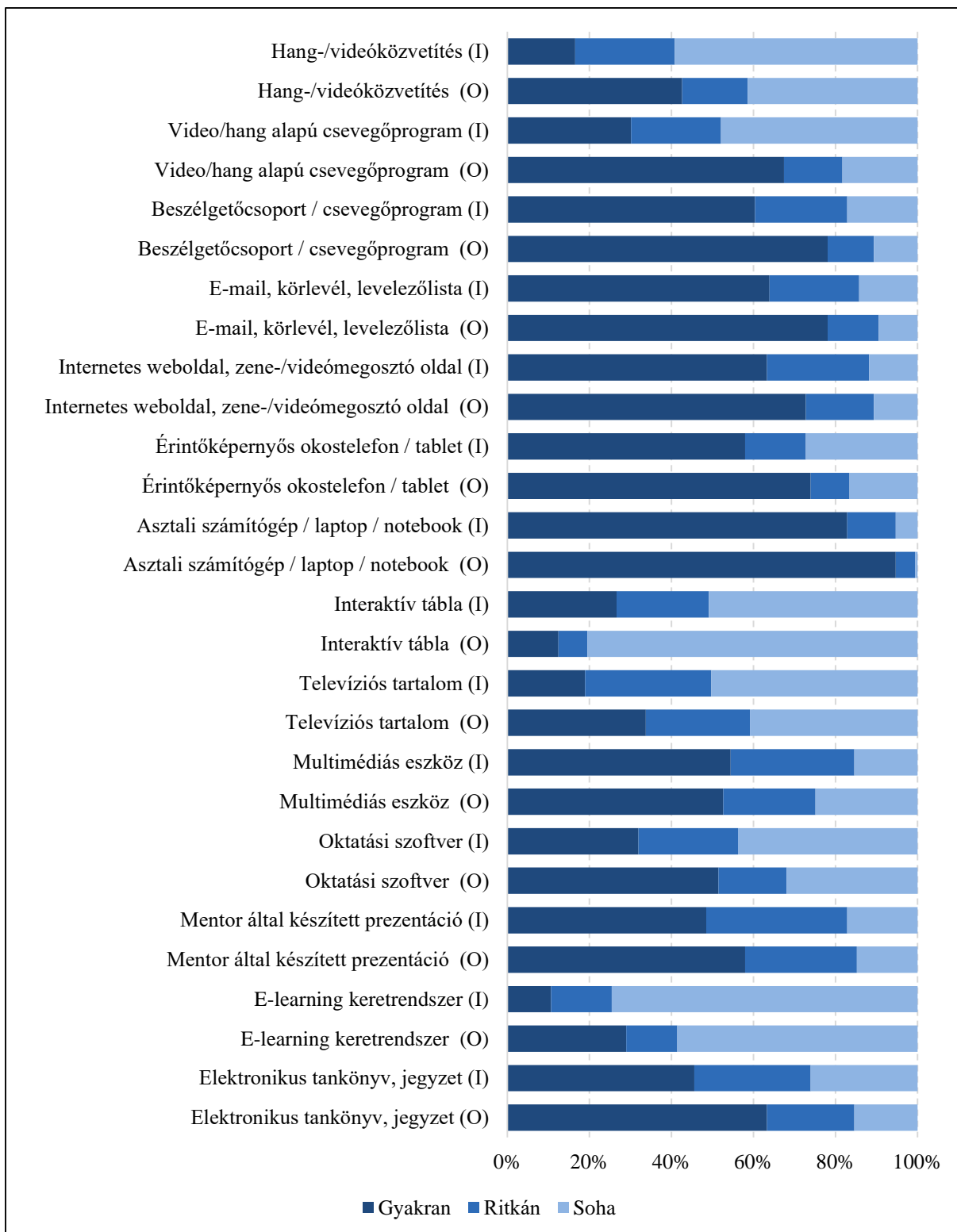
²² Kutatásunkban „gyakran” válaszként a „minden nap” és a „minden órán” válaszokat értelmeztük.

pedagógusokat a digitális eszközök nagyobb arányú használatára, iskolatípustól és nemzetiségtől függetlenül.

1. ábra: A megkérdezett pedagógusok által alkalmazott digitális eszközök gyakorisága a tantermi (I) és távoktatásban (O) az általános iskolákban (%)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

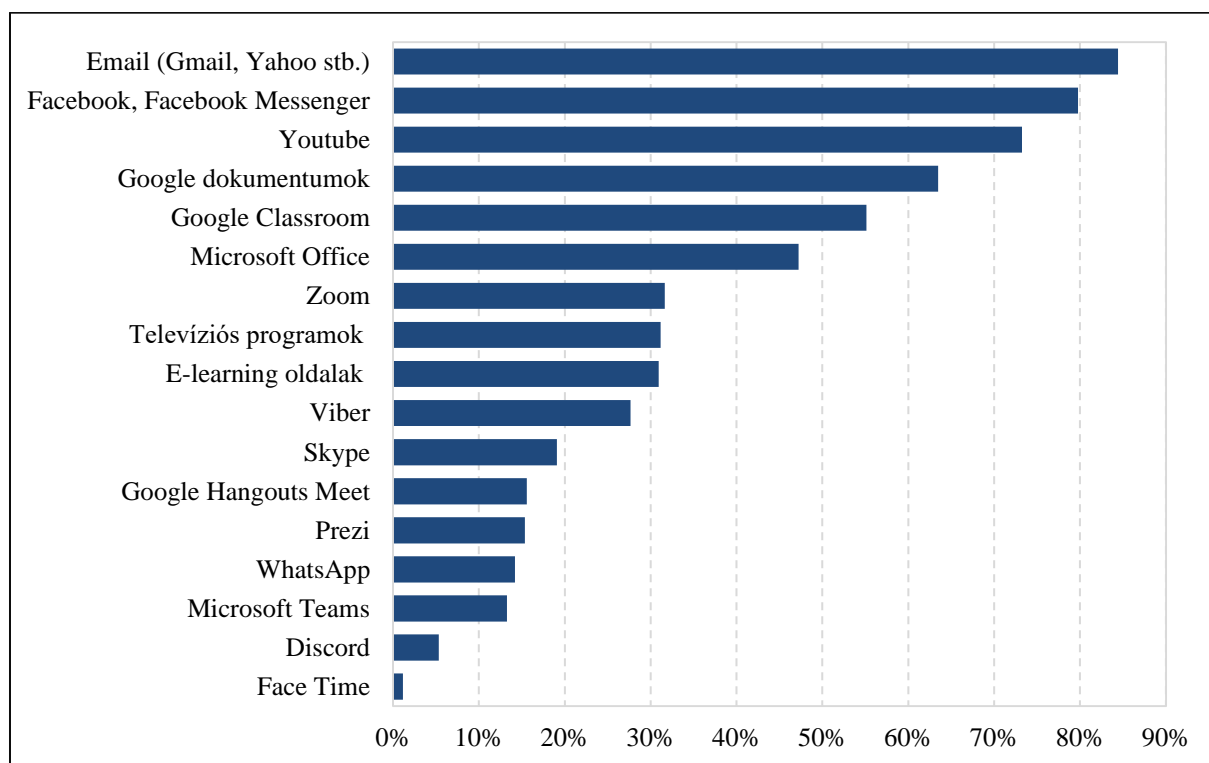

2. ábra: A megkérdezett pedagógusok által alkalmazott digitális eszközök gyakorisága a tantermi (I) és távoktatásban (O) a középiskolákban (%)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

Abban nagy egyöntetűség mutatkozott az egyes nemzetrészek esetében, hogy mindenütt és minden iskolatípusban (általános- és középiskola) egyaránt a leggyakrabban (75–85 százalék) használt digitális alkalmazásoknak az Email (Gmail, Yahoo), a Facebook és a Facebook

Messenger, valamint a Youtube számított, de 50 százalék feletti részesedést kapott a Google eszköztár is (Google Dokumentum, Google Űrlap, Google Drive, Google Classroom) (3. ábra).

3. ábra: Leggyakrabban alkalmazott digitális oktatási eszközök (%)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

2.2. A pedagógusok digitális felkészültsége

Általános tapasztalat, hogy az online világ eddig sem volt ismeretlen a tanulóknak és tanáraiknak, ám az, hogy az oktatómunka csupán ezen a felületen valósuljon meg, teljes mértékben új volt mindenki számára. Felkészületlenül érte a pedagógusokat, a tanulókat, de a szülőket is, hisz eddig senkinek sem volt gyakorlata abban, hogyan valósítható meg hosszabb időn keresztül az oktatási folyamat személyes interakció nélkül, más közegben, mint az iskola falai között.

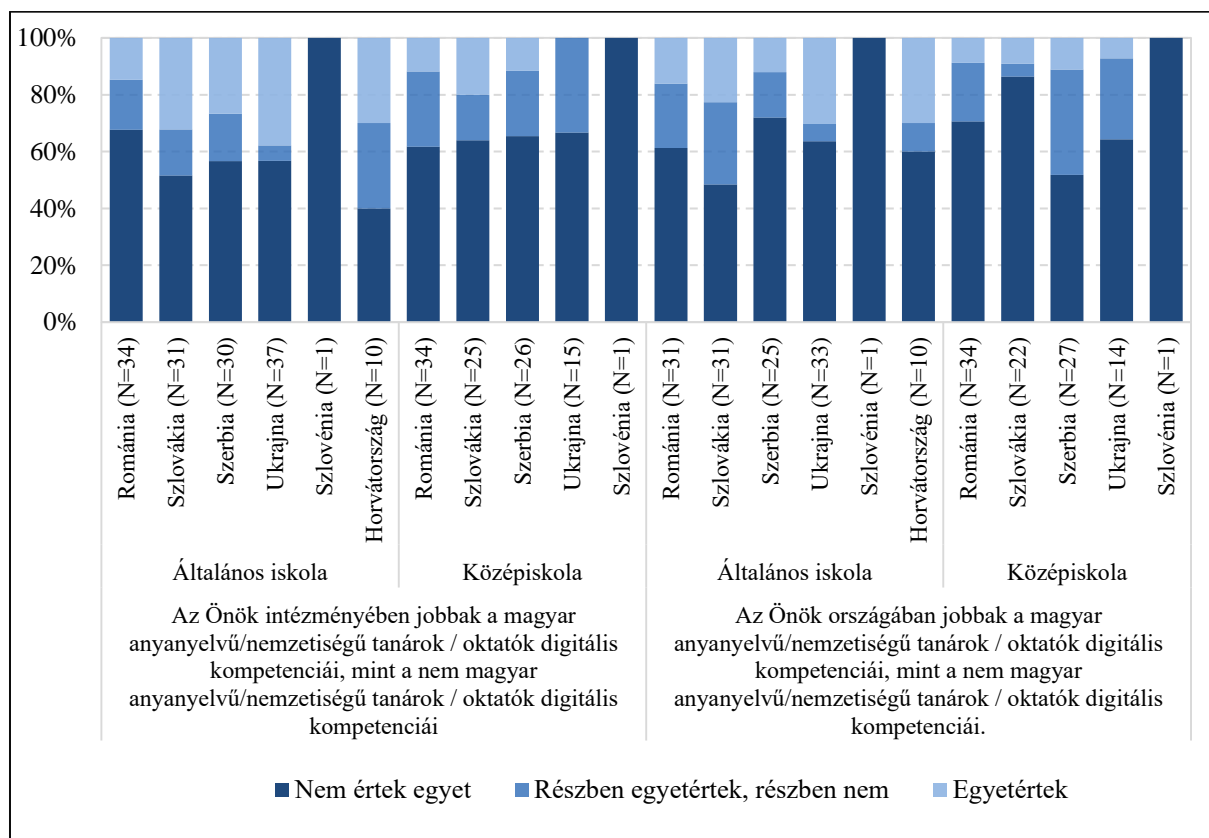
A pedagógusok nagy többsége most ismerkedett meg mélyrehatóbban a távoktatással, elméletben és gyakorlatban egyaránt. Számukra mind a tananyag összeállítása, mind pedig a szervezés és a technikai lebonyolítás problémát jelentett. E tekintetben sokkal nehezebb a tanárok dolga a távoktatásban, mint a hagyományos tantermi oktatásban. Ugyanakkor az is problémát jelentett, hogy a pedagógusok nem ezzel a munkarenddel tervezték a tanévet, ezért az átállás sok esetben késleltette a tanítást.

Az adott iskolán belüli pedagógusok hozzáállásában is tapasztalható volt eltérés. Volt olyan pedagógus, aki a tananyagkiesés megelőzését szem előtt tartva nagy erőt és energiát fektetett az online oktatási formák használatába, tartalmakat készített és folyamatosan kommunikált a tanulókkal. Mások a pótlás lehetőségében bízva, vagy más pedagógiai megfontolás miatt mellőzték az online lehetőségeket.

Ezek a digitális módszertani nehézségek visszavezethetők arra, hogy a tanárok a saját digitális felkészültségükben, digitális eszközhasználati képességükben is hiányt éreznek.

Ezzel összefüggésben a kérdőívben rákérdeztünk arra, hogy a pedagógusok milyen arányban vettek már részt információs és kommunikációs technológiák alkalmazását és használatát fejlesztő képzésen/továbbképzésen. A válaszok szerint Kárpátalja kivételével minden nemzetiségű pedagógusainak többsége már részt vett ilyen típusú módszertani képzésen. A legnagyobb arányban a felvidéki, a vajdasági és a horvátországi tanárok kapcsolódtak be, a legkisebb arányban az erdélyi, az ausztriai és a szlovéniai tanárok voltak részesei ilyen jellegű képzéseknek. A résztvevői válaszokat vizsgálva arra következtethetünk, hogy *a képzések és a továbbképzések a tanárok többségének a szemléltetőeszközök és az információforrások használatában nyújtották a legnagyobb segítséget* minden nemzetiségben.

Ezen kívül vizsgáltuk a tanárok véleményét arról, hogy szerintük az adott intézményben, illetve az adott országban tanító magyar anyanyelvű pedagógusok digitális felkészültsége jobb-e az adott intézmény, illetve az adott ország nem magyar anyanyelvű pedagógusainak digitális felkészültségénél. A megkérdezett tanárok többsége úgy ítéli meg minden intézménytípusban és többnyire minden nemzetiségben (különösen Kárpátalján és Erdélyben), hogy *a nem magyar anyanyelvű tanárok digitális felkészültsége jobb, mint a magyar anyanyelvű tanárok digitális felkészültsége mind az adott intézményben, mind az adott országban*. Megjegyzendő azonban, hogy az ausztriai általános és középiskolákban tanító pedagógusok, valamint a horvátországi középiskolai tanárok köréből nem érkezett válasz ezekre a kérdésekre (4. ábra).

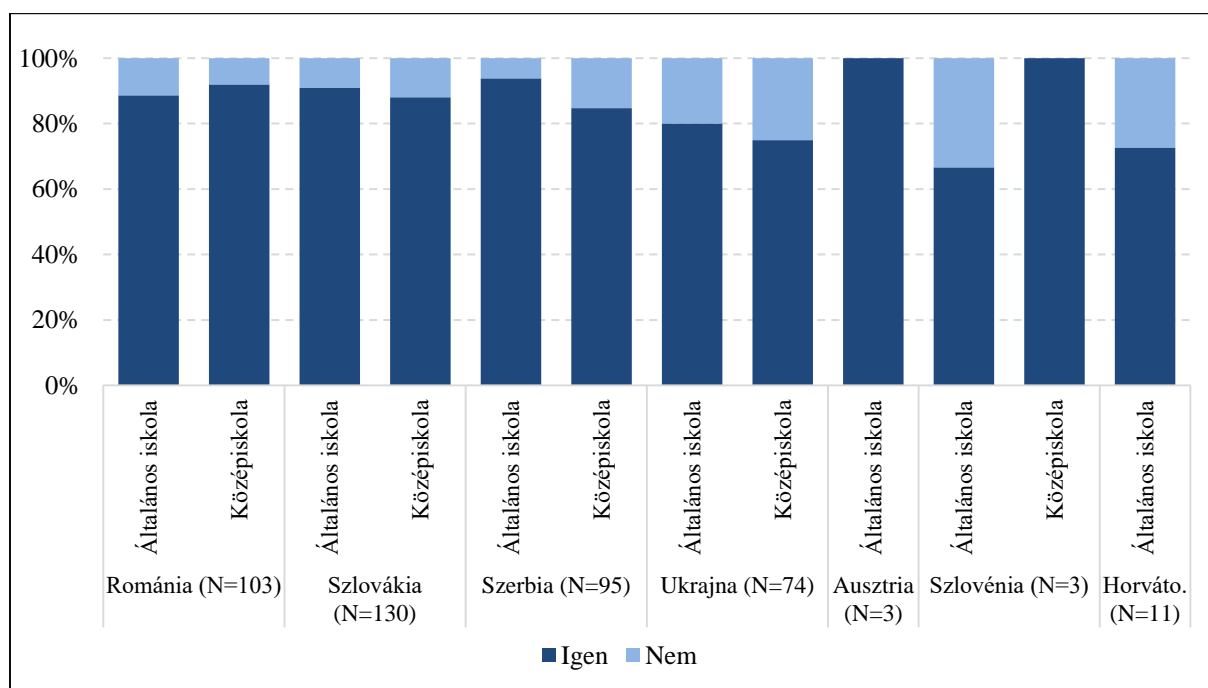
4. ábra: A külföldi magyar tanárok értékelése a digitális kompetenciák meglétéről magyar és nem magyar anyanyelvű oktatók esetében, nemzetiségként (%)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

2.3. Többletmunka a távoktatás során

Az elektronikus formában elérhető tananyagokból való felkészülés óriási többletmunkát adott a pedagógusoknak, amit a kérdőíves vizsgálat is megerősített (5. ábra). Az eredmények azt jelzik, hogy a távoktatás minden nemzetrészen többletidő igénybevételét jelentette a pedagógusok számára. Ez különösen igaz az Erdélyben és a Felvidéken a digitális eszközökkel felszerelt középiskolák pedagógusai, illetve a Vajdaságban és Kárpátalján a digitális eszközökkel nem felszerelt általános iskolák pedagógusainak esetében.

Elmondható tehát, hogy alapvetően Erdélyben, Felvidéken, illetve Ausztria, Szlovénia és Horvátország esetében a digitális eszközökkel jobban felszerelt intézmények, míg Vajdaságban és Kárpátalján inkább a digitális eszközökkel kevésbé felszerelt intézmények pedagógusainak jelentett többletterhet a digitális tartalmakból való felkészülés. Erdélyben és a Felvidéken ennek az lehet az oka, hogy a magyar intézmények a többségi nemzet intézményeivel folyamatos versenyben vannak, ami rákényszeríti őket arra, hogy minél magasabb színvonalú munkát végezzenek. Ez viszont többletterhelésekkel jár együtt. A Vajdaságban és Kárpátalján a fenti jelenség azzal indokolható, hogy a digitális eszközökkel kevésbé felszerelt intézményekben oktatók maguk is módszertani támogatást igényelnek. Ez meghosszabbíthatja a tanítási folyamatra szánt időt.

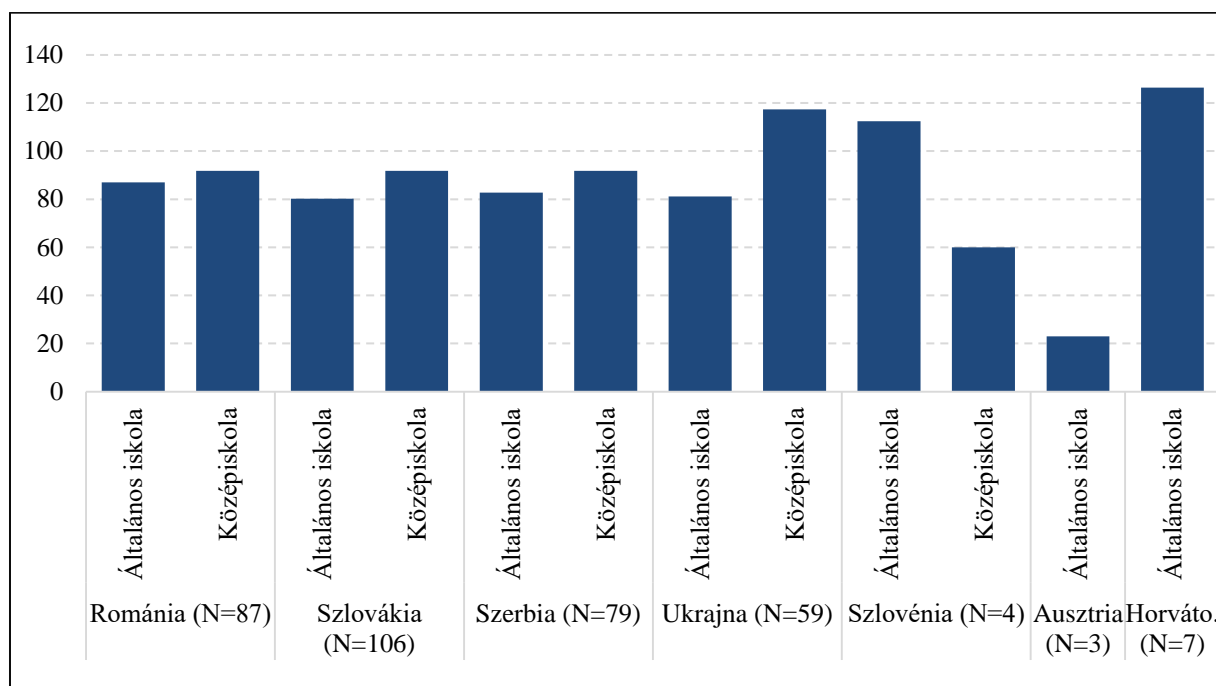

5. ábra: Jelentett-e többletidőt az elektronikus tananyagokból történő felkészülés az egyes külhoni magyar nemzetrészekben, intézménytípusonként (%)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

Ausztria kivételével minden nemzetrészen mind az általános, mind pedig a középiskolákban átlagosan legalább egy óra többletidőt jelentett a felkészülés. Az erdélyi, a felvidéki és a vajdasági magyar intézményekben tanító pedagógusok átlagosan 80-90 perc többletmunkát jelöltek meg válaszként. Kiugróan magas volt (kb. 2 óra) a szlovéniai és a horvátországi magyar általános iskolákban és a kárpátaljai magyar középiskolákban tanító pedagógusok többletidő

igénybevétele. Ez esetben megjegyzendő, hogy az ausztriai pedagógusok köréből nem érkezett válasz az ezzel kapcsolatos kérdésekre (6. ábra).

6. ábra: Elektronikus tananyagokból történő felkészülés többletideje külföldi magyar nemzetrészenként, általános és középiskolákban (perc)
Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

2.4. Kihívások a távoktatás során

A külföldi magyar pedagógusszövetségek tapasztalatai szerint bár a távoktatás fejlesztette a pedagógusok eszközkészletét módszertani szempontból, azonban a tanárok a személyes kapcsolatok hiányát tartották a legnagyobb nehézségnek. A távoktatás során a tanulók jellemzően kaptak csoportos és páros feladatokat is, azonban mindez nem helyettesíthette a személyes kapcsolatokat. Ebben a folyamatban bizonyos mértékben elveszik a tanár személyisége és nehezen megvalósítható a tanári ráhatás.

A pedagógusok nagy részének nehézséget okozott az online oktatáshoz központilag ajánlott digitális felületek használata. Jóllehet számos iskolának van már számítógép-parkja, az éves munka- és lecketerveket pedig számítógéppel – többen online csoportokban – készítik a pedagógusok és – elsősorban – Messenger-en kommunikálnak a diákokkal, mégis hiányzik az online oktatáshoz szükséges elméleti és szakmai ismeret (know-how), illetve a hatékony megvalósításhoz szükséges gyakorlat. A szakmai interjúk során megosztott tapasztalat is azt mutatta, hogy a jelenleg létező digitális felületek, különösen a kép és hang átvitelére kifejlesztett applikációk és programok kevésbé alkalmasak a minőségi oktatás megvalósítására, főleg egy 30 fős csoportban.

A külföldi magyar pedagógusszövetségek képviselői azt is kiemelték, hogy kevés kivételtől eltekintve a tanárok a tantervet sem időben, sem terjedelemben nem tudták követni a megszokott módon. A megváltozott körülmények megváltozott módszereket és megoldásokat kívántak. A tananyag alapos redukálásával, a tantervi követelmények lényegét kiemelve munkálkodtak a pedagógusok. Volt olyan nemzetiség (pl. Felvidék, Horvátország), ahol minisztériumi szinten

dolgoztak ki ajánlásokat arra vonatkozóan, hogy a pedagógusok hogyan redukálják a tananyagot. Volt, ahol több iskola közösen hozott döntést egy távoktatásra átszabott órarendről, máshol az adott intézmény és a tanár saját belátása és lehetőségei szerint boldogult.

A gyakorlati tárgyak esetében károkat okozott, hogy nem tudták a diákok maguk is kipróbálni a folyamatokat, elvégezni a feladatokat. Ezért a gyakorlati tárgyak esetében szinte lehetetlen volt felkészíteni a tanulókat a félévi, év végi záródolgozatokra (főként a szakközépiskolai, a szakiskolai, a sportiskolai, a művészeti és a pedagógiai képzésekben). Az elméleti középiskolák viszonylag könnyebb helyzetben voltak, hiszen prezentációkkal, videóórákkal, projektfeladatokkal, kvizekkel könnyebben elsajátítható volt az elméleti anyag.

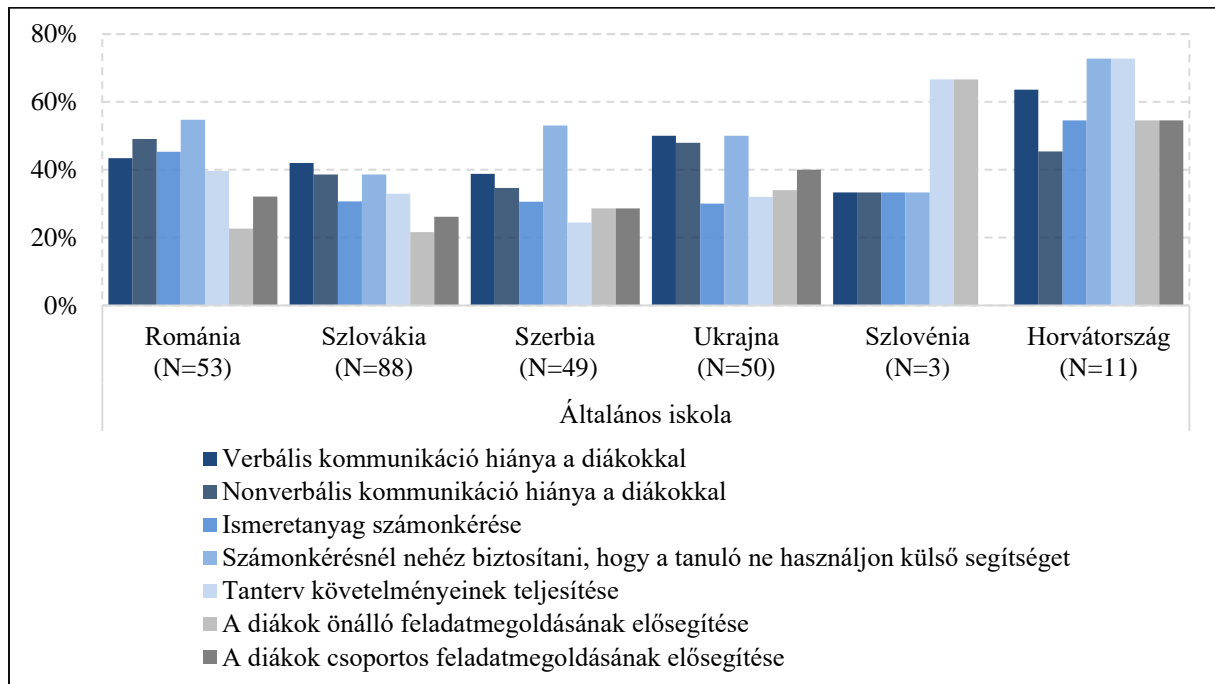
Különbség volt a tananyag elsajátításában az alsóbb és a felsőbb osztályok között is. Az alsó tagozat osztályaiban a tanulók még eléggé pedagógus- és szülőfüggők. A tananyagot nehezebb elsajátítaniuk, lassabb a tempó és kisebb a hatékonyság. Itt olyan alapkompenciák kifejlesztésére irányul az oktatás, mint írás, olvasás és számolás, amelyek a gyermek későbbi iskolai éveit, sőt egész életútját meghatározhatják. Mindezek miatt a szülő(k) feladata sokkal nagyobb volt az alsósok, főleg az első osztályosok mellett, számos feladatot át kellett venniük a tanári feladatkörökből. A felsőbb osztályokban sem volt könnyű a helyzet, a matematika, kémia, fizika, a nyelvek és a nevelési tantárgyak okoztak nehézséget a legtöbb helyen. Ezeket a tárgyakat például igyekeztek online oktatásban megoldani úgy, hogy több órát kaptak a távoktatásban, a nevelési tantárgyak esetében pedig a projektfeladatok kerültek előtérbe.

Általában jellemző volt, hogy hiányzott az online platformra előkészített tananyag, és a tanítók többsége nem rendelkezett ilyenekkel (pl. ppt bemutatók). Jóllehet az alacsonyabb osztályoknak már készítettek digitális tankönyveket, amelyekhez digitális felületek is tartoznak, de ezek hiányoznak a magasabb évfolyamoknál, különösen a cikluszáró osztályoknál. Az a tapasztalat, hogy eddig kevés tanár dolgozott ki digitális formában tananyagot (pl. ppt, videókat stb.). Ugyanakkor ki kell emelni, hogy több külföldi magyar tanító és tanár magyarországi online tartalmakat használt. Ezen kívül létrejöttek a magyar iskolák tanári csoportjai (pl. Felvidéken, Vajdaságban), melyeknek tagjai tantárgyanként, témakörönként segédanyagokat osztottak meg, véleményt cseréltek, segítettek egymás munkáját.

A járvány idején sokan próbálkoztak digitális tartalmak előkészítésével, de – mint ahogyan az a korábbi alfejezetben megállapítást nyert – ez óriási többletmunkát jelentett a tanároknak. Kevés kivételtől eltekintve minden nemzetrészt megkérdezett pedagógusa azt jelezte, hogy általában többletidőt jelentett számára a távoktatásban való részvétel.

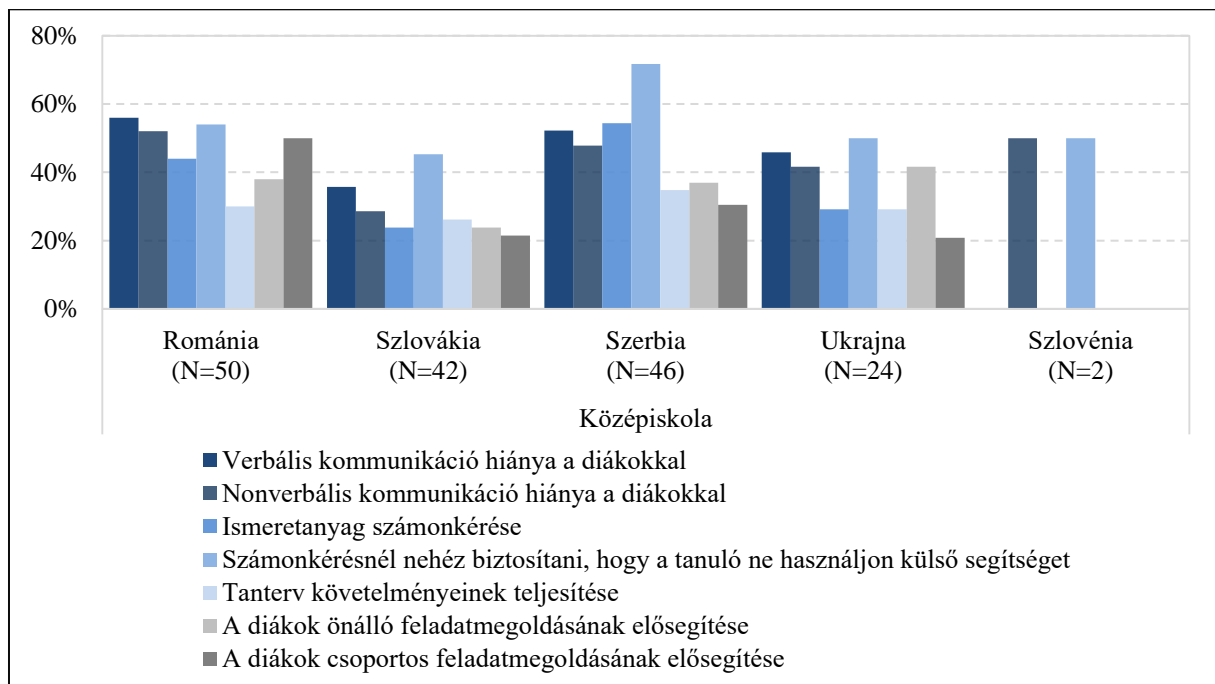
A kérdőíves vizsgálat eredményei szerint a távoktatásban kis eltérésekkel minden nemzetrésztben, mind az általános iskolai, mind pedig a középiskolai pedagógusok számára a legnagyobb kihívást jelentette egyrészt a verbális és a nonverbális kommunikáció hiánya a tanulókkal. Másrészt nehézséget okozott a számonkérés, amelynek során nem lehetett kiküszöbölni azt sem, hogy a tanuló a feladatok teljesítése során külső segítséget kérjen. A tanárok körében jelentős kihívásként merült még fel a tanterv követelményeinek a teljesítése és a tanulók önálló tanulásának a támogatása, ugyanakkor a technikai eszközök használata és az ismeretátadás nem jelentett ilyen mértékű problémát, illetve a szülők bevonása terén megoszlottak a vélemények a nehézségeket illetően. Megjegyzendő, hogy ehhez a kérdéshez kapcsolódóan sem érkezett minden nemzetrészből válasz. Az ausztriai általános és

középiskolai tanárok, valamint a horvátországi középiskolai tanárok véleménye ezáltal itt nem jelenhetett meg (7–8. ábra).

7. ábra: Nehézségek a távoktatás során az említések gyakorisága szerint a külföldi magyar nemzetrészek általános iskoláiban (%)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

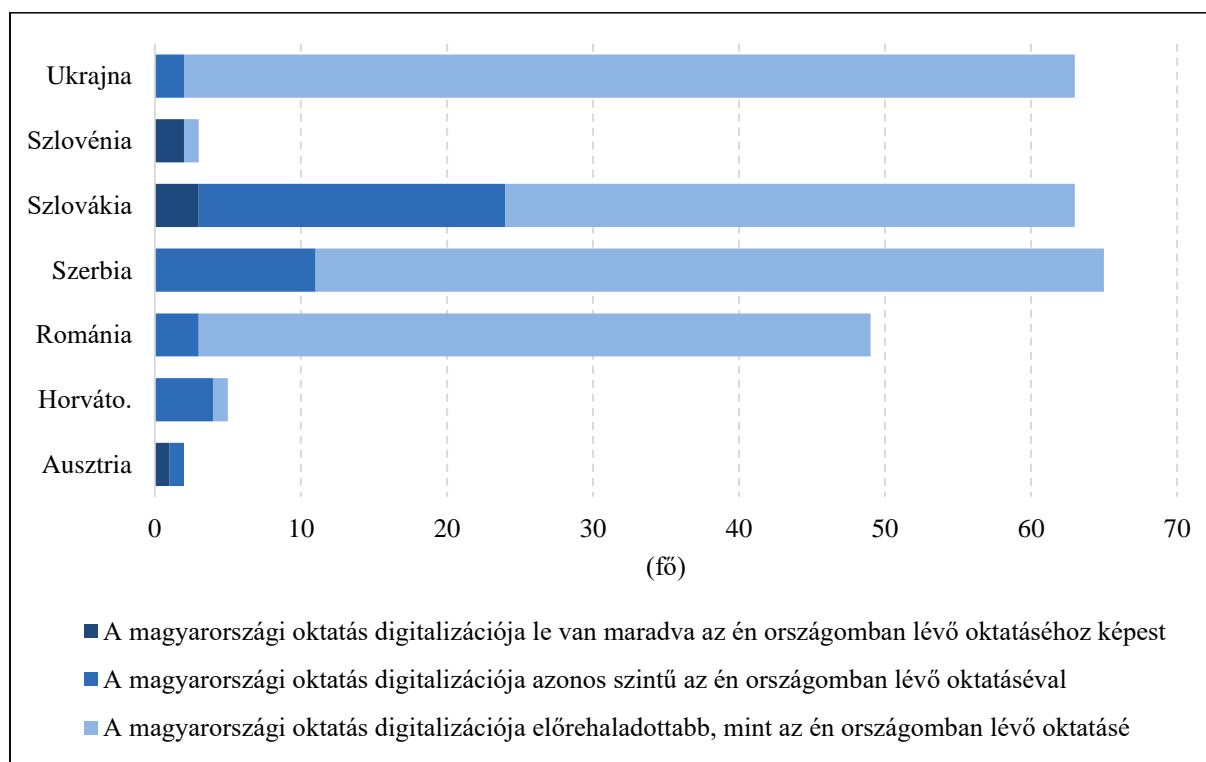
8. ábra: Nehézségek a távoktatás során az említések gyakorisága szerint a külföldi magyar nemzetrészek középiskoláiban (%)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

2.5. A külföldi magyar nemzetrészekben folyó magyar tannyelvű oktatás digitalizációjának összehasonlítása az anyaországi és a többségi nemzet oktatásának digitalizációjával

Jóllehet a megkérdezett pedagógusok mintegy egyharmada, a Felvidéken csaknem a fele nem tudta megítélni azt a kérdést, hogy milyen a magyarországi oktatás digitalizációja a saját országában lévő oktatás digitalizációjához képest, a fennmaradó vélemények adatai azt mutatták, hogy általában a külföldi magyar nemzetrészek pedagógusai szerint az oktatás digitalizációja Magyarországon fejlettebb. Ezt csak a jelentős mértékben digitalizált felvidéki, horvátországi oktatási intézmények pedagógusai gondolták másként, ahol ez az arány jóval az átlag alatt volt.

Az adataiból kitűnt, hogy a digitális felszereltség növekedésével differenciáltabb válaszokat kaptunk a külföldi magyar nemzetrészekből. Markánsabban megjelent az a vélemény, miszerint a magyarországi oktatás digitalizációja azonos szintű vagy előrehaladottabb, mint az adott, magyar kisebbséggel bíró államé. A magyarországi oktatás digitalizációjának átlagon felüli előrehaladottságát a kárpátaljai, a vajdasági és az erdélyi válaszadó pedagógusok állították. A szlovéniai, a horvátországi és az ausztriai válaszadók viszont leginkább azt a véleményt képviselték, hogy a magyarországi oktatás digitalizációja azonos szintű az államnyelvi oktatásával (9. ábra). Fontos kiemelni, hogy a válaszadók digitálisan felszerelt oktatási intézményekben működnek, tehát alapvetően foglalkoztatja őket a digitalizáció kérdése, ami vagy már korábban egyértelmű volt ismereteik, pedagógusi kapcsolataik alapján, vagy a digitális oktatás bevezetése óta az oktatási tartalmak keresése során vált fontossá.

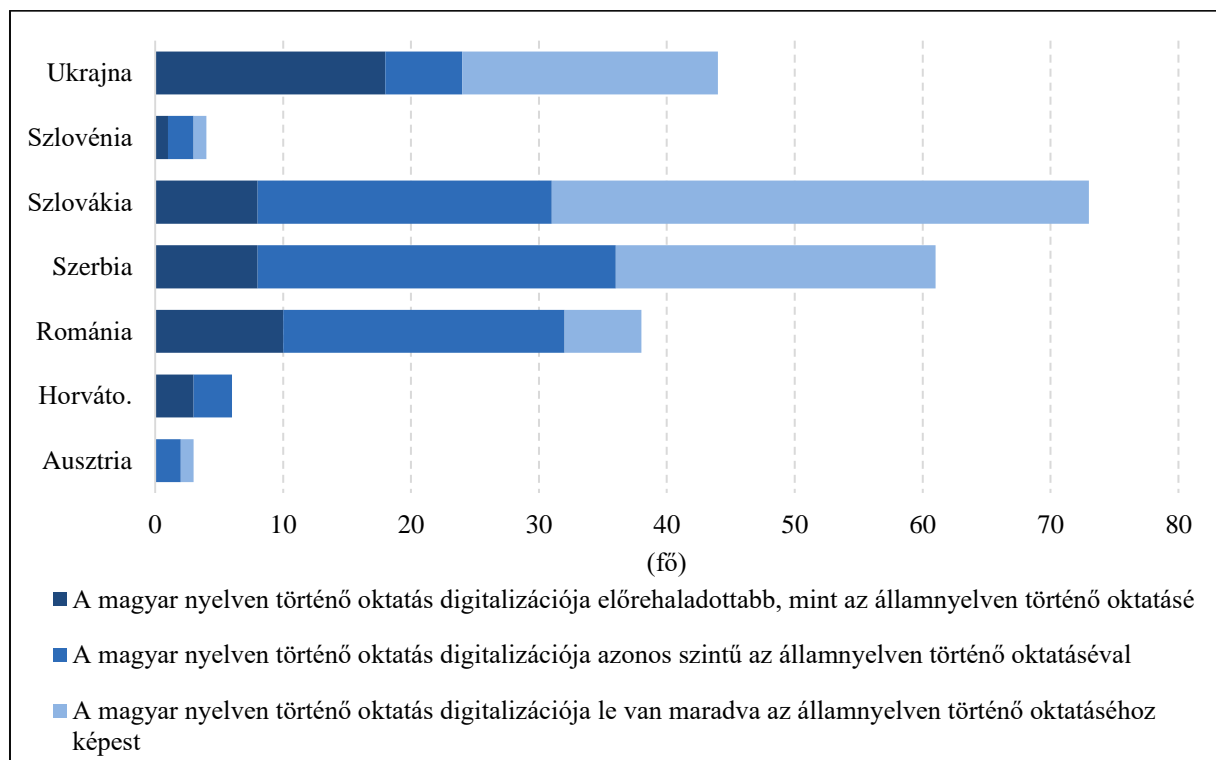

9. ábra: Ön szerint milyen a magyarországi oktatás digitalizációja az Ön országában lévő oktatás digitalizációjához képest? (fő)

Forrás: NSKI kutatás 2020. (online kérdőív)

Azt a kérdést, hogy „Ön szerint milyen a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja a megkérdezett pedagógus országában az államnyelven történő oktatás digitalizációjához képest”, a pedagógusok mintegy egyharmada szintén nem tudta megítélni.

A többi válasz adatsorainak elemzéséből kitűnt, hogy a külföldi magyar pedagógusok – az erdélyiek kivételével – nagyjából fele arányban képviselték azt a véleményt, hogy a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja elmaradottabb az államnyelven történő oktatásétól, illetve hogy azonos szintű vagy előrehaladottabb, mint az államnyelven történő oktatásé. Az erdélyi válaszadók állítják a legkisebb arányban azt, hogy a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja le van maradva az államnyelven történő oktatás digitalizációjához képest. A válaszadók kisebb arányban állítják, hogy a magyar nyelvű oktatás digitalizációja előrehaladottabb, kivélt csak a kárpátaljai pedagógusok képeznek, akik majdnem ugyanolyan arányban állítják azt, hogy a magyar nyelvű oktatás digitalizációja előrehaladottabb, mint azt, hogy le van maradva az államnyelvi oktatáshoz képest. A válaszadók között nem volt lényeges különbség az oktatás helyszínét és az oktatási intézmény digitális felszereltségét illetően (10. ábra).

10. ábra: Ön szerint milyen a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja az Ön országában az államnyelven történő oktatás digitalizációjához képest? (fő)

Forrás: NSKI kutatás 2020. (online kérdőív)

3. Magyar anyanyelvű érettségizők lehetőségei Kárpát-medence magyarlakta területein

Ausztria, Horvátország, Románia, Szlovákia, Szlovénia, Szerbia és Ukrajna érettségi vizsgarendszere az elmúlt 10 évben jelentős átalakításon esett át. Az oktatási reformok lényege (Szerbia kivételt képez ebben a tekintetben) a standardizált²³ érettségi vizsgák bevezetése.

Szlovénia végzősei öt tantárgyból tehetnek érettségi vizsgát, amely központi tesztből és egy szóbeli vizsgából áll. Magyar érettségi vizsgát csak Lendván szerveznek, ide jelentkezhetnek az ország magyar nyelvből vizsgázni kívánó diákjai.

Ausztriában a háromlépcsős, központi érettségi vizsgát a 2015/16-os tanévtől vezették be. Az érettségizőknek egy összefoglaló írásbeli munkát kell előkészíteniük, továbbá központi írásbeli és szóbeli vizsgát kell tenniük. A magyar érettségit is központilag szervezik meg, de csak az ország bizonyos területein. Megjegyzendő, hogy Bécsben éveken keresztül nem volt magyar érettségi szervezve. 2020-ban azonban újra lehetőség nyílt rá.²⁴

Romániában 2011-ben újult meg az oktatási rendszer. A végzősök általában hat (a kisebbségi nyelven tanulók nyolc) vizsgán vesznek részt. Ezek közül három (a magyar diákok esetében négy) írásbeli vizsga van: 1) román nyelv és irodalom, 2) kötelező tantárgy (profiltól függően matematika vagy történelem) és 3) választható tantárgy, illetve 4) anyanyelv és irodalom a nem román tannyelvű osztályok végzőseinek.²⁵

Ukrajnában pilot jelleggel 2004-ben, majd kötelező jelleggel 2008-ban vezették be az ún. Külső Független Tesztelést (Зовнішнє Незалежнє Тестування), amelynek célja egy központosított felsőoktatási felvételi rendszer kialakítása. 2015-től a teszt előre meghatározott szakaszainak összesített pontszáma képezi az érettségi vizsgaeredményeket is.²⁶ Kivételt képez a nemzetiségi nyelv (jelen esetben a magyar). Magyar nyelvből és irodalomból Ukrajnában nem valósul meg Külső Független tesztelés, ez maradt az egyetlen választható és belső vizsga.²⁷

A felsorolt országok közül, amint már említettük, kivételt képez Szerbia. Ebben az országban jelenleg nincsenek központi érettségi vizsgák. Minden iskola belső érettségit szervez. Minden középiskolában az anyanyelv és irodalom a kötelező érettségi tantárgy, és e mellé még egy, a profilnak megfelelő szaktantárgy kapcsolódik.²⁸ Az országban évek óta törekvés van arra, hogy központosítsák az érettségi vizsgákat, de erre előreláthatóan csak 2022-ben kerül sor.²⁹ Az idei évre és 2021-re tervezték a központi vizsgák első próbáját.

²³ A vizsgatartalmat diszciplínákra épülő tananyag határozza meg, és az egyéni teljesítményt központilag előírt, külső standardokhoz viszonyítják. Kákonyi, 2014

²⁴ Interjú: az Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesülete elnökével, illetve egy munkatársával.

²⁵ Érettségi 2019. A magyar nyelven tanulók eredményei <http://statisztikak.erdelystat.ro/cikkek/erettsegi-2019-a-magyar-nyelven-tanulok-eredmenyei/44>

²⁶ Український центр оцінювання якості освіти <https://testportal.gov.ua/> [Letöltve: 2020.06.26.]

²⁷ Az ukrajnai nemzetiségi iskoláknak lehetőségük van az érettségi vizsgakeret terhére az iskolában megszervezni egy érettségi vizsgát az adott nemzetiség nyelvéből.

²⁸ Szomszédos államokban szerzett egyes érettségi vizsgaeredmények beszámítása.

https://www.felvi.hu/felveteli/jelentkezes/felveteli_tajekoztato/FFT_2020A/5_kulfoldi/52_kulfoldi_kozepisk_ponszamitas/522_szomszedos_allamok_beszamitas?itemNo=3 [Letöltve: 2020.06.29.]

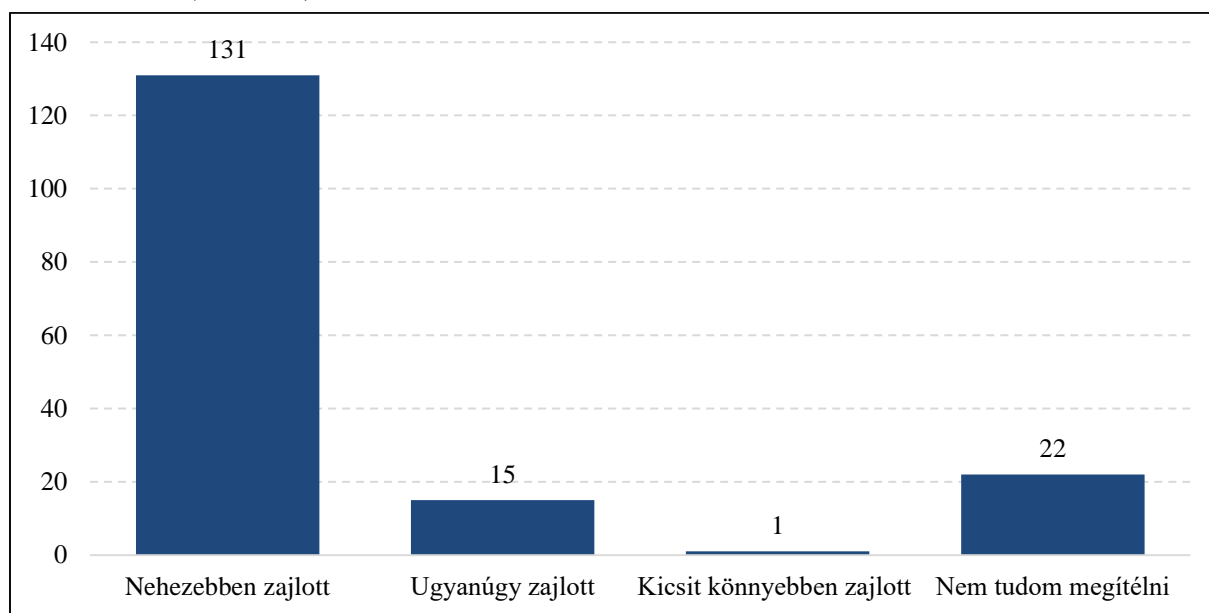
²⁹ Szerbiában 2022-től bevezetik az állami érettségit <https://www.vajma.info/cikk/szerbia/27775/Szerbiaban->

3.1. Érettségire való felkészülés a távoktatásban

A járványhelyzetben a Kárpát-medence országai igyekeztek a saját helyzetükhöz igazítani az oktatás belső szabályozásait. Az érettségi vizsgák rendszerét is minden állam a saját tapasztalatainak, felszereltségének, elvárásainak megfelelően alakította át. Az országok nagy része (pl. Ausztria, Magyarország, Szlovénia, Szerbia, Horvátország, Ukrajna) a vizsgák megtartása mellett döntött. Igaz, ezen országok mindegyike strukturálisan, vagy feltételrendszerében egyszerűsített a vizsgákon. Egyesek vizsgarészt töröltek, mások felmentést adtak bizonyos tematikák alól, vagy a független vizsga érettségi része alól. Volt olyan ország is (például Szlovákia), amely megajánlotta az érettségi eredményeket a 2020. év végzősei számára.

A váratlan digitális átállás számos kérdést vetett fel. A digitális átállás a már korábban kifejtett nehézségek elé állította a tanár-, diák- és szülőtársadalmat, illetve a már bemutatott megoldásokra ösztönözte őket. A sok kérdés mellett azonban mégis érdemes az érettségi előtt álló fiatalok felkészítésére fókuszálni. A Kárpát-medencei pedagógusok kérdőíves megkérdezése során, illetve az oktatási szakértőkkel készült interjúkban külön kitértünk az érettségi felkészülés folyamatára.

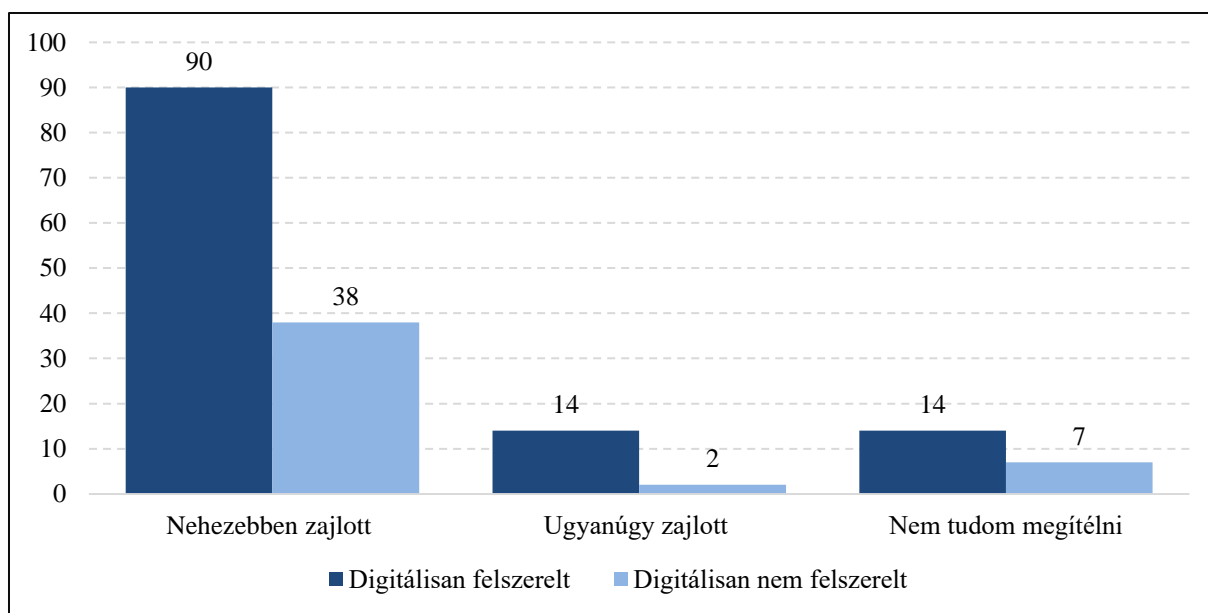
A kérdőív eredményei alapján elmondható, hogy a megkérdezett tanárokból 131 fő, azaz a megkérdezettek 77 százaléka, nehézségként élte meg az érettségire való készülést a távoktatás keretei között (11. ábra).

11. ábra: A Kárpát-medencei pedagógusok általános véleménye az érettségire történő, távoktatásban zajló felkészítésről (fő) (N=169)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

A pedagógusok nehézség-érzését az sem befolyásolta, hogy a tanintézmény, amelyben oktat, a digitálisan felszerelt, vagy a digitálisan nem felszerelt kategóriába sorolható (12. ábra).

12. ábra: A digitálisan felszerelt és nem felszerelt iskolák pedagógusainak véleménye az érettségire való felkészítésről (fő) (N=165)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

Az eredményekből látjuk, hogy mindkét esetben a túlnyomó többség – a digitális eszközök előzetes használatától függetlenül – nehezebbnek ítélte meg az oktatás folyamatát.

Ha vidék–város, szórvány–tömb viszonylatban vizsgáltuk meg a kérdést, akkor összességében hasonló arányokat kaptunk. A válaszolók (168 fő) számottevő többsége, azaz közel 78 %-a tapasztalta nehezebbnek az érettségire való felkészülést távoktatási formában. 12 % nem tudta megítélni az adott kérdést. Csupán a válaszolók 9 %-a vélte úgy, hogy semmilyen változást nem tapasztalt az érettségi felkészítés folyamatában.

A vidéki iskolában (32%) valamivel nagyobb arányában tartották nehezebbnek az érettségi vizsgára való felkészülést a városi iskolákhoz képest (26%).

Az ukrajnai magyar pedagógusok véleménye abban nem tért el a többi nemzetrészbeli kollégáétól, hogy itt is összességében nehezebbnek ítélték az érettségire történő felkészülést, ám *míg a többi nemzetrészen inkább kisebb, mint nagyobb nehézségként, addig Ukrajnában/Kárpátalján inkább nagyobb, mint kisebb nehézségként élték meg a távoktatásban zajló felkészülést.*

A pedagógusok kérdőívében megkérdeztük, *hogy milyen mértékben okozott oktatói problémát az érettségire való felkészülés.* A megkérdezettek egyharmada szerint egyenlő mértékben okozott is és nem okozott nehézséget a diákok érettségi felkészítése (31 %). Akinek inkább nehézséget okozott, és akinek inkább nem okozott nehézséget, azok aránya szinte azonos volt (18% - 16%). Ugyanígy eredményt láttunk azok esetében is, akiknek nem okozott nehézséget (18%), illetve közeli százalékot mutattak azok is, akiknek *egyértelműen nehézséget okozott az érettségire való felkészítés (17%).*

Megvizsgáltuk továbbá, *hogy befolyásolta-e a válaszokat az, hogy a pedagógus milyen tantárgyat oktat (3. táblázat).* Az adatokból egyértelműen látszott, hogy mind a reál tantárgyakat (válaszolók száma 35 fő), mind a humán tantárgyakat oktató pedagógusok (59 fő) inkább a *(kissé, vagy sokkal) nehezebben zajlott* kategóriába sorolta a felkészítést. Vagyis

oktatott tantárgytól függetlenül a tanárok jelentős többsége nehezebbnek ítélte az érettségire való felkészítést a digitális oktatás keretei között.

Az adott tantárgyak oktatóinak véleménye a távoktatásban zajló érettségi felkészítés folyamatáról (fő)				
Tantárgy	Nehezebben zajlott	Ugyanúgy zajlott	Könnyebben zajlott	Nem tudom megítélni
Matematika, fizika, informatika oktatók	28	2	0	5
Nyelv és irodalom tanárok (magyar, szlovák, ukrán, angol, stb.)	45	8	1	5

3. táblázat: Tanárok véleménye a távoktatásban zajló érettségi felkészítés folyamatáról tantárgycsoporti bontásban (fő) (N=94)

Forrás: NSKI 2020. (online kérdőív)

Az interjúkból kiderült, hogy *számos alkalommal a nehézséget a személyes kontaktus, a verbális és nonverbális visszajelzések hiánya okozta.* Lendván, az interjúk tanúsága szerint, ezt úgy próbálták feloldani, hogy a vizsgabizottság tagjai nagyobb érzelmi odafordulást tanúsítottak a vizsgázók felé, ezzel is segítve helyzetüket.

Az ausztriai interjúalanyaink felhívták a figyelmünket arra, hogy a távoktatás az elméleti felkészülést teljes mértékben lehetővé tette, amennyiben az oktatás maga jól ki volt találva, fel volt építve. *A gyakorlati felkészítést azonban már komolyan megnehezítette a távoktatás. A megkérdezett szakértő szerint ugyanakkor a magyar nyelvű érettségire való felkészítés sikeres lehetne a távoktatás keretei között, hiszen a diaszpóralét nehézségeit (szétszórtság, távolságok) hidalhatná át* és így népszerűbbé is tenné a magyart, mint érettségi tárgyat az ott élő fiatalok körében. Természetesen ez a megítélés azzal is összefügg, hogy Ausztriában az érettségi nagy része már korábban is digitális felületeken keresztül zajlott, a diákoknak tehát nem volt idegen a digitális platformok használata akár a felkészülésben, akár a vizsgázás során.

A távoktatás egyik legalapvetőbb elvárása volt az önállóság, a tudatos időbeosztás. A romániai adatközlőnk szerint *a távoktatás növelte a diákok felkészülésének hatékonyságát, amennyiben megvolt az alapos és rendszerezett tudásuk és jó időbeosztási készséggel rendelkeztek.* Ugyanerről tanúskodott a szlovákiai interjúalanyunk is, aki szerint a távoktatásban a felkészülés hatékonysága csak a diák tanulásmódszertani felvérteztségén múlott.

Összefoglalásként minden engedmény ellenére leszögezhetjük: a járvány jelentősen megváltoztatta a 2020. év középiskolai végzős diákjainak életét. Nemcsak a vírus okozta bizonytalansággal kellett megbirkózniuk, hanem minden új helyzettel: az osztályközösség hiányával, a távoktatással, az önálló, tudatos tanulás megszervezésével, az érettségi vizsgák tartalmi és strukturális változtatásaival. A pedagógus kérdőívek összesítése alapján elmondhatjuk, hogy a pedagógusok nehézségként élték meg a távoktatási formát az érettségi felkészítés folyamatában. A megkérdezettek nagy többsége – függetlenül az iskola elhelyezkedésétől, felszereltségétől, a pedagógusok továbbképzési szintjétől, az oktatott tantárgytól – úgy vélte: *a hagyományos oktatási forma hatékonyabb és egyszerűbb a távoktatási lehetőségeknél az érettségire történő felkészítés esetében.*

4. Digitális távoktatással a tanulói lemorzsolódás ellen?

Az előző években kiterjedt Kárpát-medencei kutatásokkal támasztottuk alá, hogy a végzettség nélküli iskolaelhagyás szerte a külföldi magyar oktatásban az egyik legégetőbb problémakör (Molnár et al. szerk. 2020), az okainak feltárása és a vele való sikeres küzdelem pedig számos tényező egyidejű figyelembevételével lehetséges. Kiemeltük többek között, milyen fontos az eltérő képességű tanulók közötti differenciálás, a speciális nevelési igényű és/vagy magatartászavaros tanulók esetében egyénre szabott tanmenetek alkalmazása, a pedagógiai szakértők, az iskolapszichológusok bevonása, az elhanyagolt, nehéz családi körülmények közül érkező, hátrányos helyzetű gyermekek sorsának kiemelt figyelemmel követése. Ezen kívül elengedhetetlen a szeretetadás, a pozitív visszajelzések, a kooperatív módszerek alkalmazása, a személyes kontaktus, a folyamatos pozitív mintaadás, valamint a szülők lehetőség szerint való formálása is. Azt is világossá tettük, hogy a külföldön alapvető fontosságú a magyarság megőrzése szempontjából, hogy minél magasabb iskolafokig válassza a magyar gyermek a magyar intézményeket, magyar tagozatokat. Számos szakértő egybehangzó véleménye alapján hangsúlyoztuk továbbá, hogy sürgető a külföldi színtező és érettségi vizsgarendszer megnyugtató rendezése olyasformán, hogy a magyar anyanyelvűek a többségi állam nyelvéből mint idegen nyelvből, tehát könnyebb, reális és méltányos elvárások alapján vizsgázhassanak, illetve a felsőoktatási felvételi rendszerben ebből ne származzon versenyhátrányuk (NSKI 2019, Molnár et al. szerk. 2020).

Ezért fokozott aggodalommal kezdtük követni a 2020 tavaszán egyik napról a másikra kialakult oktatási-társadalmi helyzetet. A személyes kontaktus teljes hiánya, az iskola által nyújtott pozitív viselkedési minták eltávolodása, a tanárok és szakemberek virtuális térbe helyeződése, a magyar tananyagokat, tankönyveket kutató műhelyek tevékenységének megnehezülése, sőt az iskolarendszerhez kapcsolódó szociális ellátások, mint a meleg étkeztetés megszűnése, egyáltalán nem adott okot a derűlátásra. Főként úgy nem, hogy oktatási infrastruktúra-kutatásaink láttatni engedték: sem a magyar iskolák, sem a diákok, sem a pedagógusok digitális eszközellátottsága, szoftverellátottsága, internetkapcsolatai, sőt egyáltalán digitális készségei és tapasztalatai nem állnak még mindenütt megnyugtatóan magas szinten. L. Ritók Nóra helyesen fogalmazta meg a nyomasztó kérdést: „vajon (...) hogy fog menni a sajátos nevelési igényűeknek, akikkel speciálisan kell foglalkozni, szinte vezetve a kezét a nyomhagyásban, mert semmi vonalbiztonsága vagy formakincse nincs?” (Lemorzsolódás és távoktatás 2020).

A koronavírusnak a magyarság aktuális életlehetőségeire gyakorolt hatásait vizsgáló alkalmazott kutatásunkban ezért mindenképp szerettünk volna információkat szerezni a kialakult állapotokról, veszélyekről, és arról is, hogyan fordíthatja esetleg a magyarság saját javára is bizonyos fokig a járványhelyzetet. *Ezért, a tanárok számára szerkesztett kérdőívek több kérdése is a tanulói lemorzsolódás veszélyeire kérdezett rá indirekt módon.* Az alábbiakban ezeket elemeztük, kiegészítve a külföldi pedagógusszövetségek elnökeivel készített interjúk fontosabb megállapításaival és néhány aktuális szakirodalmi eredménnyel.

4.1. A diákok digitális eszközellátottsága, a lemorzsolódási veszélyeztetettség és a felzárkóztatás lehetőségei

Az anyaországi szaksajtó a járványhelyzet idején jelentős figyelmet szentelt annak a kérdésnek, hogy milyen hatása lehet a kényszerű távoktatásnak a tanulók lemaradására,

lemorzsolódására. Abban egyetértettek a szakemberek, hogy a távoktatással általában növekedhetnek a társadalmi egyenlőtlenségek az oktatásban. Reális veszélyként érzékelték, hogy az online oktatáshoz nem hozzáférő diákok számára ez tartós negatív hatásokkal járhat. Ez a csoport ugyanis már korábban is gyenge teljesítményeket ért el és nagyon valószínű, hogy az online oktatás következtében és aktív szülői segítség hiányában a többségük aligha tudja teljesíteni az év végi tanulmányi követelményeket. Az évisméltés ugyanakkor hosszú távú negatív hatással járhat a diákok további iskolai pályafutására, hiszen jelentősen növeli a lemorzsolódás veszélyét (Hermann 2020).

Az is elmondható, hogy a legtöbb háztartásban van valamilyen digitális eszköz, azonban sok családban a testvérek és a szülők osztoznak rajta, és emiatt nem tud mindenki bekapcsolódni a távoktatásba. A gyerekek zöme rendelkezik saját okostelefonnal, azonban a készülék nem minden felület használatára alkalmas. A leghátrányosabb helyzetű diákoknál ezért a papíralapú feladatküldés tűnt az egyetlen működő módszernek (Fekete 2020).

Mіндеzen alapvetéseket a külhonra is érvényesnek tekintve e fejezetben elsőként azt szükséges megvizsgálnunk, hogy a külhoni magyar diákok milyen arányban nem rendelkeznek otthoni, illetve online tanuláshoz szükséges digitális eszközökkel (4. táblázat). Ezt a válaszadó pedagógusok az általuk tanított diákokról nyújtott információi alapján összegeztük, így ezek az információk a válaszadó tanárok által elért diákokról nyújtanak csak pontos tájékoztatást. Jelenleg azonban mégis ez tekinthető a külhoni eszközellátottságra vonatkozó legbiztosabb számszerűsíthető adatunknak. A tanári válaszokból kapott százalékos értékek, véleményünk szerint, már alkalmasak egyfajta általános helyzetkép meghatározására.

„Tanulóinak hány százaléka NEM rendelkezik otthoni tanulásra alkalmas digitális eszközökkel?”							
	Minden diák rendelkezik	Kevesebb, mint 10% nem rendelkezik	Kb. 10% nem rendelkezik	Kb. negyedük nem rendelkezik	Kb. harmaduk nem rendelkezik	Kb. a diákok fele nem rendelkezik	Több mint a diákok fele nem rendelkezik
Külhon összesen (N=430)	46,5	5,1	27,2	7,9	4,9	6,7	1,9
Digit. nem felszerelt iskolák (N=122)	29,5	7,3	27,1	13,9	6,6	12,3	3,3
Szlovákia (N=133)	45	6	35	5	4	2	3
Szerbia (N=100)	68	5	21	2	1	3	-
Románia (N=104)	42	4	25	11	5	8	5
Ukrajna (N=74)	12	4	32	19	10	18	5
Horváto. (N=11)	73	-	27	-	-	-	-
Szlovénia (N=5)	40	-	20	-	20	20	-

„Tanulóinak hány százaléka NEM rendelkezik otthoni tanulásra alkalmas digitális eszközökkel?”							
	Minden diák rendelkezik	Kevesebb, mint 10% nem rendelkezik	Kb. 10% nem rendelkezik	Kb. negyedük nem rendelkezik	Kb. harmaduk nem rendelkezik	Kb. a diákok fele nem rendelkezik	Több mint a diákok fele nem rendelkezik
Ausztria (N=3)	100	-	-	-	-	-	-

4. táblázat: A magyar diákok digitális eszközellátottsága külhoni tanulásra alkalmas digitális eszközökkel? (%)

Forrás: NSKI kutatás 2020. (online kérdőív)

Az eredményekből az látszik, hogy az összes külhoni kitöltést figyelembe véve a megkérdezett tanárok 4/5-e vélekedik úgy, hogy az általuk elért diákok legalább 90 százaléka rendelkezik az otthoni tanuláshoz alkalmas informatikai eszközzel. A tanárok kicsivel több, mint felének véleménye az, hogy a diákok legalább 95 százaléka rendelkezik digitális eszközzel. A digitális felszereltséggel nem rendelkező iskolákban tanító tanárok 28,4 százaléka szerint viszont lényegesen kedvezőtlenebb az általuk elért tanulók helyzete, de azért itt is a megkérdezett tanárok mintegy kétharmada esetében (64 százalék) az elért tanulók legalább 90 százaléka rendelkezik digitális eszközökkel. Csekély azon tanároknak a száma, akik úgy nyilatkoztak, hogy diákjaik több mint felének nincs okoseszköze (1,9 százalék). Szlovákiában a megkérdezett pedagógusok 86 százaléka, Romániában pedig a megkérdezett pedagógusok 71 százaléka szerint a diákoknak legalább 90 százaléka rendelkezik okoseszközzel. Szerbiában jelentősen kedvezőbb a helyzet: a pedagógusok 94 százaléka szerint tízből legalább kilenc gyereknél biztosított a digitális elérés. Az ukrajnai helyzet a legkedvezőtlenebb, ahol csupán a megkérdezett tanárok 16 százaléka mondta, hogy tanítványai körében 90 százalék feletti a digitális eszközökhöz való hozzáférés, míg a pedagógusok 52 százaléka szerint tanítványaik körében jelentős az eszközhiány. Horvátországban a megkérdezett tanárok közel háromnegyede szerint minden diájkuk rendelkezik okoseszközzel, a többi válaszadó szerint 90 százalék birtokol ilyen eszközöket. Érdekes, hogy Szlovéniában a tanárok 40 százaléka szerint csupán a diákok 50-66 százaléka rendelkezik otthoni tanulásra alkalmas okoseszközzel. Ennek hátterében valószínűleg az áll, hogy a felmérésben résztvevő tanárok által oktatott diákok között viszonylag magas az alacsonyabb évfolyamra járók aránya, akik életkoruknál fogva nem rendelkeznek még ilyen eszközökkel, illetve a magyarok lakta térség országon belül relatív szegény térségnek számít. A várakozásoknak megfelelően Ausztria vezet az eszközbirtoklásban: bár mintánk nagyon kicsi volt, a tanárok által ismert diákok esetében teljes az eszközfelfedtség.

A 4. táblázat adatai alapján azt mondhatjuk, hogy a megkérdezett pedagógusok körülbelül ötöde szerint jelentős probléma a digitális felszereltség hiánya (mert *legalább a diákok negyede nem rendelkezik okoseszközzel*) és ugyanilyen arányban napi szinten szembe kellett nézniük azzal, hogy a koronavírus-helyzet okán tanítványokat veszíthetnek el. Ráadásul – a szakértői interjúk szerint – *míg a nemzetközi átlagok és tanulószámok jelentős szóródása miatt a kis nemzetrészekben, valamint a Felvidéken és a Vajdaságban a valóságban nem jelentős a digitális eszközhiányból fakadó lemorzsolódási veszély, addig Erdélyben és kiemelten Kárpátalján ez egész térségekben közvetlen fenyegetést jelent*. További, körülbelül 5 százalék esetében a probléma ha nem is kiemelkedő mértékben (kevesebb mint 10

százalék), de jelen van, ezeknél azonban – feltehetően – javarészt még központilag pótolni lehetett a kevés hiányzó eszközt. A kitöltési módszertan esetlegességéből fakadóan a reális arányok sokkal rosszabbak lehetnek, nem beszélve azon településekről (elsősorban még Kárpátalja és Erdély eldugott szegleteiben vannak ilyenek), ahol térerő, illetve megbízható folyamatos hálózati feszültség sincsen (szórványtelepülések, hegyvidéki települések, viharkároknak, árvizeknek jelentősen kitett települések stb.).

A szakértői interjúk szerint azonban önmagában abból az adatból, hogy elméleti szinten mennyien rendelkeznek eszközzel, nem érdemes messzemenő következtetéseket levonni, mert az már egy másik kérdés, hogy hányan használják őket. *Bár a kimutatások szerint a gyerekek többsége minden nemzetrészben rendelkezik digitális eszközzel, ennyien korántsem kapcsolódtak be az oktatásba. Azokban a családokban, ahol van számítógép, laptop, táblagép vagy okostelefon, ott inkább a korlátlan internet hiánya okozott gondokat, illetve az, hogy rendszerint 2-3 gyermek is osztozik a családban egyetlen eszközön.* Szlovénia magyar lakta területein ezt a helyzetet úgy oldották meg, hogy órarendi átszervezéssel lehetővé tették, hogy minden testvér sorra kerülhessen. Az is probléma volt, hogy bár a meglévő eszköz legtöbbször egy okostelefon volt, a korlátozott internet-hozzáférés miatt kapcsolattartásra megfelelő volt ugyan, viszont videokonferenciához kevésbé.

A szakértői interjúk rávilágítottak arra is, hogy azokat a tanulókat, akik nem rendelkeztek digitális eszközökkel, az intézmények igyekeztek segíteni az eszközök pótlásával (Felvidék, Erdély, Vajdaság, Muravidék). Több nemzetrészben a digitális oktatás kihirdetésekor az igazgatók megkérték a tanfelügyelőségeket, illetve a tanárokat (Erdély, Muravidék), hogy mérjék fel, melyik diákjukat hogyan tudják elérni, mely családokban milyen hozzáférési probléma, eszközhiány vagy egyéb gond lehet, ami akadályozhatná a bekapcsolódást. A hátrányos helyzetű gyerekek eszközellátása a nemzetrészek többségében jelentős erőfeszítések megmozgatásával zajlott. Sajnos az intézmények kevésbé rendelkeznek hordozható számítógépekkel, információs termékek leginkább asztali gépekkel vannak felszerelve. Több helyen önkormányzatok, cégek, civil kezdeményezések segítettek eszközzel a hátrányos helyzetűeket, mindez azonban pontszerű és esetleges volt. Másrészt helyi szervezetek segítettek a tanulókat az anyagok fénymásolásában, eljuttatásában (Erdély, Vajdaság, Felvidék). A hátrányos helyzetű vizsgázó diákoknak munkafüzeteket állítottak össze és juttattak el postai úton vagy szociális munkások bevonásával, esetleg helyi üzletekben elhelyezve (Erdély, Felvidék). Anyagi segítséget azonban nem tudtak adni a hátrányos családokból származó gyerekeknek egyik nemzetrészben sem.

Mindezeket a közvetlen veszélyeket természetesen igyekeztek az oktatási rendszerek figyelembe venni és rendre kaptak második, harmadik vagy sokadik esélyt is a lemorzsolódástól veszélyeztetett diákok – csupán élniük kellett vele. Horvátországban például a járványhelyzetben aktualizált horvát oktatási törvény szerint automatikus osztályismétlés csak 5 tárgyból való bukás után következik be, egyébként ez 3 lenne. A tanítási napok befejeztével pótoktatást kellett lehetővé tenni a diáknak, ha maximum négy tantárgyból lett negatív osztályzattal lezárva. Ennek a végén a tanár lezárhatta pozitív jegyekkel a diákot, ha úgy ítélte meg a haladását. Ha ez sem sikerül, akkor volt pótvizsga lehetőség. Így összesen három esélyt is kapott a diák. Alsó tagozat 1-3. osztályában át lehetett lépni eddig is már negatív osztályzattal a következő évfolyamba; a járványhelyzeti módosítások szerint 4.-ből is át lehet lépni 3 vagy több

negatív osztályzattal is az 5. osztályba. A Felvidéken az új oktatási miniszter eltörölte az érdemjegyekkel való osztályzást az alapiskolák alsó tagozata és részben a felső tagozata részére is, itt kombinált értékelés volt érvényben év közben és az év végén is. Elrendelte, hogy ebben a tanévben tanulót buktatni csak nagyon indokolt esetben lehetséges.

Szakértők arra hívták fel a figyelmet, hogy a távoktatásba bekapcsolódni nem tudó tanulók nagy száma a szociális és szegregációs problémák mélyülését vetíti előre, hiszen hogyan is lehetne remélni az eddig is nehezen ösztönözhető diák távoli, kontroll nélküli haladását. Az volt a nyertese ennek az időszaknak, aki ebben a környezetben eredményesen tudott tanulni. Ezek a diákok nehezített körülmények között a továbbiakban is képesek lesznek eredményes munkát végezni és egy félévnyi tanulmánnyal előrébb lesznek azon társaiknál, akik valamilyen oknál fogva nem tudtak lépést tartani a távoktatásban (Koren 2020).

A pedagógustársadalom magas fokú elhivatottságát jelzi, hogy a kérdőívünket kitöltők csaknem 90 százaléka egyénileg kifejtett szöveges választ is adott azzal kapcsolatban, hogy a jövőben milyen intézkedésekkel, támogatásokkal lehetne a digitális oktatás eredményességét tovább növelni, ezáltal pedig a tanulói lemaradást és lemorzsolódást a járványhelyzet idején csökkenteni. A válaszok néhány jól körülhatárolható tematikai csomópont köré sűrűsödtek.

Legtöbben a *digitális eszközrendszer mennyiségének és korszerűségének, teljesítményének növelését*, tanulói laptopok, tabletek vásárlását vagy *ehhez pénzügyi támogatás biztosítását* tartották fontosnak. A cél az kellene legyen, hogy minden családban, de inkább minden tanulónál legyen egy-egy okoseszköz, másodsorban persze létezzen a megfelelő sávszélesség, de itt azért megfelelő szervezéssel el lehet érni, hogy lépcsőzetes internethasználatot tudjanak kialakítani a családok. Elengedhetetlen továbbá az *internet-elérhetőségek, sávszélességek növelése; a tantestületek informatikai jártasságának fejlesztése, az IKT-kompetenciákat fejlesztő újabb szakirányú továbbképzések biztosítása; a digitális tananyagok megosztása, a már létező adatbázisok továbbfejlesztése; különben a megfelelő magyar nyelvű szoftverek beszerzése, elérhetővé tétele, korszerű magyar e-tankönyvek biztosítása.* „Hiába van interaktív táblánk, ha csak projektornak használjuk” – mutatott rá egy kárpátaljai tanár a részleges, összehangolatlan fejlesztések elégtelenségére.

Meg kell állapítanunk, hogy a válaszok nemzetrésztől és az iskolák digitális felszereltségétől függetlenül meglehetősen hasonlóan alakultak. Azt is hozzá kell tenni, hogy a *személyes kapcsolattartást* teljesen senki sem tartotta mellőzhetőnek, márpedig nem csupán a Kárpát-medencei pedagógiai gyakorlat több évszázados hagyományai miatt, hanem alapvető pszichoszociális okokból sem.

Az eszközfejlesztéseket sürgető válaszok magas aránya továbbá arra enged következtetni, hogy *Kárpát-medencei szinten több tízezer eszköz hiányzik még a rendszerből*, amelyek beszerzése, a megfelelő operációs rendszerrel és szoftverekkel való feltöltése, illetve későbbi fenntartásának, néhány évenkénti cseréjének költsége részben vagy egészben állami szintű kezelést igényel. És csak a „kis nemzetrészekben” jellemző, hogy a diákok felszereltsége már most kielégítő, tehát 80-90 százalék, éppen a nagy, sokezres vagy soktízezres diáklétszámú régiókban alacsonyabb ez az arány. Mindez rövid- és középtávon is igen jelentős költségeket jelent, és mivel a megfelelő oktatás biztosítása a többségi államok feladata is: nem várható el, hogy a Magyar Állam önmagában ekkora terhet vegyen magára a külhoni területek esetében is, főleg, hogy

saját területén is jelentős felszereltségbeli hiányok mutatkoznak még. Inkább a Kárpát-medencei utódállamokra való szelíd nyomásgyakorlás, a legrászorultabb, kilátástalan helyzetű nemzetrészek magasabb támogatása (Kárpátalja, Moldova) és a magyar nyelvű szoftverek, oktatóprogramok, e-tankönyvek beszerzése lehet Magyarország kiemelt feladata.

Tanulmányunk terjedelmi okok miatt nem térhetett ki részletesen a sajátos nevelési igényű fiatalok távoktatási nevelési kérdéseire, itt bizonyosan jó és téves gyakorlatok is együtt éltek az elmúlt hónapokban. A speciális igényű gyermekeket mindenesetre konzultációkkal, egyéni segítségnyújtással támogatták, a pedagógiai segítő szolgálatok különböző módszerekkel igyekeztek tanácsot, ötletet adni. A beszámoló írásakor nem volt ismert még az év végi bizonyítványok és érettségi jegyek átlaga sem; az évisméltésre vagy pótvizsgára kötelezettek száma az interjúk alapján nem feltétlenül lett magasabb, mint a korábbi években, azonban sok tanár csak szeptemberben szembesült azzal, mekkora is a lemaradás mértéke valójában.

4.2. A külföldi magyar intézmények digitális felszereltsége, mint versenyelőny

Kutatási hipotézisünk az volt, hogy a jobban felszerelt iskola vonzóbb lehet a magyar tannyelv választásában, esetleg még a vegyes házasságokból vagy a többségi társadalomból származó tanulók számára is.

Feltűnő volt egyfelől a válaszolni nem tudók magas aránya arra a kérdésünkre, hogy vajon *egy kisebbségi (magyar) tannyelvű intézmény kedvezőbb digitalizációs adottságai vonzóbbá teszik-e az intézményt iskolaválasztáskor a szülők szemében*. Másrészt érdekes, hogy várakozásainkhoz képest nem volt szignifikánsan magasabb az igennel válaszolók aránya. Várakozásainktól eltért továbbá az e kérdésre adott feleletek nemzetrészi megoszlása is. Romániában még többségben is voltak a nemek, illetve Ausztriában egyértelmű „nem” volt a válasz. Szerbiában közel azonos volt az „igen” és a „nem” válaszok aránya. Ukrajnában, Szlovákiában, Szlovéniában és Horvátországban az igenek voltak többségben, bár Ukrajnában az igenek nem mutattak olyan elsőprő fölényt, mint Szlovénia, Horvátország vagy Szlovákia esetében. Ez utóbbi országokban a kormányok régóta ügyelnek arra, hogy a digitalizáció foka magas legyen általában és a kisebbségi oktatás se mutasson lemaradást az infrastruktúrát tekintve a többségihez képest. Meg kell még jegyezni, hogy Romániában, Szerbiában és Szlovéniában is a kitöltő tanárok nagyon nagy százaléka (átlagosan 45 százalék) nem tudott választ adni e kérdésünkre (5. táblázat).

„Ön szerint az oktatás digitalizációja a szülők számára fontos iskolaválasztási szempont?”				
	Igen	Nem	Nem kíván válaszolni	Nem tud válaszolni
Ausztria (N=3)	0	67	0	33
Horvátország (N=11)	27	18	18	37
Románia (N=104)	26	29	2	43
Szerbia (N=100)	24	22	2	52
Szlovákia (N=133)	42	19	4	35
Szlovénia (N=5)	40	20	0	40
Ukrajna (N=74)	34	22	8	36
Összesen	32	23	4	41

5. táblázat: Az oktatási intézmények digitális felszereltségének fontossága az intézmény választása szempontjából külföldön a pedagógusok véleménye szerint (%)

Forrás: NSKI kutatás 2020. (online kérdőív)

A válaszadó pedagógusok vélekedései és tapasztalatai szerint egy fejlett magyar nyelvű oktatási intézmény *nemcsak a magyar gyermekek, hanem a vegyes identitású családok iskolaválasztásában is meghatározó lehet*, de közel sem átütő vagy kizárólagosan ez az egyetlen szempont. A pozitív válaszok aránya a külhoni nemzetrészek között Erdélyben a legmagasabb, elsősorban ott is városi környezetben. A tanárok véleménye azt is tükrözi, hogy Horvátországban – de Kárpátalján és Felvidéken is –, noha a magyar iskolák rendre felszereltebbek a horvátoknál (és az ukránoknál és szlovákoknál), ezek inkább a többes identitású gyermekek szülei számára jelentenek vonzerőt. Vajdaságban a tanárok szerint majdnem ugyanolyan arányban vonzó a többségi társadalom tagjai számára a digitálisan jobban felszerelt magyar tannyelvű oktatási intézmény, mint a magyaroknak.

A megkérdezett tanárok úgy vélték tehát, hogy a külhoni magyar nemzetrészek többségében a magyar szülők iskolaválasztásánál fontos szempont a digitalizáció, de magas az arány a többes identitással rendelkező és vegyes házasságban élők körében, ahol a magyar tannyelvű intézmény kedvezőbb digitalizációs lehetősége meghatározza a szülői döntést a magyar nyelvű oktatás irányába. Mindez abból a szempontból sem elhanyagolható, hogy a magyar iskolák, osztályok, tagozatok fennmaradásáért Kárpát-medence-szerte kiélezett küzdelem zajlik, és helyi, kistérségi szinten minden egyes diák elcsábítása sorsdöntő lehet.

Látni kell azonban azt is, hogy nem kizárólagos e szempont érvényessége, egyáltalán nem csak ez számít bele egy iskola vagy egy oktatási rendszer megítélésébe. Sok függ attól is, hogy az iskola vezetősége mennyire ismeri fel a digitális felszereltség fontosságát. Vannak azonban más prioritások is: a jó állagú, karbantartott, egészséges iskolaépület, a szaktantermek és a kiegészítő létesítmények állapota és felszereltsége, az oktatás minősége, a tehetséges tanulókkal való egyéni foglalkozás lehetősége, a zöldövezet. *A szülői döntéseknek azonban még mindig a legfontosabb szempontja az államnyelv jó ismeretének a lehetősége.* Pedig az elmúlt években többször is bebizonyosodott, hogy az anyanyelven való tanulás sokkal hatékonyabb és kisebb erőfeszítést igényel a tanulóól a Szlovákiai Magyar Pedagógusszövetség elnöke szerint.

A járvány és a karantén okozta helyzet felértékeli a nemzetrészen belüli tanulást és továbbtanulást, iskolaválasztást. Nem is annyira az otthoni tanulás, mint a határzárak és karanténkényszerek miatt valószínűleg kevesebben választanak majd külföldi, magyarországi egyetemet, többen maradnak a szülőföldi továbbtanulás mellett. Amennyiben viszont állandósul az otthontanulás, abban az esetben elsősorban az intézmény minősége lehet a mérce, a távolság nem lesz akadály. A magyar iskolaválasztás szempontjából lehet előny is az otthontanulás, ugyanis a szülők sok esetben a távolság, a bentlakási vagy az utazási kényszer miatt nem adják magyar iskolába gyerekeiket, ahogy erre a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének elnöke rámutatott.

A kérdőíves kutatás és a szakmai interjúk alapján összegezve az eddig elmondottakat úgy tűnik, hogy – 2020 első félévének korábban soha nem tapasztalt állapotai ellenére – még mindig *nem önmagában egy olyasféle részszerző jelenthet versenyelőnyt a külhoni magyar oktatási intézményeknek, mint a digitalizációs felszereltség, hanem általában az, hogy jól felszerelt, elérhető, magas szintű tudás és készségek elsajátítására alkalmas központokká tudnak-e válni.*

5. Összefoglalás

A járványhelyzet első hullámának időszakában a külhoni magyar közoktatásban az oktatásügyi szaktárcák legfontosabb járványügyi intézkedése a tanintézmények időszakos bezárása volt, előírva az oktatáson kívüli programok határozatlan ideig történő beszüntetését. (Úgy látjuk, ez nemzetrészenként különböző módon, két hónaptól négy hónapig változott). Az oktatási tárcák több intézkedést is hoztak, ennek következtében bizonyos esetekben megszülettek a pedagógusokat segítő információs felületek és az iskolák vezetőinek egyénileg meg kellett szervezniük a távoktatást az intézményeikben. Az anyaországi minisztériumok, a magyar politikai képviselők és a külhoni magyar pedagógusszövetségek is segítettek és szorgalmazták, hogy a digitális eszközökön keresztül a diákokkal folyamatos maradjon a kapcsolattartás. Ennek érdekében leginkább a Google és a Microsoft ingyenes oktatási applikációinak segítségével a távoktatást támogató anyag kidolgozására és a digitális eszköztár kibővítésére buzdították a pedagógusokat, illetve megosztották velük a már létező tudásközpontokat.

Az NSKI vizsgálatában általános tapasztalatként mutattunk rá arra, hogy a pedagógusok egy része csak most ismerkedett meg mélyrehatóbban a tanítás e formájával, elméletben és gyakorlatban egyaránt. Esetükben általában hiányzott az online oktatáshoz szükséges elméleti és szakmai ismeret, illetve a hatékony megvalósításhoz szükséges gyakorlat. Előfordult, hogy a tanárok az iskolákon belül sem egységes rendszereket használtak az online oktatás során.

A *digitális eszközhasználattal* kapcsolatban a kérdőíves vizsgálat megerősítette, hogy a tantermi oktatásban leggyakrabban alkalmazott asztali számítógépek, notebookok, laptopok a távoktatásban is a legjelentősebb digitális eszközök. A távoktatásban az email, a beszélgetőcsoport és az érintőképernyős okostelefon/tablet azonban sokkal jelentősebb szerepet kaptak, mint a tantermi oktatás során.

Az is elmondható, hogy a középiskolákban nagyobb arányban használták rendszeresen a digitális eszközöket, mint az általános iskolákban és Ukrajna, Románia és Szerbia magyar anyanyelvű tanárai ritkábban éltek a digitális technológia adta lehetőségekkel, mint Ausztria, Horvátország, és Szlovénia magyar anyanyelvű tanárai. A távoktatás azonban általában rákényszerítette a pedagógusokat a digitális eszközök nagyobb arányú használatára, iskolatípustól és nemzetrésztől függetlenül.

A digitális módszertani nehézségek visszavezethetők arra, hogy bár a tanári válaszok szerint minden nemzetrész pedagógusainak többsége – a kárpátaljai pedagógusok kivételével – már részt vett ilyen típusú módszertani képzésen, azonban a *tanárok a saját digitális felkészültségükkel*, a digitális eszközhasználati képességükkel kapcsolatban éreznek hiányt. A válaszokból kiderült, hogy ezek a képzések főként a szemléltetőeszközök és az információforrások használatában nyújtották a legnagyobb segítséget.

A megkérdezett tanárok digitális felkészültségét illetően a többség úgy ítélte meg minden intézménytípusban és többnyire minden nemzetrészben (különösen Kárpátalján és Erdélyben), hogy a nem magyar anyanyelvű tanárok digitális felkészültsége jobb, mint a magyar anyanyelvű tanárok digitális felkészültsége mind az adott intézményben, mind az adott országban.

Az adatsorokból kitűnt, hogy az intézményi digitális felszereltség növekedésével differenciáltabb válaszokat kaptunk a külhoni magyar nemzetrészekben, és markánsabban

megjelent az a vélemény, miszerint a magyarországi *oktatás digitalizációja* azonos szintű vagy elmaradottabb az utódállaméhoz képest. A magyarországi oktatás digitalizációjának előrehaladottságát átlagon felül állították a kárpátaljai, a vajdasági és az erdélyi pedagógusok.

A külföldi magyar pedagógusok nagyjából egyforma arányban képviselték azt a két véleményt, miszerint, egyrészt a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja azonos szinten van az államnyelven történő oktatásával és másrészt ehhez képest enyhe eltolódás tapasztalható abba az irányba, hogy a magyar nyelvű oktatás digitalizációja elmarad az államnyelven történő oktatáshoz képest. A pedagógusok kisebb arányban állították, hogy a magyar nyelvű oktatás digitalizációja előrehaladottabb.

A kérdőíves vizsgálat eredményei szerint a távoktatásban kis eltérésekkel ugyan, de minden nemzetrészen, mind az általános iskolai, mind pedig a középiskolai pedagógusok számára a *legnagyobb kihívást* egyrészt a verbális és a nonverbális kommunikáció hiánya *jelentette*. Másrészt nehézséget okozott a számonkérés, amelynek során nem lehetett kiküszöbölni azt sem, hogy a tanuló a feladatok teljesítése során külső segítséget vegyen igénybe. A tanárok körében jelentős kihívásként merült még fel a tanterv követelményeinek a teljesítése és a tanulók önálló tanulásának a támogatása. A digitális tartalmak előkészítése jelentős többletmunkát adott a pedagógusoknak, amit a kérdőíves vizsgálat ugyancsak megerősített. Erdélyben, Felvidéken, illetve Ausztria, Szlovénia és Horvátország esetében a digitális eszközökkel jobban felszerelt intézmények, míg Vajdaságban és Kárpátalján inkább a digitális eszközökkel kevésbé felszerelt intézmények pedagógusainak jelentett többletterhet a távoktatás.

Az *érettségi vizsgák* rendszerét is minden állam a saját tapasztalatainak, felszereltségének, elvárásainak megfelelően alakította át. A pedagógus kérdőívek összesítése alapján elmondhatjuk, hogy a pedagógusok nehézségként élték meg a távoktatási formát az érettségi felkészítés folyamatában. A megkérdezettek nagy többsége – függetlenül az iskola elhelyezkedésétől, felszereltségétől, a pedagógusok továbbképzési szintjétől, az oktatott tantárgytól – úgy vélte: a hagyományos oktatási forma hatékonyabb és egyszerűbb a felkészítésben a távoktatási lehetőségeknél.

A tanárok által kitöltött kérdőívek több kérdése is a *tanulói lemorzsolódás* veszélyeire kérdezett rá. Ezzel kapcsolatban bebizonyosodott, hogy bár a kimutatások szerint a tanárok által elért diákok többsége minden nemzetrészen rendelkezik digitális eszközzel, ennyien mégsem kapcsolódtak be az oktatásba. Azokban a családokban, ahol van számítógép, laptop, táblagép vagy okostelefon, inkább a korlátlan internet hiánya okozott gondokat, illetve az, hogy rendszerint 2-3 gyermek is osztozott a családban egyetlen eszközön. A kérdőíves vizsgálat eredményei szerint a megkérdezett tanárok csaknem egyharmadának voltak felzárkóztatási nehézségei. A szakértői interjúk kiemelték, hogy míg a nemzetközi átlagok és tanulószerkezetek jelentős szóródása miatt a kis nemzetrészekben, valamint a Felvidéken és a Vajdaságban a valóságban nem volt jelentős a digitális eszközhiányból fakadó lemorzsolódási veszély, addig Erdélyben és kiemelten Kárpátalján ez egész térségeken közvetlen fenyegetést jelentett.

A kérdőíves kutatásban kérdésként merült fel, hogy vajon ha egy kisebbségi (magyar) tannyelvű intézmény *digitalizációs lehetőségei* kedvezőbbek, akkor az *vonzóbb lehet-e a szülők számára az iskolaválasztáskor*. A megkérdezett tanárok úgy vélték, hogy a külföldi magyar nemzetrészek többségében a magyar szülők iskolaválasztásánál fontos szempont a

digitalizáció, de magas az arány a többes identitással rendelkező és vegyes házasságban élők körében is, ahol a magyar tannyelvű intézmény kedvezőbb digitalizációs lehetősége meghatározza a szülői döntést a magyar nyelvű oktatás javára. A szülői döntéseknek azonban még mindig a legfontosabb szempontja az államnyelv jó ismeretének a lehetősége. A szakértői interjúk szerint az is látható, hogy az intézmények digitális felszereltsége nem kizárólagos szempont, egyáltalán nem csak ez számít bele egy iskola vagy egy oktatási rendszer megítélésébe. Ugyancsak fontos szempont, hogy az intézmény jól felszerelt, magas szintű tudás és készségek elsajátítására alkalmas központtá tud válni.

6. Irodalomjegyzék

1. Clarke, B. és Svanaes, S. 2014. *An updated literature review on the use of tablets in education. Techknowledge for schools*. Elérés: <https://learningfoundation.org.uk/wp-content/uploads/2016/04/FKY-An-Updated-Literature-Review-on-the-Use-of-Tablets-in-Education-April-2014.pdf> [Letöltve: 2020.04.06.]
2. Czékmán Balázs 2016. Tablettel támogatott oktatás általános iskolában: egy tanév eredményei. Zsolnai Anikó – Kasik László 2016 szerk.. *Új kutatások a neveléstudományokban. A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése*. Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottsága. 11–25.
3. Czékmán Balázs és Fehér Péter 2017. A számítógéppel támogatott tanítás és tanulás története a közoktatásban Magyarországon (1983–2016). *Képzés és Gyakorlat* 15. évfolyam 2. szám. 45–66. Elérés: https://www.researchgate.net/publication/320542525_A_szamitogepvel_tamogatott_tanitas_es_tanulas_tortenete_a_kozoktatásban_Magyarországon_1983-2016 [Letöltve: 2020.04.14.]
4. Eugen Noveanu és Eugen Noveanu 2008. *Informatizarea sistemului de învățământ: programul s.e.i. Raport de cercetare evaluativă Eval Sei*. Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației Institutul de Științe ale Educației. Elérés: https://www.elearning.ro/resurse/EvalSEI_raport_2008.pdf [Letöltve: 2020.06.29.]
5. Fekete Fanni 2020. *Így ment a távoktatás karanténban, hátrányos körülmények között – kis országos körkép*. 2020. 05. 15. Elérés: <https://kepmas.hu/igy-ment-a-tavoktatás-karantenban-hatranynos-korulmenyek-kozott-kis-orszagos-korkep> [Letöltve: 2020.07.01.]
6. *Digitális Jólét Program 2.0* 2017. Elérés: <https://www.kormany.hu/download/6/6d/21000/DJP20%20Strat%C3%A9giai%20Tanulm%C3%A1ny.pdf> [Letöltve: 2020.04.11.]
7. *Digitális Mintaiskola Projekt* 2017. Ajánlások a digitális pedagógia szakmai- és technológiai feltételrendszeréhez. Koordinálta: Informatikai, Távközlési és Elektronikai Vállalkozások Szövetsége. Elérés: <https://digitalistemahet.hu/uploads/bc0c099fd6f0ddcf2d66b0c84b461161.pdf> [Letöltve: 2020.04.09.]
8. Hermann Zoltán 2020. *Hány diákhöz nem jut el az online távoktatás?* Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet. 2020.04.02. Elérés: <https://www.mtakti.hu/koronavirus/hany-diakhoz-nem-jut-el-az-online-tavoktatás/12769/> [Letöltve: 2020.04.15.]
9. Kákonyi Luca 2020. Érettségi vizsgák a 21. század elején. *Új Pedagógiai Szemle* 2014/ 7-8 <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/erettsegi-vizsgak-a-21-szazad-elejen> [Letöltve: 2020.06.27.]
10. Koren Balázs 2020. *A karanténoktatás egy merő káosz. Minden máshogy van, és mindenki más, mint aminek látszik – Egy matektanár vendégposztja*. WMN. 2020. 04.

22. Elérés: <https://wmn.hu/wmn-life/52671-a-karantenoktatas-egy-mero-kaosz-minden-mashogy-van-es-mindenki-mas-mint-aminek-latszik--egy-matektanar-vendegeposztja>. [Letöltve: 2020.04.05.]
11. Kovács István Vilmos 2009. A lisszaboni folyamat és az oktatás. *Új Pedagógiai Szemle* 2004. július-augusztus. 153–174. Elérés: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/uj-pedagogiai-szemle-090617-164> [Letöltve: 2020.04.14.]
12. Kőrösi Gábor 2015. Digitális taneszközök a vajdasági magyar közoktatásban. In Nánásztovszki Zsolt – Vinkó Attila szerk. 2015. *XXI. Multimédia az oktatásban és II. IKT az oktatásban című konferencia. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka*. 2015. május 22–23. 76–80. Elérés: http://www.mmo.njszt.hu/Kiadvanyok/2015/MMO2015_Proceedings.pdf [Letöltve: 2020.06.25.]
13. *Magyar Nemzeti Tanács Felnőttképzési Stratégiája 2012–2017*. Elérés: http://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/felnottkepzesi_strategia.pdf [Letöltve: 2020.04.28.]
14. *Magyar Nemzeti Tanács Oktatási Stratégiája 2016–2020*. Elérés: http://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/oktatasi_strategia.pdf [Letöltve: 2020.04.28.]
15. *Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája 2016*. A Kormány előterjesztés melléklete. Budapest, 2016. június 30. Elérés: <https://www.kormany.hu/download/0/cc/d0000/MDO.pdf> [Letöltve: 2020.04.07.]
16. Molnár Gergely – Péti Márton – Schwarcz Gyöngyi – Szabó Balázs szerk. 2020. *A végzettség nélküli iskolaelhagyás mérséklésének lehetőségei a Kárpát-medencei magyar köznevelésben*. Kutatási Jelentés. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
17. NSKI 2019. *Nemzetstratégiai Kutatóintézet: Kutatások, vizsgálatok a felsőoktatásra és köznevelésre hatást gyakorló tényezők, tendenciák megismerése érdekében*. Kutatási jelentés. EFOP-3.10.1-17-2017-00002 Az oktatási struktúrák Kárpát-medencei makroregionális együttműködését támogató kutatások kutatási projekt 1. tevékenységcsoport 1. főtevékenység tanulmánya. Nemzetstratégiai Kutatóintézet 2019. kézirat
18. NSKI 2020. *A külhoni nemzetrészek járványhelyzeti közoktatási és felsőoktatási megoldásairól*. Gyorsjelentés. 2020.06.04.
19. *Oktatási rendszerek az új koronavírus idején*. 2020. április 6. Elérés: https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_10_oktatas_COVID-19.pdf/d2d78e9f-ca5e-2d45-466d-6777d21d32d9?t=1586153146764 [Letöltve: 2020. június 20.]
20. Schleicher Andreas 2020. *Milyen válaszokat adhatnak a pedagógusok és oktatási rendszerek a COVID-19 járványra? Néhány tanulság a TALIS felmérésből*.

Elérés: <https://ckpinfo.hu/2020/04/19/milyen-valaszokat-adhatnak-a-pedagogusok-es-oktatasi-rendszerek-a-covid-19-jarvanyra-nehany-tanulsag-a-talis-felmeresbol/>
[Letöltve: 2020.06.26.]

21. *Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030*. Stratégia pre transformáciu Slovenska na úspešnú digitálnu krajinu – Digitálne Slovensko

22. Totyk Tamás 2020. *Újratervezés az oktatásban a COVID 19 után*.

Elérés: <https://ckpinfo.hu/2020/05/17/ujratervezes-az-oktatasban-a-covid-19-utan/>
[Letöltve: 2020.06.26.]

23. Turner Noleen 2012. What is m-learning.

Elérés: <http://www.slideshare.net/aurionlearning/what-is-mlearning> [Letöltve: 2020.04.08.]

24. *Ukrajna oktatásfejlesztésének nemzeti doktrínája 2002*. Національна доктрина розвитку освіти. Elérés: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
[Letöltve: 2020.06.25.]

25. *Ukrajna információs társadalmának fejlődéséről szóló stratégia 2013*. стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні

Elérés: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#n8> 15.05.2013.
[Letöltve: 2020.06.25.]

Egyéb forrás

26. A szaktanár szerint nem volt nehéz a magyar nyelv és irodalom érettségi, senki sem lázasodott be. Elérés: <https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/a-szaktanar-szerint-nem-volt-nehez-a-magyar-nyelv-es-irodalom-erettsegi-senki-sem-lazasodott-be> [Letöltve: 2020.06.23.]

27. A tudomány és oktatás reformja Реформа освіти та науки. Elérés:

<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>
[Letöltve: 2020.06.25.]

28. Az EMMI tájékoztatása a külhoni érettségizőket érintően Elérés:

<https://www.karpatinfo.net/kulfold/az-emmi-tajekoztatasa-kulhoni-erettsegizoket-erintoen-200038363> [Letöltve: 2020.06.20.]

29. Az osztályzatok lezárásról és érettségiről. Elérés:

<https://koronavirus.vmsz.org.rs/hirek/az-osztalyzatok-lezarasarol-es-az-erettsegirol>
[Letöltve: 2020.06.24.]

30. Az osztrák diákok bizonyítványába mégsem csak az érettségi jegyek kerülnek be.

Elérés: https://eduline.hu/erettsegi_felveteli/20200609_osztrak_erettsegizok [Letöltve: 2020.06.22.]

31. Centrul Național de Evaluare și Examinare. Elérés: <https://www.manuale.edu.ro/>

[Letöltve: 2020.06.29.]

32. Croatia - digitalisation of schools. Elérés: <https://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/croatia-digitalisation-schools-0> [Letöltve: 2020.06.23.]
33. Die digitale Schule.
Elérés: https://www.oesterreich.gv.at/nachrichten/bildung_und_neue_medien/Die-digitale-Schule.html [Letöltve: 2020.06.23.]
34. Digital Slovenia. Elérés: <https://www.intelligentcitieschallenge.eu/good-practices/digital-slovenia> [Letöltve: 2020.06.23.]
35. Digitale Bildung. Elérés: <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/zrp/dibi.html> [Letöltve: 2020.06.23.]
36. Digitális oktatás Elérés:
<https://www.youtube.com/watch?v=9nXRViljMzY&list=PLtFKpkNvkCmjfhxUi2zh07zZ2l-Vf1j4B> [Letöltve: 2020.06.23.]
37. Digitális szülő közössége. Elérés: <https://www.facebook.com/groups/digitalisszulo/> [Letöltve: 2020.06.23.]
38. EC 2019. 2nd Survey of Schools: ICT in Education. Slovakia Country Report. Elérés: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2nd-survey-schools-ict-education?fbclid=IwAR1nxS2kdN2ov-eqkLkLniU8iDfA5KvexucUDI2Jc8LhYeV7sqg11C9m8TA> [Letöltve: 2020. 06.24.]
39. EC 2020. Digital Economy and Society Index (DESI) 2020.
Elérés: <file:///C:/Users/TozserAn/Downloads/DESI2020-SLOVAKIA-ENG.pdf> [Letöltve: 2020.06.24.]
40. Elearning. Romania. Elérés: <http://www.elearning.ro/timlogo-este-acum-omologata-de-ministerul-educatiei-nationale> [Letöltve: 2020. április 29.]
41. European Schoolnet 2012. Survey of Schools: ICT in education country profile: Slovakia.
Elérés: https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-3/slovakia_country_profile_2FFCFF9C-0E72-FF9F-E4303ADAF3CCCC61_49453.pdf [Letöltve: 2020.06.24.]
42. E-Schools: Development of the System of Digitally Mature Schools (II. phase).
Elérés: <https://www.carnet.hr/en/projekt/e-schools-development-of-the-system-of-digitally-mature-schools-ii-phase/> [Letöltve: 2020.06.23]
43. E-Croatia 2020 Strategy. Ministry of Public Administration. May 2017. Elérés: <https://uprava.gov.hr/UserDocsImages/Istaknute%20teme/e-Hrvatska/e-Croatia%202020%20Strategy%20-final.pdf> [Letöltve: 2020.06.23.]
44. Érettségi Európában a járvány idején. Elérés: <http://ckpinfo.hu/2020/04/21/ertsegi-mashol-hogy-csinaljak/> [Letöltve: 2020.06.23.]
45. Érettségi. Megvan az ütemterv. Elérés: <https://www.3szek.ro/load/cikk/133171/megvan-az-utemterv-ertsegi> [Letöltve: 2020.06.23.]

46. Érettségi vizsga nélkül kapnak érettségit Szlovákiában. Elérés:
<https://indirekt.hu/cimlap/erettsegi-vizsga-nelkul-kapnak-erettsegit-szlovakiaban/>
[Letöltve: 2020.06.25.]
47. Lemorzsolódás és távoktatás: tovább romlik majd a helyzet? 2020. Eduline. Elérés:
https://eduline.hu/kozoktatas/20200323_digitalis_oktatas_lemorzsolodas [Letöltve:
2020.06.23.]
48. Magyar Közlöny, 2020.IV. 19 Elérés:
<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/904cadd30854e61a1059a006f04a46fde911e929/megtekintes> [Letöltve: 2020.06.22.]
49. Ministerul Educatiei a anuntat proiecte de 100 de milioane de euro cu termen limita de depunere a ofertelor doua zile mai tarziu. 26 iulie 2013. Elérés:
<http://www.hotnews.ro/stiri-esential-15261110-ministerul-educatiei-anuntat-proiecte-100-milioane-euro-termen-limita-depunere-ofertelor-doua-zile-mai-tarziu-vezi-text-lista-proiectelor.htm> [Letöltve: 2020.06.29.]
50. Ministerul Educatiei si Cercetarii: Ordinul nr. 4135/2020 privind aprobarea Instructiunii pentru crearea si/sau intarirea capacitatii sistemului de invatamant preuniversitar prin invatare on-line
Elérés: http://www.rauflorin.ro/legislatie/new/ORD_MEC_4135.2020.pdf [Letöltve: 2020.06.26.]
51. Oktatási Hivatal Felsőoktatási Információs Rendszer, 2018.
52. Online otthonoktatás Facebookcsoport Elérés: Elérés:
<https://www.facebook.com/groups/onlineotthonoktatas/> [Letöltve: 2020.06.22.]
53. Redukált érettségi írásban. Elérés:
<https://volksgruppen.orf.at/magyarok/stories/3043501/> [Letöltve: 2020.06.22.]
54. Siveco Romania. Elérés: <http://www.siveco.ro/ro/despre-siveco-romania/studii-de-caz/sei> [Letöltve: 2020.06.29.]
55. Studiu IRES: Numărul elevilor fără acces sau cu acces limitat la laptop, tabletă, desktop e de peste 900.000, de 3,6 ori mai mare decât evaluarea Ministerului Educației.
Elérés: <https://www.edupedu.ro/studiu-ires-accesul-copiilor-la-educatia-online-numarul-efectiv-al-elevilor-care-nu-au-acces-sau-au-acces-limitat-la-un-dispozitiv-este-de-peste-900-000-de-36-ori-mai-mare-decat-evaluarea-ministeru/> [Letöltve: 2020.06.26.]
56. Szerbiában 2022-től bevezetik az állami érettségit. Elérés:
<https://www.vajma.info/cikk/szerbia/27775/Szerbiaban-2022-tol-bevezetik-az-allami-erettsegit.html> [Letöltve: 2020.06.23.]
57. Szomszédos államokban szerzett egyes érettségi vizsgaeredmények beszámítása. Elérés:
https://www.felvi.hu/felveteli/jelentkezes/felveteli_tajekoztato/FFT_2020A/5_kulfoldi/5_2_kulfoldi_kozepisk_pontszamitas/522_szomszedos_allamok_beszamitas?itemNo=3
[Letöltve: 2020.06.29.]
58. The Slovenian Digital Coalition. Elérés: <http://digitalna.si/en/> [Letöltve: 2020.06.23.]

59. Tanuljunk úgy, mint ahogyan netezünk! – Interjú Vicsek Annamáriával, a szerbiai oktatási államtitkárral, a vajdasági magyar nyelvű tanulásról, tanításról. 2018.02.28
Elérés: <https://www.vmsz.org.rs/hirek/interjuk/tanuljunk-ugy-mint-ahogyan-netezunk-interju-vicsek-annamariaval-szerbiai-oktatasi> [Letöltve: 2020.06.25.]
60. Véget értek az írásbeli érettségi vizsgák Elérés: https://mandiner.hu/cikk/20200522_veget_ertek_az_irasbeli_erettségi_vizsgak [Letöltve: 2020.06.22.]
61. Випускників 2019/2020 навчального року звільнено від ДПА, вони можуть пройти її за власним бажанням – рішення Верховної Ради Elérés: <https://mon.gov.ua/ua/news/vipusknikiv-20192020-navchalnogo-roku-zvilneno-vid-dpa-voni-mozhut-projti-yiyi-za-vlasnim-bazhanniam-rishennya-verhovnoyi-radi> [Letöltve: 2020.06.30.]
62. Український центр оцінювання якості освіти. Elérés: <https://testportal.gov.ua/> [Letöltve: 2020.06.26.]

Interjúk

63. a Beregszászi Városi Tanács Oktatási Osztályának vezetőjével
64. a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége elnökével
65. a Horvátországi Magyar Pedagógusok Fórumának elnökével
66. a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének elnökével
67. az Észak-bácskai Magyar Pedagógusok Egyesületének elnökével
68. az Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesületének elnökével
69. az Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesületének munkatársával
70. a Muravidéki Pedagógusok Egyesületének elnökével

7. Mellékletek

7.1. Tanári kérdőív

KÉRDŐÍV TANÁROKNAK

Kedves Oktató!

Először is szeretnénk kifejezni nagyrabecsülésünket a kialakult helyzetben történő kitartásáért és helytállásáért! Külön köszönjük, hogy időt szán a kutatásunkra!

A kialakult globális járványhelyzet kényszerűen ugyan, de teljesen átformálta és új arculattal ruházta fel az oktatást. A Nemzetstratégiai Kutatóintézet célja megvizsgálni a nagymértékben információs és kommunikációs technológiai eszközökre támaszkodó otthoni tanulás hatékonyságát, illetve az iskolai oktatással szembeni eltéréseit.

A felmérésben való részvétel önkéntes, a kérdőív kitöltése anonim és a beérkezett válaszokat a beérkezett válaszokat az EU adatkezelés (GDPR) szabályai szerint kezeljük, és nem kerül nyilvánosságra sem a megkérdezett intézmény neve, sem a megkérdezettre utalható adatok. A kitöltési idő körülbelül 20 perc.

Amennyiben a kérdőív végén rendelkezésre bocsájtja elérhetőségét, akkor a kutatási eredményeinkről beszámoló jelentésünket eljuttatjuk Önnek.

A kérdőívben az NT és NV rövidítések a Nem tudom megítélni és Nem kívánok válaszolni alternatívákat jelölik.

Kérjük, segítse munkánkat a kérdőív kitöltésével.

1. Mi az Ön neme?

férfi nő

2. Melyik évben született?

3. Melyik országban él?

1. Magyarország
2. Románia
3. Szlovákia
4. Szerbia
5. Ukrajna
6. Ausztria
7. Szlovénia
8. Horvátország

4. Milyen típusú intézményben tanít?

1. általános/elemi iskola alsó tagozata (1-4. osztály)
2. általános//elemi iskola felső tagozata (5-8/9. osztály)
3. középiskola – érettségire felkészítő tanár vagyok

- 5. Melyik településen él jelenleg?**
- 6. Melyik oktatási intézményben tanít jelenleg?**
- 7. Milyen tantárgyat oktat jelenleg?**
- 8. A magyar nyelven kívül tanít-e más nyelven?**
4. igen
5. nem → UGORJON A 10. KÉRDÉSRE
- 9. A magyar nyelven kívül milyen más nyelven tanít?**
1. románul
2. szlovákul
3. ukránul
4. oroszul
5. szerbül
6. németül
7. szlovénul
8. horvátul
9. Más idegen nyelv (melyik?):.....
- 10. Szerzett-e oktatási tapasztalatot más országban is?**
1. igen
2. nem → UGORJON A 12. KÉRDÉSRE
- 11. Melyik országban szerzett tanítási tapasztalatot?**
1. Magyarország
2. Románia
3. Szlovákia
4. Szerbia
5. Ukrajna
6. Ausztria
7. Szlovénia
8. Horvátország
9. Más ország (melyik?):.....
10. Nem válaszolok
- 12. Összesen hány éve tanít?.....**
- 13. Hány éve tanít Ön ebben az intézményben?.....**

14. Vett már részt Ön információs és kommunikációs technológiák (továbbiakban IKT) alkalmazását és használatát fejlesztő képzésen/továbbképzésen?

1. Igen
2. Nem → UGORJON A 18. KÉRDÉSRE

15. Mikor vett részt ilyen képzésben?..... év

16. Melyik településen vett részt ilyen képzésben?

.....

17. Mely IKT-technikák alkalmazásában és használatában segítette Önt a képzés/továbbképzés leginkább? Több választ is megjelölhet!

1. E-mail, levelezőlista, vitacsoport használata
2. Beszélgető csoport használata
3. Audiokonferencia, videokonferencia használata
4. Hangközvetítés, képközvetítés használata
5. Információforrás használata
6. Szemléltetőeszközök használata
7. Programozás használata

18. A tanintézményében az elmúlt években milyen IKT beruházások/eszközbeszerzések/módszertani fejlesztések történtek? Több választ is megjelölhet!

1. Mintatanterem kialakítása
2. Tabletek beszerzése
3. Interaktív táblák beszerzése
4. Oktatási szoftverek beszerzése
5. Laptopok beszerzése
6. Asztali számítógépek beszerzése
7. Okostelefonok beszerzése
8. Digitális tankönyvek beszerzése
9. Oktatói filmek beszerzése
10. Projektorok beszerzése
11. Multimédia (CD, DVD) lejátszók beszerzése
12. Digitális oktatással kapcsolatos képzések szervezése
13. Digitális oktatással kapcsolatos képzéseken és rendezvényeken való részvétel
14. Egyéb, éspedig:
15. Nem történtek ilyen típusú fejlesztések/beruházások

19. Kérjük, fejtse ki 3-4 sorban/mondatban, hogy mi a véleménye Önnek az IKT eszközök oktatásban betöltött szerepéről?

20. Kérjük, fejtse ki 3-4 sorban/mondatban, hogy mennyire komfortos Önnek ezeknek az eszközöknek az oktatás közbeni használata!

21. Milyen gyakorisággal használta az alábbi eszközöket, módszereket és alkalmazásokat az eddigi (iskolai) tantermi oktatás során? (Kérjük, soronként csak egyet jelöljön!)

	Soha	Havonta néhányszor	Hetente néhányszor	Naponta néhányszor	Minden órán
1. Elektronikus tankönyv, jegyzet	1	2	3	4	5
2. E-learning keretrendszer (pl. KRÉTA, Neptun, Moodle, ETR, Coospace)	1	2	3	4	5
3. Mentor által készített prezentáció (pl. PowerPoint előadás, Prezi.com előadás)	1	2	3	4	5
4. Oktatási szoftver (pl. Microsoft)	1	2	3	4	5

Taneszközök)					
5. Multimédiás hang és/vagy video megjelenítő eszköz (pl. rádió, video, DVD lejátszó)	1	2	3	4	5
6. Televíziós tartalom	1	2	3	4	5
7. Interaktív tábla	1	2	3	4	5
8. Asztali számítógép / laptop / notebook	1	2	3	4	5
9. Érintőképernyős okostelefon / tablet	1	2	3	4	5
10. Internetes weboldal, zene-/videómegosztó oldal	1	2	3	4	5
11. E-mail, körlevél, levelezőlista	1	2	3	4	5
12. Beszélgető csoport / csevegőprogram (pl. Facebook Messenger)	1	2	3	4	5
13. Video/hang alapú csevegőprogram, audio-/videokonferencia használta (pl. Skype, Microsoft Teams, Zoom)	1	2	3	4	5
14. Hang-/videóközvetítés (élő előadás)	1	2	3	4	5

22. Mire használta a digitális eszközöket az eddigi iskolai (tantermi) oktatás során?

Több választ is megjelölhet!

1. adminisztráció
2. tanórára való felkészülés (anyaggyűjtés, feladatlap készítés stb.)
3. tanórán ismeretátadás

4. tanórán differenciálás
5. tanórán egyéni fejlesztés
6. tanulók értékelése (elektronikus napló)
7. kapcsolattartás (tanulókkal, szülőkkel)
8. kapcsolattartás kollégákkal
9. tananyagfejlesztés
10. egyéb, éspedig:

23. Mely tantárgy(ak) keretében használt a leggyakrabban digitális eszközöket az eddigi iskolai (tantermi) oktatás során?Több választ is megjelölhet!

1. Matematika
2. Történelem
3. Anyanyelv
4. Államnyelv
5. Idegen nyelv
6. Irodalom
7. Biológia
8. Fizika
9. Kémia
10. Földrajz
11. Testnevelés
12. Ének-zene
13. Rajz
14. Más tantárgy(ak), éspedig:

24. Kapott/kap jelenleg Ön a járványhelyzetre való tekintettel szakmai módszertani támogatást a távoktatáshoz valamely állami/helyi/egyéb intézménytől, szervezettől, vagy szakmai csoporttól?

1. igen
2. nem

→ UGORJON A 26. KÉRDÉSRE

25. Honnan kapott eddig szakmai módszertani segítséget a távoktatáshoz? (Több választ is megjelölhet!)

1. a magyar államtól közvetlenül (ide értve a központi közigazgatáshoz tartozó minisztériumokat, hivatalokat stb.)
2. a lakóhelyem szerinti államtól közvetlenül (ide értve a központi közigazgatáshoz tartozó minisztériumokat, hivatalokat stb.)
3. a helyi igazgatástól közvetlenül (pl. önkormányzat)

4. attól az intézménytől, ahol dolgozom
5. kollégáktól
6. tanfelügyelettől
7. szakmai/érdekvédelmi szervezettől (pl. pedagógusszövetség)
8. szakmai képző/továbbképző szervezettől
9. egyéb szervezettől/szakembertől
10. egyéb, fentebb fel nem sorolt szervtől/személytől, éspedig: _____

26. Milyen gyakorisággal használja az alábbi eszközöket, módszereket és alkalmazásokat a távoktatás során? (Kérjük, soronként csak egyet jelöljön!)

	Soha	Havonta néhányszor	Hetente néhányszor	Naponta néhányszor	Minden órán
1. Elektronikus tankönyv, jegyzet	1	2	3	4	5
2. E-learning keretrendszer (pl. KRÉTA, Neptun, Moodle, ETR, Coospace)	1	2	3	4	5
3. Mentor által készített prezentáció (pl. PowerPoint előadás, Prezi.com előadás)	1	2	3	4	5
4. Oktatási szoftver (pl. Microsoft Taneszközök)	1	2	3	4	5
5. Multimédiás hang és/vagy video megjelenítő eszköz (pl. rádió, video, DVD lejátszó)	1	2	3	4	5
6. Televíziós tartalom	1	2	3	4	5
7. Interaktív tábla	1	2	3	4	5
8. Asztali számítógép /	1	2	3	4	5

laptop / notebook					
9. Érintőképernyős okostelefon / tablet	1	2	3	4	5
10. Internetes weboldal, zene-/videómegosztó oldal	1	2	3	4	5
11. E-mail, körlevél, levelezőlista	1	2	3	4	5
12. Beszélgető csoport / csevegőprogram (pl. Facebook Messenger)	1	2	3	4	5
13. Video/hang alapú csevegőprogram, audio-/videokonferencia használta (pl. Skype, Microsoft Teams, Zoom)	1	2	3	4	5
14. Hang-/videóközvetítés (élő előadás)	1	2	3	4	5

27. Kérem, jelölje meg, melyek az Ön által használt, távoktatást támogató eszközök?

Több választ is megjelölhet!

1. Email (Gmail, Yahoo stb.)
2. Google Dokumentum, Google Űrlap, Google Drive, Google Táblázat, Google Diák
3. Google Hangouts Meet
4. Google Classroom
5. Microsoft Office
6. Microsoft Teams
7. Facebook, Facebook Messenger
8. WhatsApp
9. Skype
10. Zoom
11. Viber
12. Discord

13. Face Time
14. Prezi
15. Youtube
16. E-learning oldalak (Eduline, Matekoázis, Videótanár, Coursera, Udemy stb.)
17. Televíziós programok (M5 tévécsatorna, Discovery Channel, stb.)
18. Egyéb, éspedig:
19. Nem használom ezeket az eszközöket.

28. Kérjük, az alábbiakban jelölje be, hogy milyen forrásokból szerzett elektronikus tananyagot használt már (általában) az oktatói munkája során! (Soronként csak egy válasz lehetséges!)

	Soha nem használtam	Kizárólag a járványhelyzetet megelőzően használtam	Kizárólag a járványhelyzet okán használtam	A járványhelyzetet megelőzően és annak okán is használtam
1. Internetről legálisan letölthető ingyenes elektronikus tananyag (pl. közintézmények, civil szervezetek, egyéb szervezetek és cégek anyagai)	1	2	3	4
2. Internetről legálisan letölthető fizetős elektronikus tananyag (pl. kiadók, oktatással foglalkozó cégek anyagai)	1	2	3	4
3. Internetről nem legálisan letölthető elektronikus tananyag	1	2	3	4
4. Saját magam által előállított tananyag	1	2	3	4
5. Kollégákkal közösen összeállított tananyag	1	2	3	4
6. Kollégák által összeállított tananyag	1	2	3	4
7. Egyéb, éspedig:.....	1	2	3	4

29. Jelent-e az Önnek többletidőt a felkészülés naponta, amikor azt elektronikus tananyagokból teszi?

1. igen
2. nem → UGORJON A 31. KÉRDÉSRE

30. Körülbelül mennyi többletidőt jelent Önnek a felkészülés naponta, amikor azt elektronikus tananyagokból teszi? (Gondoljon bármely olyan esetre, amikor elektronikus anyagból készült fel egy foglalkozásra!)

1. 0-15 perc
2. 16-30 perc
3. 31-60 perc
4. 61-90 perc
5. 91-120 perc
6. 121-180 perc
7. 180+ perc

99. *nem tudom*

31. Az alább felsorolt távoktatást érintő nehézségek közül melyek okoztak már Önnek problémát oktatói oldalról? (Soronként csak egy válasz lehetséges!)

	Még nem okozott nehézséget	Inkább nem okozott nehézséget	Egyenlő mértékben okoz, és nem, nehézséget	Inkább nehézséget okoz	Nehézséget okoz	NT	NV
1. IKT eszközök alapvető hardveres használata (pl. egér, billentyűzet, kivetítő, nyomtató stb.)	1	2	3	4	5	98	99
2. IKT eszközök alapvető szoftveres használata (operációs rendszerhasználat, programok telepítése / megnyitása stb.)	1	2	3	4	5	98	99
3. Elektronikus tananyagkészítés	1	2	3	4	5	98	99
4. Számítógépes programok alkalmazása	1	2	3	4	5	98	99
5. Telefonos és tabletes applikációk alkalmazása	1	2	3	4	5	98	99
6. Verbális kommunikáció hiánya a diákokkal	1	2	3	4	5	98	99
7. Nonverbális kommunikáció hiánya a diákokkal	1	2	3	4	5	98	99
8. Ismeretanyag átadása	1	2	3	4	5	98	99

9. Ismeretanyag számonkérése	1	2	3	4	5	98	99
10. Számonkérésnél nehéz biztosítani, hogy a tanuló ne használjon külső segítséget	1	2	3	4	5	98	99
11. Tanterv követelményeinek teljesítése	1	2	3	4	5	98	99
12. Érettségire való felkészítés	1	2	3	4	5	98	99
13. A diákok önálló feladatmegoldásának elősegítése	1	2	3	4	5	99	99
14. A diákok csoportos feladatmegoldásának elősegítése	1	2	3	4	5	98	99
15. A szülők oktatásba való bevonása	1	2	3	4	5	98	99
16. Egyéb, éspedig:.....	1	2	3	4	5	98	99

32. Az érettségire készülő osztályait hogyan érintette a távoktatás? Kérem, jelölje a választ!

1. Sokkal nehezebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
2. Kissé nehezebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
3. Ugyanúgy zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
4. Kicsit könnyebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
5. Sokkal könnyebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
6. Nem tudok rá válaszolni
7. Nem válaszolok

33. Tanulóinak hány százaléka NEM rendelkezik otthoni tanulásra alkalmas digitális eszközökkel?

1. Minden diák rendelkezik digitális eszközzel → **UGORJON A 35. KÉRDÉSRE**
2. kb. fele

3. kb. harmada
4. kb. negyede
5. kb. 10 százaléka
6. Más (hány százaléka):.....

34. Milyen alternatív eszközökkel oktatja azokat a diákjait, akik nem rendelkeznek megfelelő digitális eszközökkel a járványhelyzet időszakában? Kérem, jelölje a választ!

1. Jelen helyzetben erre nincsenek eszközeim.
2. Jelen helyzetben nincs lehetőségem ezeknek a tanulóknak a felzárkóztatására, a differenciálásra.
3. Az átlagtól eltérő típusú feladatokat állítok össze nekik.
4. Megtalálom hozzájuk a kapcsolódási lehetőséget és külön foglalkozom velük.
5. Külön foglalkozom velük, de még így sem tudom őket felzárkóztatni a tantervi programhoz, olyan mértékű a lemaradás.
6. Külön foglalkozom velük, és így fel tudom őket zárkóztatni a tantervi programhoz.
7. Egyéb (mi?).....

35. Mennyire jellemzőek az alább felsorolt számonkérési formák a járványhelyzet következtében kialakult távoktatás során?

	Soha nem fordult még elő	Ritkán fordult elő	Többször előfordult már	Sűrűn előfordult már
1. Beadandó házi dolgozat készítése, elektronikusan megküldve tanári ellenőrzésre	1	2	3	4
2. Feladatlap kitöltése, elektronikusan megküldve tanári ellenőrzésre	1	2	3	4
3. Feladatlap kitöltése, elektronikusan megküldve csoporttársak általi ellenőrzésre	1	2	3	4
4. Feladatlap kitöltése, önellenőrzéssel	1	2	3	4
5. Online önkitöltős feladatlap/teszt kitöltése	1	2	3	4
6. Online képes prezentáció előadása	1	2	3	4
7. Online videós prezentáció előadása	1	2	3	4
8. Multimédiás (pl. fotó, kollázs, hang-/videó alapú anyag) beadandó feladat készítés	1	2	3	4
9. Interaktív játékon keresztül történő számonkérés	1	2	3	4

10. Fórumhozzászólások írása egy adott témában	1	2	3	4
11. Blogbejegyzés írása egy adott témában	1	2	3	4
12. Egyéb módszer, éspedig:	1	2	3	4

36. Mennyire jellemzőek az alább felsorolt kapcsolattartási formák a tanár-diák közötti kommunikációban a távoktatás során?

	Soha nem fordult még elő	Ritkán fordult elő	Többször előfordult már	Sűrűn előfordult már
1. Telefonon való szöveges és kép alapú kommunikáció (SMS, MMS)	1	2	3	4
2. Telefonon való hang alapú kommunikáció (telefonálás)	1	2	3	4
3. Telefonon való videó alapú kommunikáció (videó hívás)	1	2	3	4
4. Szöveges alapú online kommunikáció (pl. Facebook Messenger)	1	2	3	4
5. Hang alapú online kommunikáció (pl. Skype, Zoom)	1	2	3	4
6. Video alapú online kommunikáció (pl. Skype, Zoom)	1	2	3	4
12. Egyéb módszer, éspedig:	1	2	3	4

37. Milyen mértékben ért egyet a tanárok/oktatók és a diákok digitális kompetenciáit érintő alább felsorolt kijelentésekkel?

	Nem értek egyet	Inkább nem értek egyet	Részben egyetértek, részben nem	Inkább egyetértek	Egyetértek	NT / NV
1. Az Önök <u>intézményében</u> jobbak a magyar anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái	1	2	3	4	5	99
2. Az Önök <u>országában</u> jobbak a magyar	1	2	3	4	5	99

anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái						
3. Az Önök <u>intézményében</u> jobbak a magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái	1	2	3	4	5	99
4. Az Önök <u>országában</u> jobbak a magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái	1	2	3	4	5	99

38. Milyen mértékben ért egyet az intézmények és a diákok digitális felszereltségét érintő alább felsorolt kijelentésekkel? (Kérjük, soronként csak egyet jelöljön!)

	Nem értek egyet	Inkább nem értek egyet	Részben egyetértek, részben nem	Inkább egyetértek	Egyetértek	NT / NV
1. Az Önök <u>intézményének</u> digitális felszereltsége jobb, mint a többi magyar nyelven történő oktatást biztosító intézmények digitális felszereltségének átlaga az országában.	1	2	3	4	5	99
2. Az Önök <u>intézményének</u> digitális felszereltsége jobb, mint az államnyelvi intézmények digitális felszereltségének átlaga az országában.	1	2	3	4	5	99
3. A magyar nyelven történő oktatást biztosító intézmények digitális felszereltsége jobb, mint az államnyelvi intézmények digitális felszereltsége az	1	2	3	4	5	99

országában.						
4. Az <u>Önök</u> intézményében jobb a magyar anyanyelvű diákok otthoni digitális felszereltsége, mint a nem magyar anyanyelvű diákok otthoni digitális felszereltsége.	1	2	3	4	5	99
5. A magyar anyanyelvű diákok otthoni digitális felszereltsége jobb, mint a nem magyar anyanyelvű diákok otthoni digitális felszereltsége az országában.	1	2	3	4	5	99

39. Ön szerint az oktatás digitalizációja a szülők számára fontos iskolaválasztási szempont? Kérem, jelölje a választ!

1. Igen
2. Nem

98. Nem tudom megítélni

99. Nem kívánok válaszolni

40. Ön szerint módszertani szempontból magyar nyelven nehezebb a pedagógusi munka, vagy a többségi (állam)nyelven, függetlenül a digitális felszereltségtől és kompetenciáktól? Kérem, jelölje a választ!

1. nehezebb a magyar nyelven történő pedagógusi munka, mint az államnyelven történő munka
2. inkább nehezebb a magyar nyelven történő pedagógusi munka
3. nincs különbség a magyar és az államnyelven történő pedagógusi munka nehézsége között
4. inkább nehezebb az államnyelven történő pedagógusi munka
5. nehezebb az államnyelven történő pedagógusi munka, mint az magyar nyelven történő munka

98. nem tudom megítélni

99. nem kívánok válaszolni

41. Ön szerint milyen a magyarországi oktatás digitalizációja az Ön országában lévő oktatás digitalizációjához képest?

1. a magyarországi oktatás digitalizációja előrehaladottabb, mint az én országomban lévő oktatásé.
2. a magyarországi oktatás digitalizációja azonos szintű az én országomban lévő oktatáséval.
3. a magyarországi oktatás digitalizációja le van maradva az én országomban lévő oktatásához képest.

98. *nem tudom megítélni*

99. *nem kívánok válaszolni*

42. Ön szerint milyen a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja az Ön országában az államnyelven történő oktatás digitalizációjához képest?

1. a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja előrehaladottabb, mint az államnyelven történő oktatásé.
2. a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja azonos szintű az államnyelven történő oktatásával.
3. a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja le van maradva az államnyelven történő oktatásához képest.

98. *nem tudom megítélni*

99. *nem kívánok válaszolni*

43. Ön szerint, ha egy kisebbségi (magyar) tannyelvű intézmény digitalizációs lehetőségei kedvezőbbek, akkor a szülők számára vonzóbb lehet az iskolaválasztásakor? Kérem, jelölje a választ!

1. Igen, de csak a kisebbségi (magyar) iskoláskorú gyermekek szüleinek iskolaválasztásakor.
2. Igen, de nem csak a kisebbségi (magyar) gyermekek, hanem még a többes identitású (pl. vegyes házasságokból származó) iskoláskorú gyermekek szüleinek iskolaválasztásakor is.
3. Igen, de nem csak a kisebbségi (magyar) és a többes identitású (pl. vegyes házasságokból származó) gyermekek, hanem még a többségi társadalomból származó iskoláskorú gyermekek szüleinek iskolaválasztásakor is.
4. Nem

98. *Nem tudom megítélni.*

99. *Nem kívánok válaszolni.*

44. Ön szerint szükséges a magyar nyelvű digitális oktatás / távoktatás fejlesztése a jövőben?

1. Igen, minden területen szükséges a fejlesztés (eszközrendszer és kompetenciák)
2. Igen, de kizárólag az eszközrendszer fejlesztése szükséges
3. Igen, elsősorban az eszközrendszer fejlesztése szükséges
4. Igen, de kizárólag a kompetenciák fejlesztése szükséges
5. Igen, elsősorban a kompetenciák fejlesztése szükséges
6. Nem szükséges

98. *nem tudom*

99. *nem kívánok válaszolni*

45. Ön mennyire tartja szükségesnek a digitális oktatás/távoktatás alábbi területeinek fejlesztését? Kérem, értékelje 1-5-ig terjedő skálán, ahol 1 – nem fontos, 5 – nagyon fontos!

1.	Az iskolai eszközrendszer, eszközpark fejlesztése:	1	2	3	4	5
2.	A tanulói eszközkészlet, hozzáférés fejlesztése, javítása:	1	2	3	4	5
3.	A tanári kompetenciák fejlesztése:	1	2	3	4	5
4.	A tanulói kompetenciák fejlesztése:	1	2	3	4	5
5.	Szülői kompetenciák fejlesztése:	1	2	3	4	5

46. Ön szerint a jövőben milyen intézkedésekre, támogatásokra lenne szükség annak érdekében, hogy a digitális oktatás/távoktatás eredményessége javulhasson? Kérem, fejtse ki választát!

Nagyon köszönjük, hogy időt szánt a kérdőív kitöltésére!

7.2. Határ menti kérdőív

KÉRDŐÍV INTÉZMÉNYVEZETŐKNEK

Kedves Oktató!

Először is szeretnénk kifejezni kollegiális együttérzésünket a kialakult helyzetben történő kitartásáért és helytállásáért! Külön köszönjük, hogy időt szán a kutatásunkra!

A kialakult globális járványhelyzet kényszerűen ugyan, de teljesen átformálta és új arculattal ruházta fel az oktatást. A Nemzetstratégiai Kutatóintézet célja megvizsgálni a nagymértékben információs és kommunikációs technológiai eszközökre támaszkodó otthoni tanulás hatékonyságát, illetve az iskolai oktatással szembeni eltéréseit.

A felmérésben való részvétel önkéntes és a kutatásunkat az adatvédelmi előírásokat betartva folytatjuk le: személyes adatokat nem kezelünk és kizárjuk a kitöltők személyének vagy a hozzájuk köthető vélemények nyilvánosságra kerülését, illetve csak összesítő jellegű, személyekhez és intézményekhez nem köthető információkat adunk közre.

Bizonyos feldolgozásokban a nyilvánosság számára is elérhetővé kívánjuk tenni az eredményeket, így azon kedves kitöltőink számára, akik ezt a kérdőívben jelzik, közvetlenül is igyekszünk majd eljuttatni ezeket.

A kérdőív kitöltéséhez szükséges lehet néhány adat (tanulói létszámok) megadása (hozzávetőleges becslést értékek is megfelelőek). A kitöltési idő körülbelül 15 perc.

Kérjük, segítse munkánkat a kérdőív kitöltésével.

1. Mi az Ön neme?

férfi nő

2. Melyik évben született?

3. Melyik országban él?

1. Magyarország
2. Románia
3. Szlovákia
4. Szerbia
5. Ukrajna
6. Ausztria
7. Szlovénia
8. Horvátország

4. Milyen típusú intézményben tanít?

1. általános/elemi iskola alsó tagozata (1-4. osztály)
2. általános//elemi iskola felső tagozata (5-8/9. osztály)

3. középiskola – érettségire felkészítő tanár vagyok
- 5. Melyik településen él jelenleg?**
- 6. Melyik oktatási intézményben tanít jelenleg?**
- 7. Milyen tantárgyat oktat jelenleg?**
- 8. A magyar nyelven kívül tanít-e más nyelven?**
- 1. igen**
 - 2. nem → UGORJON A 10. KÉRDÉSRE**
- 9. A magyar nyelven kívül milyen más nyelven tanít?**
1. románul
 2. szlovákul
 3. ukránul
 4. oroszul
 5. szerbül
 6. németül
 7. szlovénul
 8. horvátul
 9. Más idegen nyelv (melyik?):.....
- 10. Szerzett-e oktatási tapasztalatot más országban is?**
1. igen
 2. nem → UGORJON A 12. KÉRDÉSRE
- 11. Melyik országban szerzett tanítási tapasztalatot?**
1. Magyarország
 2. Románia
 3. Szlovákia
 4. Szerbia
 5. Ukrajna
 6. Ausztria
 7. Szlovénia
 8. Horvátország
 9. Más ország (melyik?):.....
 99. Nem válaszolok
- 12. Összesen hány éve tanít?.....**
- 13. Hány éve tanít Ön ebben az intézményben?.....**

14. Vett már részt Ön információs és kommunikációs technológiák (továbbiakban IKT) alkalmazását és használatát fejlesztő képzésen/továbbképzésen?

1. Igen
2. Nem → UGORJON A 18. KÉRDÉSRE

15. Mikor vett részt ilyen képzésben?..... év

16. Melyik településen vett részt ilyen képzésben?

.....

17. Mely IKT-technikák alkalmazásában és használatában segítette Önt a képzés/továbbképzés leginkább?Több választ is megjelölhet!

1. E-mail, levelezőlista, vitacsoport használata
2. Beszélgető csoport használata
3. Audiokonferencia, videokonferencia használata
4. Hangközvetítés, képközvetítés használata
5. Információforrás használata
6. Szemléltetőeszközök használata
7. Programozás használata

18. A tanintézményében az elmúlt években milyen IKT beruházások/eszközbeszerzések/módszertani fejlesztések történtek? Több választ is megjelölhet!

1. Mintatanterem kialakítása
2. Tabletek beszerzése
3. Interaktív táblák beszerzése
4. Oktatási szoftverek beszerzése
5. Laptopok beszerzése
6. Asztali számítógépek beszerzése
7. Okostelefonok beszerzése
8. Digitális tankönyvek beszerzése
9. Oktatói filmek beszerzése
10. Projektorok beszerzése
11. Multimédia (CD, DVD) lejátszók beszerzése
12. Digitális oktatással kapcsolatos képzések szervezése
13. Digitális oktatással kapcsolatos képzéseken és rendezvényeken való részvétel
14. Egyéb, éspedig:
15. Nem történtek ilyen típusú fejlesztések/beruházások

19. Kérjük, fejtsse ki 3-4 sorban/mondatban, hogy mi a véleménye Önnek az IKT eszközök oktatásban betöltött szerepéről?

20. Kérjük, fejtsse ki 3-4 sorban/mondatban, hogy mennyire komfortos Önnek ezeknek az eszközöknek az oktatás közbeni használata!

21. Kérjük, jelölje be, hogy az alább felsorolt eszközöket, módszereket és alkalmazásokat mely esetekben használta már! (Soronként csak egy válasz lehetséges!)

	Soha nem használtam még	Kizárólag a járványhelyzetet megelőzően használtam	Kizárólag a járványhelyzet okán használtam	A járványhelyzetet megelőzően és annak okán is használtam
1. Elektronikus tankönyv, jegyzet	1	2	3	4
2. E-learning keretrendszer (pl. KRÉTA, Neptun, Moodle, ETR, Coospace)	1	2	3	4
3. Mentor által készített prezentáció (pl. PowerPoint előadás, Prezi.com előadás)	1	2	3	4
4. Oktatási szoftver (pl. Microsoft Taneszközök)	1	2	3	4
5. Multimédiás hang és/vagy video megjelenítő eszköz (pl. rádió, video, DVD lejátszó)	1	2	3	4
6. Televíziós tartalom	1	2	3	4
7. Interaktív tábla	1	2	3	4
8. Asztali számítógép / laptop /	1	2	3	4

notebook				
9. Érintőképernyős okostelefon / tablet	1	2	3	4
10. Internetes weboldal, zene- /videómegosztó oldal	1	2	3	4
11. E-mail, körlevél, levelezőlista	1	2	3	4
12. Beszélgető csoport / csevegőprogram (pl. Facebook Messenger)	1	2	3	4
13. Video/hang alapú csevegőprogram, audio-/videokonferencia használta (pl. Skype, Microsoft Teams, Zoom)	1	2	3	4
14. Hang-/videóközvetítés (élő előadás)	1	2	3	4

22. Mely tantárgy(ak) keretében használ a leggyakrabban digitális eszközöket?Több választ is megjelölhet!

1. Matematika
2. Történelem
3. Anyanyelv
4. Államnyelv
5. Idegen nyelv
6. Irodalom
7. Biológia
8. Fizika
9. Kémia
10. Földrajz
11. Testnevelés
12. Ének-zene
13. Rajz
14. Más tantárgy(ak), éspedig:

23. Kapott/kap jelenleg Ön a járványhelyzetre való tekintettel szakmai módszertani támogatást a távoktatáshoz valamely állami/helyi/egyéb intézménytől, szervezettől, vagy szakmai csoporttól?

1. igen
2. nem

→ UGORJON A 25. KÉRDÉSRE

24. Honnan kapott eddig szakmai módszertani segítséget a távoktatáshoz? (Több választ is megjelölhet!)

1. a magyar államtól közvetlenül (ide értve a központi közigazgatáshoz tartozó minisztériumokat, hivatalokat stb.)
2. a lakóhelyem szerinti államtól közvetlenül (ide értve a központi közigazgatáshoz tartozó minisztériumokat, hivatalokat stb.)
3. a helyi igazgatástól közvetlenül (pl. önkormányzat)
4. attól az intézménytől, ahol dolgozom
5. kollégáktól
6. tanfelügyeletről
7. szakmai/érdekvédelmi szervezettől (pl. pedagógusszövetség)
8. szakmai képző/továbbképző szervezettől
9. egyéb szervezettől/szakembertől
10. egyéb, fentebb fel nem sorolt szervtől/személytől, éspedig: _____

**25. Kérem, jelölje meg, melyek az Ön által használt, távoktatást támogató eszközök?
Több választ is megjelölhet!**

1. Email (Gmail, Yahoo stb.)
2. Google Dokumentum, Google Űrlap, Google Drive, Google Táblázat, Google Diák
3. Google Hangouts Meet
4. Google Classroom
5. Microsoft Office
6. Microsoft Teams
7. Facebook, Facebook Messenger
8. WhatsApp
9. Skype
10. Zoom
11. Viber
12. Discord
13. Face Time
14. Prezi
15. Youtube
16. E-learning oldalak (Eduline, Matekoázis, Videótanár, Coursera, Udemy stb.)
17. Televíziós programok (M5 tévécsatorna, Discovery Channel, stb.)
18. Egyéb, éspedig:
19. Nem használom ezeket az eszközöket.

26. Kérjük, az alábbiakban jelölje be, hogy milyen forrásokból szerzett elektronikus tananyagot használt már (általában) az oktatói munkája során! (Soronként csak egy válasz lehetséges!)

	Soha nem használtam	Kizárólag a járványhelyzetet megelőzően használtam	Kizárólag a járványhelyzet okán használtam	A járványhelyzetet megelőzően és annak okán is használtam
1. Internetről legálisan letölthető ingyenes elektronikus tananyag (pl. közintézmények, civil szervezetek, egyéb szervezetek és cégek anyagai)	1	2	3	4
2. Internetről legálisan letölthető fizetős elektronikus tananyag (pl. kiadók, oktatással foglalkozó cégek anyagai)	1	2	3	4
3. Internetről nem legálisan letölthető elektronikus tananyag	1	2	3	4
4. Saját magam által előállított tananyag	1	2	3	4
5. Kollégákkal közösen összeállított tananyag	1	2	3	4
6. Kollégák által összeállított tananyag	1	2	3	4
7. Egyéb, éspedig:.....	1	2	3	4

27. Jelent-e az Önnek többletidőt a felkészülés naponta, amikor azt elektronikus tananyagokból teszi?

1. igen
2. nem → UGORJON A 29. KÉRDÉSRE

28. Körülbelül mennyi többletidőt jelent Önnek a felkészülés naponta, amikor azt elektronikus tananyagokból teszi? (Gondoljon bármely olyan esetre, amikor elektronikus anyagból készült fel egy foglalkozásra!)

1. 0-15 perc
2. 16-30 perc
3. 31-60 perc
4. 61-90 perc
5. 91-120 perc
6. 121-180 perc
7. 180+ perc
99. *nem tudom*

29. Az alább felsorolt távoktatást érintő nehézségek közül melyek okoztak már Önnek problémát oktatói oldalról? (Soronként csak egy válasz lehetséges!)

	Még nem okozott nehézséget	Inkább nem okozott nehézséget	Egyenlő mértékben okoz, és nem, nehézséget	Inkább nehézséget okoz	Nehézséget okoz	NT	NV
1. IKT eszközök alapvető hardveres használata (pl. egér, billentyűzet, kivetítő, nyomtató stb.)	1	2	3	4	5	98	99
2. IKT eszközök alapvető szoftveres használata (operációs rendszerhasználat, programok telepítése / megnyitása stb.)	1	2	3	4	5	98	99
3. Elektronikus tananyagkészítés	1	2	3	4	5	98	99
4. Számítógépes programok alkalmazása	1	2	3	4	5	98	99
5. Telefonos és tabletes applikációk alkalmazása	1	2	3	4	5	98	99
6. Verbális kommunikáció hiánya a diákokkal	1	2	3	4	5	98	99
7. Nonverbális kommunikáció hiánya a diákokkal	1	2	3	4	5	98	99
8. Ismeretanyag átadása	1	2	3	4	5	98	99
9. Ismeretanyag számonkérése	1	2	3	4	5	98	99
10. Számonkérésnél nehéz biztosítani, hogy a tanuló ne használjon külső segítséget	1	2	3	4	5	98	99
11. Tanterv követelményeinek teljesítése	1	2	3	4	5	98	99
12. Érettségire való felkészítés	1	2	3	4	5	98	99

	Még nem okozott nehézséget	Inkább nem okozott nehézséget	Egyenlő mértékben okoz, és nem, nehézséget	Inkább nehézséget okoz	Nehézséget okoz	NT	NV
13. A diákok önálló feladatmegoldásának elősegítése	1	2	3	4	5	99	99
14. A diákok csoportos feladatmegoldásának elősegítése	1	2	3	4	5	98	99
15. A szülők oktatásba való bevonása	1	2	3	4	5	98	99
16. Egyéb, éspedig:.....	1	2	3	4	5	98	99

30. Az érettségire készülő osztályait hogyan érintette a távoktatás? Kérem, jelölje a választ!

1. Sokkal nehezebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
2. Kissé nehezebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
3. Ugyanúgy zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
4. Kicsit könnyebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
5. Sokkal könnyebben zajlott a felkészülés az érettségire, mint a hagyományos oktatási rendszerben
6. Nem tudok rá válaszolni
7. Nem válaszolok

31. Tanulóinak hány százaléka NEM rendelkezik otthoni tanulásra alkalmas digitális eszközzel?

1. Minden diák rendelkezik digitális eszközzel → **UGORJON A 33. KÉRDÉSRE**
2. kb. fele
3. kb. harmada
4. kb. negyede
5. kb. 10 százaléka
6. Más (hány százaléka):.....

32. Milyen alternatív eszközökkel oktatja azokat a diákjait, akik nem rendelkeznek megfelelő digitális eszközökkel a járványhelyzet időszakában? Kérem, jelölje a választ!

1. Jelen helyzetben erre nincsenek eszközeim.
2. Jelen helyzetben nincs lehetőségem ezeknek a tanulóknak a felzárkóztatására, a differenciálásra.
3. Az átlagtól eltérő típusú feladatokat állítok össze nekik.
4. Megtalálom hozzájuk a kapcsolódási lehetőséget és külön foglalkozom velük.
5. Külön foglalkozom velük, de még így sem tudom őket felzárkóztatni a tantervi programhoz, olyan mértékű a lemaradás.
6. Külön foglalkozom velük, és így fel tudom őket zárkóztatni a tantervi programhoz.
7. Egyéb (mi?).....

33. Mennyire jellemzőek az alább felsorolt számonkérési formák a járványhelyzet következtében kialakult távoktatás során?

	Soha nem fordult még elő	Ritkán fordult elő	Többször előfordult már	Sűrűn előfordult már
1. Beadandó házi dolgozat készítése, elektronikusan megküldve tanári ellenőrzésre	1	2	3	4
2. Feladatlap kitöltése, elektronikusan megküldve tanári ellenőrzésre	1	2	3	4
3. Feladatlap kitöltése, elektronikusan megküldve csoporttársak általi ellenőrzésre	1	2	3	4
4. Feladatlap kitöltése, önellenőrzéssel	1	2	3	4
5. Online önkitöltős feladatlap/teszt kitöltése	1	2	3	4
6. Online képes prezentáció előadása	1	2	3	4
7. Online videós prezentáció előadása	1	2	3	4
8. Multimédiás (pl. fotó, kollázs, hang-/videó alapú anyag) beadandó feladat készítés	1	2	3	4
9. Interaktív játékon keresztül történő számonkérés	1	2	3	4
10. Fórumhozzászólások írása egy adott témában	1	2	3	4
11. Blogbejegyzés írása egy adott témában	1	2	3	4
12. Egyéb módszer, éspedig:	1	2	3	4

34. Mennyire jellemzőek az alább felsorolt kapcsolattartási formák a tanár-diák közötti kommunikációban a távoktatás során?

	Soha nem fordult még elő	Ritkán fordult elő	Többször előfordult már	Sűrűn előfordult már
1. Telefonon való szöveges és kép alapú kommunikáció (SMS, MMS)	1	2	3	4
2. Telefonon való hang alapú kommunikáció (telefonálás)	1	2	3	4
3. Telefonon való videó alapú kommunikáció (video hívás)	1	2	3	4
4. Szöveges alapú online kommunikáció (pl. Facebook Messenger)	1	2	3	4
5. Hang alapú online kommunikáció (pl. Skype, Zoom)	1	2	3	4
6. Video alapú online kommunikáció (pl. Skype, Zoom)	1	2	3	4
12. Egyéb módszer, éspedig:	1	2	3	4

35. Ön szerint milyen a magyarországi oktatás digitalizációja az Ön országában lévő oktatás digitalizációjához képest?

1. a magyarországi oktatás digitalizációja előrehaladottabb, mint az én országomban lévő oktatásé.
2. a magyarországi oktatás digitalizációja azonos szintű az én országomban lévő oktatáséval.
3. a magyarországi oktatás digitalizációja le van maradva az én országomban lévő oktatáséhoz képest.

98. *nem tudom megítélni*

99. *nem kívánok válaszolni*

36. Ön szerint milyen a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja az Ön országában az államnyelven történő oktatás digitalizációjához képest?

1. a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja előrehaladottabb, mint az államnyelven történő oktatásé.
2. a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja azonos szintű az államnyelven történő oktatáséval.
3. a magyar nyelven történő oktatás digitalizációja le van maradva az államnyelven történő oktatáséhoz képest.

98. *nem tudom megítélni*

99. *nem kívánok válaszolni*

37. Milyen mértékben ért egyet a tanárok/oktatók és a diákok digitális kompetenciáit érintő alább felsorolt kijelentésekkel?

	Nem értek egyet	Inkább nem értek egyet	Részben egyetértek, részben nem	Inkább egyetértek	Egyetértek	NT / NV
1. Az Önök <u>intézményében</u> jobbak a magyar anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái	1	2	3	4	5	99
2. Az Önök <u>országában</u> jobbak a magyar anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű tanárok / oktatók digitális kompetenciái	1	2	3	4	5	99
3. Az Önök <u>intézményében</u> jobbak a magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái	1	2	3	4	5	99
4. Az Önök <u>országában</u> jobbak a magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái, mint a nem magyar anyanyelvű diákok digitális kompetenciái	1	2	3	4	5	99

38. Ön szerint módszertani szempontból magyar nyelven nehezebb a pedagógusi munka, vagy a többségi (állam)nyelven, függetlenül a digitális felszereltségtől és kompetenciáktól?Kérem, jelölje a választ!

1. nehezebb a magyar nyelven történő pedagógusi munka, mint az államnyelven történő munka
2. inkább nehezebb a magyar nyelven történő pedagógusi munka
3. nincs különbség a magyar és az államnyelven történő pedagógusi munka nehézsége között
4. inkább nehezebb az államnyelven történő pedagógusi munka
5. nehezebb az államnyelven történő pedagógusi munka, mint az magyar nyelven történő munka

98. *nem tudom megítélni*

99. *nem kívánok válaszolni*

39. Ön szerint az oktatás digitalizációja a szülők számára fontos iskolaválasztási szempont? Kérem, jelölje a választ!

1. Igen
2. Nem

98. *Nem tudom megítélni*

99. *Nem kívánok válaszolni*

40. Ön szerint, ha egy kisebbségi (magyar) tannyelvű intézmény digitalizációs lehetőségei kedvezőbbek, akkor a szülők számára vonzóbb lehet az iskolaválasztásakor? Kérem, jelölje a választ!

1. Igen, de csak a kisebbségi (magyar) iskoláskorú gyermekek szüleinek iskolaválasztásakor.
2. Igen, de nem csak a kisebbségi (magyar) gyermekek, hanem még a többes identitású (pl. vegyes házasságokból származó) iskoláskorú gyermekek szüleinek iskolaválasztásakor is.
3. Igen, de nem csak a kisebbségi (magyar) és a többes identitású (pl. vegyes házasságokból származó) gyermekek, hanem még a többségi társadalomból származó iskoláskorú gyermekek szüleinek iskolaválasztásakor is.
4. Nem

98. *Nem tudom megítélni.*

99. *Nem kívánok válaszolni.*

41. Ön szerint szükséges a magyar nyelvű digitális oktatás / távoktatás fejlesztése a jövőben?

1. Igen, minden területen szükséges a fejlesztés (eszközrendszer és kompetenciák)
2. Igen, de kizárólag az eszközrendszer fejlesztése szükséges
3. Igen, elsősorban az eszközrendszer fejlesztése szükséges
4. Igen, de kizárólag a kompetenciák fejlesztése szükséges
5. Igen, elsősorban a kompetenciák fejlesztése szükséges
6. Nem szükséges

98. *nem tudom*

99 *nem kívánok válaszolni*

42. Ön mennyire tartja szükségesnek a digitális oktatás/távoktatás alábbi területeinek fejlesztését? Kérem, értékelje 1-5-ig terjedő skálán, ahol 1 – nem fontos, 5 – nagyon fontos!

1. Az iskolai eszközrendszer, eszközpark fejlesztése:	1	2	3	4	5
2. A tanulói eszközkészlet, hozzáférés fejlesztése, javítása:	1	2	3	4	5
3. A tanári kompetenciák fejlesztése:	1	2	3	4	5
4. A tanulói kompetenciák fejlesztése:	1	2	3	4	5

5. Szülői kompetenciák fejlesztése: 1 2 3 4 5

43. Ön szerint a jövőben milyen intézkedésekre, támogatásokra lenne szükség annak érdekében, hogy a digitális oktatás/távoktatás eredményessége javulhasson? Kérem, fejtse ki válaszát!

Nagyon köszönjük, hogy időt szánt a kérdőív kitöltésére!